

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA

EVGEN DYKYI

HIBRIDINIS RUSIJOS KARAS:

UKRAINOS PATIRTIS BALTIJOS ŠALIMS

EVGEN DYKYI

HIBRIDINIS RUSIJOS KARAS:

UKRAINOS PATIRTIS BALTIJOS ŠALIMS

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA

EVGEN DYKYI

HIBRIDINIS RUSIJOS KARAS:

UKRAINOS PATIRTIS BALTIJOS ŠALIMS

2016
VILNIUS

UDK 355.4(470+571:477)

Di-182

Atsakingasis redaktorius – dr. Manvydas Vitkūnas

Recenzentai: dr. Valdas Rakutis,
dr. Gintautas Surgailis

Kalbos redaktorė – Nijolė Andriušienė

Vertimas iš rusų kalbos į lietuvių kalbą – UAB „Kalbos kodas“

Sergio Kharchenkos nuotraukos

© Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2016

© Evgen Dykyi, 2016

ISBN 978-609-8074-47-5

TURINYS

7	Žodis skaitytojui
10	Hibridinis karas: kuo jis skiriasi nuo klasikinių schemų
14	Rusijos hibridinio karo tikslai ir uždaviniai
21	Pagrindinių hibridinio karo fazių seka
25	„Nulinė“ hibridinio karo fazė: propagandinis pasirengimas įsiveržimui
36	Įsiveržimo metu naudojamos įtakos grupės
45	Įsiveržimo pradžia: „vaizdelių karas“
48	Nuo „vaizdelių karo“ prie „rusų savigynos“: pagrindiniai pavojai pirmaisiais ginkluoto įsiveržimo etapais
58	„Case study“: kaip Putinas laimėjo Kryme, iš dalies – Donbase, o pralaimėjo Odesoje ir Charkove?
60	Ar galima išvengti hibridinio karo?
68	Pirmoji hibridinio karo valanda – pergalės garantas
72	Baigiamasis žodis
73	Rusijos hibridinio karo su Ukraina kronika: pradinė fazė <i>Jaroslav Priščepa</i>

Žodis skaitytojui

Jums pateiktame tekste bandoma apibendrinti nesenos (ir šiuo metu tebesitęsiančios) Rusijos Federacijos (RF) agresijos prieš Ukrainą (taip pat – kiek mažiau – prieš kai kurias kitas šalis) ir mūsų priešinimosi šiai agresijai patirtį. Autoriaus uždavinys buvo tariamame bendrame greitai kintančių įvykių chaose išskirti pagrindinius dėsningumus ir tendencijas, atskleisti mūsų bendro priešininko taktikos ir strategijos kintamus ir nuolatinius komponentus, išanalizuoti tiek mūsų nesėkmių ir pralaimėjimų, tiek laimėjimų priežastis ir galiausiai pabandyti Baltijos šalims ekstrapoliuoti priešo veikimo ir mūsų pasipriešinimo metodus, nes, mano ir mano draugų iš Lietuvos nuomone, būtent šios šalys gali tapti kitomis agresyvios Rusijos politikos aukomis. Iš tikrųjų pagrindinis šios „metodinės priemonės“ tikslas – pateikti Baltijos šalių patriotams apibendrintą būsimos Rusijos agresijos schemą, kuri padėtų prognozuoti priešininko veiksmus, taip pat Ukrainoje jau patikrintų ir pasiteisinusių apsaugos nuo agresijos metodų rinkinį ir, galiausiai, įspėti juos nekartoti mūsų klaidų, kad jiems patiems nereikėtų įgyti labai brangiai – tūkstančius patriotų gyvybių – kainuojančios patirties. Kaip autoriui pavyko pasiekti iškeltą tikslą – nuspręš skaitytojai.

Kompleksinis hibridinio karo, kuriame naudojamos visos priemonės, pradedant visuomeninių organizacijų kūrimu ir baigiant „klasikinėmis“ tankų atakomis, ir kartais sunku nustatyti, kieno indėlis į pergalę arba pralaimėjimą yra didesnis – artilerijos ar televizijos, – pobūdis taip pat atsispindi šio teksto struktūroje ir turinyje. Kai kuriuose skyriuose kalbama beveik vien apie pasiruošimą propagandiniam įsiveržimui, ideologinį darbą su gyventojais, žiniasklaidos vaidmenį ir politinio vadovavimo šaliai klaidas susidūrus su Rusijos agresija. Šie skyriai kariuomenės karininkams, įpratusiems susidurti su tikrais priešininkais ir reaguoti į tiesiogines grėsmes, gali pasirodyti nuobodūs ir nereikalingi. Daugiau naudos iš šių skyrių gali gauti politikai, aktyvūs visuomenės veikėjai ir žurnalistai. Tikiuosi, kad kariuomenės karininkams už nuobodžius politikos skyrius bus „kompensuota“ šios knygos pabaigoje, kur, remdamasis mūsų patirtimi, aš pasistengiau pateikti tikslią, beveik „valandos tikslumu“, instrukciją, kurioje aptariami patriotų, pirmiausia kariuomenės, veiksmai tuo kritiniu metu, kai priešas

pereina nuo politinio pasirengimo prie tiesioginės karinės invazijos. Tačiau vis dėlto aš siūlyčiau ir karininkams, ypač žvalgybos ir saugumo tarnybų darbuotojams, įveikti išankstines nuostatas dėl pirmųjų skyrių „humanitarinės“ medžiagos ir pabandyti suprasti priešą mąstymą ir veiksmų algoritmą, kad patys būtų pasirengę pastebėti įsiveržimo grėsmę dar toje ankstyvoje stadijoje, kai paprastai į kariuomenę nesikreipiama pagalbos, – kai politikai kreipiasi į kariuomenę, dažniausiai jau būna per vėlu. Pagrindinė hibridinio karo ypatybė kaip tik ir yra nuolatinis karinių ir nekarinių poveikio metodų derinimas, kas tiek kariuomenei, tiek saugumo tarnyboms kelia nebūdingus politinius uždavinius.

Viena pagrindinių Rusijos agresijos pamokų, kurią ukrainiečiai išmoko, yra tai, kad atremti ją galima tik bendromis visos visuomenės pastangomis, be to, kariškiams, policijai, specialiosioms tarnyboms, žurnalistams ir civiliams aktyvistams būtina veikti koordinuotai ir sinchroniškai. Tik tai suteikia galimybę nugalėti priešą, kuris „tradiciniame“ kare yra neabejotinai gerokai stipresnis, nes turi materialinių išteklių ir didelę kariuomenę. Būtent dėl to iš pirmo žvilgsnio keistai viename tekste ir buvo sujungtos tiesioginės praktinės Rusijos specialiosios paskirties būrių teroristinių atakų atrėmimo rekomendacijos ir Rusijos žiniasklaidos ideologinių konstrukcijų analizė – du vieno atakuojančio dvigalvio imperijos erelio sparnai, – ir mes visi turime būti pasirengę atremti priešą ataką ne tik mūsų lauke, bet ir tėvynainių galvose; kuo sėkmingiau atremsime ideologinę „galvų ataką“, tuo mažesnė tikimybė, kad mums teks atvirai kovoti su GRU specialiosios paskirties būriais¹.

Šis tekstas, parašytas Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijai pasiūlius ir pavadintas taip pat kaip ir mano paskaitos, skaitytos Akademijoje 2015 m. sausio mėnesį, yra jų „išplėstinė versija“. Taigi pirmiausia turiu padėkoti Akademijos prorektoriumi mokslui ir studijoms atsargos pulkininkui leitenantui dr. Gintautui Surgailiui už idėją „išplėsti“ dviejų valandų paskaitą iki kažko panašaus į metodinę priemonę apie hibridinį karą. Be viso kito, rašant šią metodinę priemonę reikėjo kur kas giliau suvokti ir susisteminti, taip pat ir sau pačiam, įvykius, kuriuose man ir mano kovų draugams teko dalyvauti ir 2014–2015 m. Rusijos ir Ukrainos karo metu, ir anksčiau, pradedant dar tais laikais, kai man teko garbė kartu su ginklo broliais lietuviais 1991 m. ginti Lietuvos Respublikos nepriklausomybę Vilniaus barikadose. Tikiuosi, kad galiausiai naudos iš to turės ne tik draugai iš Lietuvos, kuriems ir skirtas mano tekstas, bet ir mano šalis. Be to, noriu padėkoti kitiems savo draugams iš Lietuvos, be kurių šis tekstas niekada nebūtų buvęs parašytas, – mano paskaitų Karo akademijoje ir daugelyje kitų Lietuvos organizacijų rengėjui, aktyviam visuomenininkui ir teisių gynėjui Stasiui Kaušiniui ir buvusiam Lietuvos Respublikos ambasadoriui Ukrainoje profesoriui Petru Vaitiekūnui, suteikusiam man unikalią galimybę ramioje aplinkoje apibendrinti mūsų karinę patirtį.

¹ GRU – *Главное разведывательное управление Генерального штаба Вооружённых сил Российской Федерации* – Rusijos Federacijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba (ats. red. past.)

Šiame tekste pateikiu konkrečius Ukrainos patirties pavyzdžius, kurie patvirtina mano apibendrinimus ir analitines išvadas. Jeigu į pagrindinį tekstą būtų įtraukta išsami Rusijos agresijos prieš Ukrainą chronologija, būtų nepatogu skaityti ir sunku suprasti bendrą schemą ir bendrus konflikto dėsnius. Juk vargu ar Baltijos šalių skaitytojas su visomis smulkmenomis prisimena, kaip tiksliai klostėsi įvykiai Ukrainoje Savigarbos revoliucijos (labiau žinomos kaip Maidanas) ir iš karto po jos vykusios karinės Rusijos invazijos metu. Todėl šio teksto pabaigoje yra papildomas žinyno tipo skyrius – detali Rusijos ir Ukrainos konflikto eigos chronologija jo „hibridinėje“ fazėje, tai yra nuo pirmų aktyvių Kremliaus veiksmų Maidano metu iki gausių Rusijos reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų dalinių atviro įsiveržimo į Ukrainą 2014 m. rugpjūčio mėnesį ir po to vykusią Minsko taikos derybų. Šį žinyno skyrių mano prašymu sudarė mano buvęs studentas ir Maidano kovų draugas magistras Jaroslavas Priščepa. Jam nuoširdžiai dėkoju už šią itin vertingą pagalbą. Jaroslavui Priščepai ir Oksanai Čiopovskai esu labai dėkingas ir už pagalbą ieškant pirminių šaltinių ir nuorodų, dažniausiai į „rusų pasaulio“ žiniasklaidos informacijos šaltinius.

Hibridinis karas: kuo jis skiriasi nuo klasikinių schemų

Rusijos ir Ukrainos karas, prasidėjęs 2014 m., padovanojo pasauliui naują žodžių junginį – „hibridinis karas“, ir jis iš karto plačiai paplito žiniasklaidoje². Tiksliau kalbant, tarptautinio saugumo specialistai terminą „hibridinis karas“ ėmė vartoti šiek tiek anksčiau, 2005 m., ir šis terminas buvo vartojamas dažniausiai analizuojant Rusijos agresiją prieš Gruziją 2008 m.³ Iš tikrųjų žymią hibridinio karo „arsenalo“ dalį Rusija parengė ir patikrino praktiškai būtent pasirengimo įsiveržti į Gruziją metu, tačiau tik Rusijos ir Ukrainos karas parodė, kad kalbama ne apie unikalą situaciją, o apie gerai apgalvotą ir parengtą politinio, informacinio, ideologinio ir karinio pasirengimo šalies okupacijai schemą – schemą, kuri yra universali ir šiek tiek pakeista gali būti taikoma pačioms įvairiausioms šalims agresijos aukoms. Daugelis žurnalistų, politikų ir tarptautinio saugumo specialistų paskubėjo postuluoti, kad būtent hibridiniai karai taps pagrindiniu XXI amžiaus ginkluotų konfliktų tipu (žr., pavyzdžiui, Gray, Colin. *The 21st Century Security Environment and the Future of War*)⁴. Aš nesu tikras, kad ši itin apibendrinanti prognozė pasitvirtins, bet vis dėlto (dėl priežasčių, kurios paaiškės tekste vėliau) manau, kad hibridinio konflikto praktika išplis bent jau Rytų Europos, Pietų Kaukazo, Centrinės Azijos šalyse ir kituose su Rusijos valdančiojo režimo gyvybinių interesų sfera potencialiai susijusiuose regionuose.

Hibridinio konflikto teorija ir praktika šiandien yra didžiausia Rusijos karinės ir politinės minties pergalė. Manoma (ir ne be pagrindo), kad tai – efektyviausias kaimyninių valstybių privertimo paklusti Kremliaus diktatui metodas. Vadinas,

2 <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/789b7110-e67b-11e3-9a20-00144feabdc0.html#axzz3cBsLRE6p>; <https://in-moscowshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>

3 <http://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/>, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf>; <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf> [<http://www.atlanticcouncil.org/publications/articles/hybrid-war-old-wine-in-a-new-bottle>]

4 Gray, Colin. *The 21st Century Security Environment and the Future of War*. // Parameters Winter 2008-9: 14–26.

visais Rusijos agresijos atvejais pirmiausia reikia laukti būtent hibridinio karo jėgų ir priemonių arsenalo, patikrinto Ukrainoje 2014–2015 m., panaudojimo. Įvykių plėtros pasauliniu mastu logika (dalinė Vakarų politikos sankcijų Rusijai ir jos ekonominės izoliacijos sėkmė ir krintančios naftos kainos) verčia Kremliaus režimą kuo greičiau įgyvendinti savo agresyvius planus, susijusius su kaimyninėmis šalimis, nes Rusijos galimybės laimėti kilusį konfliktą itin mažėja proporcingai jos ekonomikos nuosmukiui, o ekonomikos nuosmukio sukelti vidaus politiniai konfliktai reikalauja skubiai sutelkti Rusijos visuomenės dėmesį į išorės priešus ir nuolat šalies viduje legitimuoti Kremliaus režimą, demonstruojant užsienio politikos ir kariuomenės pergales. Taigi Rusijos hibridinio karo praktikos ekstrapoliacija iš Ukrainos į Baltijos, Pietų Kaukazo ir Centrinės Azijos šalis, vertinant artimiausią laiko perspektyvą, yra labai tikėtina. Siekiant, kad Rusijai nepasisektų tikėtinuose konfliktuose, būtina tiksliai suvokti hibridinio karo, kaip ypatingo tipo karinio ir politinio konflikto, esmę ir pobūdį ir prognozuoti labiausiai tikėtinus Rusijos veiksmus pirmaisiais hibridinio karo etapais, kai šalys agresijos aukos dar nėra prarusios galimybės lokalizuoti konfliktą ir laimėti „praliedamos mažai kraujo“.

Nepaisant nuolatinių priminimų žiniasklaidoje, kol kas niekas nepateikė išsamaus hibridinio karo apibrėžimo ir nepaaiškino, kuo jis skiriasi nuo kitų karinių konfliktų. Autoriaus nuomone, hibridinis karas pačia bendriausia forma gali būti apibrėžtas kaip vienos valstybės karinė agresija prieš kitą, išoriškai tą agresiją pateikiant kaip valstybės agresijos aukos vidaus politinį konfliktą. Tokios agresijos nereikia painioti su šaltojo karo metais plačiai žinoma sovietinio bloko valstybių ir NATO tiesioginio (Angola, Vietnamas, Etiopija ir t. t.) ir netiesioginio (Mozambikas, Pietų Rodezija ir t. t.) kišimosi į trečiojo pasaulio šalių teritorijose vykstančius pilietinius karus praktika. Minėtuose šaltojo karo laikų konfliktuose pilietinius konfliktus sukeldavo vidinės priežastys, jie vystėsi savarankiškai kiekvienoje šalyje ir modifikavosi tik įsikišus iš šalies. Šiuolaikinio Rusijos hibridinio karo atveju vidinio konflikto gali ir nebūti – jis imituojamas Rusijos žiniasklaidos priemonėmis, nepriklausomai nuo to, kaip iš tikrųjų klostosi reikalai. Taigi kalbama apie neišprovokuotą tiesioginę užsienio karinę intervenciją šalyje, kuri yra agresijos auka, tik išoriškai užmaskuotą kaip „pilietinis karas“⁵.

Svarbiausia hibridinio karo ypatybė yra dviejų, atrodytų, vienas kitą paneigiančių veiksmų derinys: tiesioginio Rusijos Federacijos dalyvavimo kare (pradedant tuo, kad visus politinius ir net operatyvinius karinius sprendimus priima Kremliaus vadovybė aukščiausiu lygiu, ir baigiant tiesioginiu RF ginkluotųjų pajėgų reguliariųjų dalinių dalyvavimu kovos veiksmuose) ir jos kategoriško viešo nepripažinimo, kad dalyvauja šiame konflikte.

Kaip matysime vėliau, šaliai agresijos aukai ir tarptautinei bendruomenei ypač svarbu ir būtina šį „paradoksalų“ derinį suvokti priimant politinius ir ka-

5 Попов И. Матрица войн современной эпохи, http://nvo.ng.ru/concepts/2013-03-22/7_matrix.html

rinius sprendimus. RF primetamas klaidingas karo pobūdžio suvokimas priveda prie to, kad „savarankiškomis konflikto šalimis“ yra laikomos politinės jėgos ir asmenybės, kurios iš tikrųjų nepriima jokių savarankiškų sprendimų, neturi įtakos Kremliaus priimamiems sprendimams ir kurias RF valdžia net ne visada informuoja apie savo planus ir sprendimus. Bandymai derėtis su šiais asmenimis ir politinėmis jėgomis (derėtis šalį agresijos auką ir tarptautinę bendruomenę uoliai stumia Rusija) palaiko išimtinai Krekliui palankią šalyje, kuri yra agresijos auka, vykstančio „vidaus pilietinio konflikto“ iliuziją, ir dėl to prarandamas itin brangus (ypač ankstyvaisiais konflikto etapais) laikas, kuris eikvojamas neabejotinai pasmerktai žlugti diskusijai.

Prognozuojant hibridinio konflikto eigą visada reikia atsiminti, kad jo vystymosi logika neatitinka vidaus politinių konfliktų logikos. Pilietinių konfliktų vystymosi logika gerai išnagrinėta šiuolaikinėje politologijoje, o jiems lokalizuoti ir palaipsniui nutraukti parengtos atitinkamos karinės ir (daugiausia) politinės priemonės, pagrįstos protingo kompromiso tarp pagrindinių konflikto šalių siekiu ir vėlesne „nesutaikomų“ radikalių elementų lokalizacija. Dėl anksčiau aprašyto paradoksalus hibridinio karo, išoriškai pateikiamo kaip pilietinis konfliktas, pobūdžio kyla natūrali pagunda prognozuoti konflikto eigą pagal klasikines schemas ir taikai pasiekti taikyti pirmiau aprašytus vidaus politikos suregulavimo mechanizmus. Toks požiūris yra pasmerktas žlugti, nes hibridinis karas iš tikrųjų nepaklūsta vidaus konflikto vystymosi logikai. Strategine ir operatyvine prasme hibridinis karas yra vienos valstybės prieš kitą vykdoma visiškai suplanuota karinė operacija, ir jo eiga visiškai paklūsta „klasikiniu būdu“ suplanuoto ir bendro štabo vadovaujamo karinio įsiveržimo logikai. Būtent toks hibridinio karo suvokimas leidžia prognozuoti jo eigą: po išoriniais maskuojamaisiais „pilietinio konflikto“ požymiais visada reikia matyti bendrą operatyvinį planą, kurį parengė ir įgyvendina užsienio valstybės karinė ir politinė valdžia. Įvykių raidos prognozė turi remtis karinių ir ekonominių išteklių, užsienio politikos galimybių analize, vertinant būtent šalies agresorės vidaus politikos padėtį, o ne remiantis šalies agresijos aukos vidaus situacija; pastaroji tik sudaro daugiau ar mažiau palankų foną užsienio intervencijai, tačiau nėra pirminė konflikto priežastis⁶.

Atskiras hibridinio karo instrumentarijaus dalis Rusijos ideologai, propagandininkai, specialiųjų tarnybų darbuotojai ir kariškiai parengė gerokai anksčiau, dar iki 2014 m. Rusijos dalyvavimą Armėnijos ir Azerbaidžano kare (1992–1994 m.) ir pilietiniame kare Tadžikistane (1992–1997 m.) dar buvo galima aprašyti pagal „išorinio įsikišimo į savaime kilusį konfliktą“ schemą, bet ginkluoti konfliktai Padniestrėje (1992 m.), Abchazijoje (1992–1993 m.) ir Pietų Osetijoje (1991–1992 m.) jau buvo tuometės Kremliaus valdžios išprovokuoti iš šalies. Šių konfliktų metu taip pat pirmą kartą buvo išbandyta Rusijos karinės agresijos tarptautinio legitimavimo metodika, pagal kurią įsiveržiančios pajėgos pirmiau-

6 Хоффман Фрэнк. Гибридные угрозы, <http://navoine.info/hybrid-dange.html>

sia veikia neoficialiai, be skiriamųjų ženklų, ir prisidengia vietos sukarintais darbiniais, o pasiekusios karinę pergalę ir vykstant tarptautinėms deryboms legiti- muojamos kaip „rusų taikdarių kontingentas“.

Kaip „ankstyvosios hibridinio karo patirties“ pavyzdį galima paminėti pradinę Rusijos ir Čėčėnijos karo (1994 m. lapkritis–gruodis) fazę, kai į tarptautiniu mastu nepripažintos, tačiau *de facto* nepriklausomos nuo 1992 m. Ičkerijos Respublikos teritoriją įsiveržė RF kariuomenės reguliarieji daliniai, o įsiveržimas buvo pateiktas kaip „čėčėnų karo lauko vadų, sukilusių prieš prezidentą Dudajevą“, veiksmai. Tada karinės operacijos žlugimas ir RF tuo metu nepriklausomos nuo valdžios žiniasklaidos priemonės priverstė Kremlių viešai pripažinti, kad RF pajėgos dalyvavo kovos veiksmuose, ir vėliau tuos veiksmus legimituoti kaip „konstitucinės santvarkos atkūrimą“⁷. Svarbu, kad RF kariuomenės veiksmai, nors ankstyvuojami „hibridiniu“ Rusijos ir Čėčėnijos karo etapu akivaizdžiai neteisėti (net pagal Rusijos įstatymus), vėliau buvo *post factum* pateisinti taikant „politinio tikslingumo“ principą, ir tai sukūrė nebaudžiamumo precedentą visiems vėlesniems konfliktams, kuriuose dalyvavo RF.

Antrasis Rusijos ir Čėčėnijos 1999–2001 m. karas taip pat turėjo aiškių hibridinio konflikto bruožų, nes savo atvirai neteisėtiems veiksmams (karinė agresija pasirašius Chasavjurto taikos sutartį 1996 m. ir Ičkerijos valdžios, 1997 m. išrinktos tarptautiniu mastu pripažintuose rinkimuose, kontroliuojamuose ESBO (OSCE), nuvertimas) legimituoti Kremlius sėkmingai panaudojo svarbų hibridinio karo įrankį, kurį mes dar ne kartą pastebėsime nagrinėdami Rusijos ir Ukrainos karą, – imitavimą, tarsi teisėta šalies agresijos aukos valdžia „nesugeba“ kontroliuoti savo šalies teritorijos ir ginkluotų darinių veiksmų savo šalyje. Nuodugniau šį metodą nagrinėsime vėliau, nes jis yra vienas svarbiausių šiuolaikinės Kremliaus hibridinio karo metodikos elementų.

Kita hibridinio karo instrumentarijaus dalis, nuo priešo propagandinio įvaizdžio sukūrimo iki silpnų vietų suradimo tarptautinėje kolektyvinėje saugumo sistemoje ir Vakarų šalių įsikišimo neutralizavimo, buvo sėkmingai Rusijos iš- tobulinta 2008 m. vykdant agresiją prieš Gruziją, per vadinamąją „priverstinio taikos užtikrinimo operaciją“ (dar vienas naujas terminas, sukurtas RF, tačiau mažiau paplitęs negu „hibridinis karas“).

Taigi 2014 m. pagrindinis hibridinio karo instrumentarijus bendrais bruožais jau buvo parengtas ir jo elementai atskirai išbandyti daugelio lokalių konfliktų metu. Tačiau būtent kare su Ukraina, kurį RF pradėjo 2014 m. pavasarį žlugus Kremliaus bandymams apsiriboti „klasikiniu“ įsikišimu iš šalies į vidaus pilietinį konfliktą (tai yra minimaliai tiesiogiai dalyvaujant RF padėti išsaugoti prorusiško prezidento Viktoro Janukovyčiaus režimą, kurį galiausiai nušlavė nacionalinė demokratinė Savigarbos revoliucija, vykusi 2013 m. lapkritį–2014 m. vasarį),

7 <http://www.polit.ru/article/2004/11/29/chech/>

visą hibridinio karo priemonių arsenalą Rusija naudojo sistemiskai ir visa apimtimi, o pats hibridinis karas įgavo išbaigto Rusijos karinio ir politinio projekto, toliau pagal „šabloną“ ekstrapoliuojamo bet kuriai pasirinktai agresijos šaliai, formą. Rusijoje karinės intervencijos į Ukrainą planas buvo pavadintas „projektu „Rusų pavasaris – 2014“. Šiame darbe bandome analizuoti šio projekto esmę ir formas ir parengti jam lygiavertes pasipriešinimo priemonės. Jeigu laiku Kremliaus agresiją atpažins tokiai agresijai pasirengusios Baltijos šalių kariuomenės, teisėsaugos tarnybos ir pilietinė visuomenė, projektas „Rusų pavasaris Baltijos šalyse“ liks neįgyvendintas – tai bus geriausias praktinis šio teksto pritaikymas ir pats aukščiausias apdovanojimas, apie kokį galėjo svajoti autorius.

Rusijos hibridinio karo tikslai ir uždaviniai

Hibridinių konfliktų posovietinėje erdvėje metu Rusijos Federacijos vadovybė kelia sau daug uždavinių. Visi jie ir sudaro vadinamojo „rusų pasaulio“ kūrimo projektą. „Rusų pasaulio“, susipriešinusio su visa „Vakarų civilizacija“ ir nepagrįstai pretenduojančio ne į vienos, nors ir didelės, šalies, o į „alternatyvaus civilizacijos projekto“ (kartu akivaizdžiai kenčiančio nuo nevisavertiškumo komplekso ir pavydo „nekenčiamiems“ Vakarams) vaidmenį, koncepcijos giliųjų ideologinių pagrindų analizė išsina už mūsų itin praktinio tyrimo uždavinių ribų. Praktiniais sumetimais mes tik apibrėšime konkrečius užsienio politikos tikslus, kuriuos sau kelia Kremlius ir kurių įgyvendinimas reikštų „rusų pasaulio“, kaip globalaus politinio projekto, sėkmę.

„Rusų pasaulio“ projektas yra tarsi „matrioška“ arba „svogūnas“, kurio centras – Kremlius, o toliau jį supa „koncentriniai žiedai“, atitinkantys skirtingus Rusijos karinės ir politinės valdžios situacijos kontrolės laipsnius.

Pirmajame „rusų pasaulio matrioškos“ žiede yra pati Rusijos Federacija, kurios kontrolė per pastaruosius 16 Vladimiro Putino valdymo metų tampa visuotinė ir vis labiau autoritarinė. „Rusų pasaulio“ projekte numatyta RF teritoriją užkonservuoti neapibrėžtam laikui (idealu – visiems laikams), tiesiogiai „rankiniu būdu“ valdant Kremliui (vadinamoji „valdžios vertikalė“), visiškai likviduojant pilietinės visuomenės institutus, nepriklausomą žiniasklaidą, formaliai imituojant rinkimų procedūras, o realiai valdant autoritariniais būdais ir nesant veikiančios valdžios alternatyvų, nuolat veikiant valstybinės ideologinės propagandos aparatui (pakeičiančiam nepriklausomą žiniasklaidą), ir išsaugoti į išteklius orientuotą ekonomiką, taip pat visišką verslo priklausomybę nuo valstybės. Kremlius beveik visiškai pasiekė šį tikslą.

Kitas „rusų pasaulio“ žiedas yra nepriklausomos valstybės, buvusios SSRS respublikos. Numatyta jose laipsniškai siekti visiškos Kremliaus kontrolės, kokia jau

yra RF teritorijoje. „Rusų pasaulio“ projekte numatyta, formaliai saugant „nepriklausomų valstybių“ statusą, šiose valstybėse įvesti visiškai Rusijos kontroliuojamus marionetinius režimus, ir šios valstybės pamažu praras visus suvereniteto požymius, išskyrus herbą, vėliavą ir himną.

Reikia suvokti, kad RF tikslas užvaldant posovietinę erdvę yra ne tiesiog marionetinių prorusiškų režimų, padedančių įgyvendinti Kremliaus užsienio politiką ir savarankiškai kontroliuojančių situaciją savo šalies viduje, įvedimas. Tokie režimai numatyti tik kaip pereinamasis etapas, būtinas norint RF vykdyti visišką posovietinių šalių kontrolę. „Rusų pasaulio“ koncepcijoje Kremlius nepasikliauja „sąjungininkais“, siekiamas tikslas – visiška tiesioginė RF valdžios posovietinių šalių kontrolė.

Įvedus marionetinį prorusišką režimą, anksčiau buvusios nepriklausomos valstybės integracijos į „rusų pasaulį“ seka numato daugelį vidaus politikos transformacijų ir užsienio politikos žingsnių, kad apskritai būtų neįmanoma šaliai pasitraukti iš „rusų pasaulio“ orbitos, nepriklausomai nuo vietos valdžios noro, tai yra prorusiškas marionetinis režimas turi palaiapsniui perduoti praktiškai visas savo funkcijas tiesiogiai Kremlui arba Kremliaus kontroliuojamoms korporacijoms ir institutams ir galiausiai sau pasilikti tik dekoratyvinę funkciją, panašią į RF sudėtyje esančių autonominių junginių „valdžios“ funkcijas.

Vidaus politikoje iš prorusiško režimo RF valdžia reikalauja maksimaliai sumažinti visus demokratinius institutus, įvesti žiniasklaidos kontrolę, likviduoti antirusišką opoziciją ir rodyti, kad visiškai kontroliuoja situaciją šalyje. Kartu RF, viešai remdama prorusišką režimą, neoficialiai maksimaliai prisideda prie jo, kaip „diktatoriško“ ir „nedemokratiško“, tarptautinės izoliacijos, ir dėl to orientacija į Kremlį šiam režimui praktiškai tampa vieninteliu pasirinkimu. Puikūs tokios sėkmingos politikos pavyzdžiai yra Baltarusija ir Armėnija⁸.

Užsienio politikoje iš marionetinio režimo bus reikalaujama pasirašyti su RF įvairias karines ir politines, prekybos ir ekonomines sutartis, kurios *de facto* reiškia šalies integraciją į RF sudėtį: bendros muitų sistemos (alternatyvos bendrai ES rinkai), bendros gynybos sistemos (alternatyvos NATO blokui) sukūrimą, Rusijos kariuomenės bazių šalyje įkūrimą, ateityje bendros valiutos įvedimą. Pagal „rusų pasaulio“ planą tokio laipsnio integraciją turėtų pasiekti visos be išimties posovietinės valstybės.

Būtų klaida manyti, kad, pasiekusi tokį integracijos laipsnį, RF numato išsaugoti pirminį prorusiško marionetinio režimo vaidmenį. Atvirkščiai, siekiant užtikrinti RF kontrolės integruotoje šalyje stabilumą, numatoma, kad vietos marionetinis režimas palaiapsniui perduos tiesiogiai Rusijai kontroliuoti atskiras integruotos šalies gyvenimo sritis. Esminė šiuolaikinės formos „rusų pasaulio“ projekto naujovė, palyginti su daugeliu ankstesnių RF imperinės kontrolės įvedimo kitose šalyse pro-

8 <http://newcaucasus.com/index.php?newsid=7200>

jektų, – ypatingas dėmesys ne tik „vertikaliajai“, bet ir „horizontaliajai“ kontrolei, dėl kurios ištisos šalies palydovės gyvenimo sritys nebėra kontroliuojamos vietos marionetinio režimo ir tiesiogiai integruojamos į atitinkamą Rusijos ūkio šaką⁹. Šia prasme „rusų pasaulio“ projektas yra kur kas panašesnis ne į palyginti nesenus provokarietiško arba prosovietinių režimų nustatymo buvusiose kolonijinėse trečiojo pasaulio šalyse politinius projektus, o į senesnę stalininę užkariautų valstybių „sovietizacijos“ praktiką.

Valstybei vykdant žiniasklaidos kontrolę, pirmiausia tiriama žiniasklaidos erdvės „laisvė“ imituojama tiesiogiai transliuojant Rusijos žiniasklaidą (neįleidžiant į šios žiniasklaidos erdvę opozicijos ir Vakarų žiniasklaidos) ir Rusijos žiniasklaidos holdingams superkant šalies palydovės žiniasklaidos aktyvus. Integravimas ir tiesioginis valdymas iš RF per bankų kapitalą ir stambiąją pramonę. Prisdengiant „etninių mažumų plėtra“ švietimo srityje įgyvendinami projektai, kuriuose rusų kalba pirmiausia plačiai skleidžiama kaip „sėkmės kalba“, „šiuolaikinio pasaulio kalba“ ir pan., o vietos kalbos pateikiamos kaip „provincialios“ ir „atsilikusios“, „buitinės“. Valstybėje palydovėje, prisidengiant „Europos mažumų kalbų ir kultūros apsaugos praktika“, primestinais įteisinama oficiali dvikalbystė, kuriai esant, rusų kalba formaliai taptų antrąja valstybine kalba, o po to Rusijos pranašumas žiniasklaidoje greitai faktiškai išstumtų vietos kalbą iš daugumos vartojimo sričių ir pakeistų ją rusų kalba (sėkmingi tokios kalbos politikos pavyzdžiai gali būti Baltarusijos Respublika ir Krymo Autonominė Respublika Ukrainoje, taip pat nepripažinta Padniestrės Moldavijos Respublika).

Siekiant sukurti atsvarą vietos palydovinei valdžiai, formuojama dar labiau nuo Maskvos priklausoma opozicija, kuri bet kuriuo metu gali būti nukreipta prieš veikiančią režimą tuo atveju, jeigu jis pasirodytų nepakankamai „ištikimas“ Maskvai ir nelabai „sukalbamasi“, ir kuri vienu metu atlieka dvi funkcijas – imituoja pastangas išsaugoti demokratiją ir kartu yra dar viena Kremliaus spaudimo priemonė vietos marionetams. Tuo pat metu antirusiška opozicija visais būdais, net iki fizinio pašalinimo, eliminuojama iš šalies politikos.

Galiausiai svarbi „horizontaliosios“ kontrolės dalis – tiesioginė, „apeinant“ vietos marionetinį režimą, valstybės palydovės kariuomenės ir specialiųjų tarnybų kontrolė. Tuo tikslu vykdomas visuotinis kariuomenės saugumo tarnybų karininkų verbavimas į Rusijos FSB¹⁰ ir GRU informatorius ir įtakos agentus. Pirmiausia jie įtraukiami į korupcines schemas ir vėliau RF specialiųjų tarnybų šantažuojami, kartu padedant kilti tarnybos laiptais, kol visas šalių palydovių kariuomenės ir specialiųjų tarnybų svarbiausias pareigybes arba daugelį jų užims tokie įtakos agentai. Šis metodas nėra naujas, išbandytas XX amžiuje ir gerokai anksčiau, tačiau jo taikymo mastai kuriant „rusų pasaulį“ nustelbia visa, kas apie

9 <http://www.1tv.ru/news/polit/215922>

10 Федеральная служба безопасности Российской Федерации – Rusijos Federacijos federalinė saugumo tarnyba (ats. red. past.)

tai buvo žinoma: kalbama ne apie tradicinio agentūrinio tinklo sukūrimą svetimose kariuomenėse arba specialiosiose tarnybose, o apie visišką kariuomenių ir specialiųjų tarnybų vadovų pakeitimą žmonėmis, tiesiogiai priklausančiais nuo RF specialiųjų tarnybų, tai yra faktiškai apie kariuomenės ir specialiųjų tarnybų kontrolės perėmimą iš marionetinės prorusiškos valdžios tiesiogiai RF. Šią schemą papildė tiesioginis Rusijos karininkų siuntimas į šalių palydovių specialiųjų tarnybų vadovujančias institucijas – pirmiausia kaip patarėjų, vėliau jiems, pakeitus pilietybę, oficialiai suteikiamos aukštos pareigos faktiškai okupuotose šalyse. Tokios politikos efektyvumas buvo parodytas Ukrainoje, kur paskutiniais prorusiško režimo vykdytojo V. Janukovyčiaus valdymo metais Nacionalinės saugumo tarnybos kontrolė faktiškai perėjo tiesiogiai RF FSB¹¹, o RF GRU agentai Ukrainos karinėse jūrų pajėgose Kryme (beje, einantys gana aukštas ir svarbias pareigas) buvo pajėgūs karinio įsiveržimo metu faktiškai paralyžiuoti Ukrainos karinio laivyno pasipriešinimą ir suteikti Rusijos kariuomenei pakankamai laiko, kad ji be kovos perimtų visų strateginių pusiasalio taškų kontrolę.

Pritaikius visas aprašytas priemones, posovietinė valstybė „rusų pasaulyje“ užima jai skirtą vietą, jos formalus „nepriklausomos šalies“ statusas niekuo nesiskiria nuo „autonomijos“ RF sudėtyje statuso. Svarbu suprasti, kad toks vaidmuo numatytas visoms be išimties posovietinėms šalims, neatsižvelgiant į dabartinį jų statusą, kuris „rusų pasaulio“ projekte vertinamas kaip „laikinas“, „atsitiktinis“ ir „taisytinas“.

Ne mažiau svarbu suprasti, kad visas pirmiau aprašytas „priverstinio postūmio į „rusų pasaulį“ priemonių kompleksas gali būti vykdomas skirtinga chronologine seka, atsižvelgiant į kiekvienos konkrečios šalies aplinkybes. Marionetinio režimo įvedimą gali lemti laipsniškas žiniasklaidos, bankų, pramonės kontrolės įgijimas, vėliau – investavimas į skirtingus politikos, kultūros ir švietimo projektus, formaliai ne visada susijusius su RF. Toks „švelnus įsiveržimas“ gali būti vykdomas gerokai prieš tiesioginio marionetinio režimo įvedimą ir ruošti jam dirvą RF horizontaliai kontroliuojant tam tikras šalies agresijos aukos politikos ir ekonomikos sritis.

Be to, reikia įvertinti ir tai, kad įsiveržimas gali būti vykdomas ne vienu metu skirtingose šalies agresijos aukos dalyse. Vienas iš pagrindinių „priverstinio postūmio į „rusų pasaulį“ metodų yra separatizmo imitavimas ir RF kontrolės įvedimas pirmiausia regionuose, kurių nacionalinės valdžios pozicijos silpnesnės ir geriau parengta dirva įsiveržti RF. Pagal šį scenarijų vyko RF agresija prieš Moldovą (sėkmingas projektas „Padniestrė“ ir ne toks sėkmingas – „Gagaūzija“), Gruziją (sėkmingi projektai „Abchazija“ ir „Pietų Osetija“, nesėkmingas – „Adžarija“) ir Ukrainą (sėkmingas projektas „Krymas“, nesėkmingas – „Naujoji Rusija“, iš dalies sėkmingi projektai „Donecko Liaudies Respublika“ ir „Luhansko Liaudies Respublika“). Reikia suvokti, kad atskirų teritorijų atplėšimas nėra vienu iš

11 <http://nbnews.com.ua/news/73436/>

šių atvejų nebuvo galutinis RF tikslas, o tik priemonė galutiniam tikslui pasiekti – galimybė visiškai kontroliuoti šalis agresijos aukas. Skirtingi separatistinių teritorijų integracijos į RF laipsniai (pradedant visiška oficialia Krymo integracija, jį įtraukiant į RF sudėtį, nepamirštant Pietų Osetijos ir Abchazijos „nepriklausomybės“ pripažinimo ir baigiant Padniestrės, DLR ir LLR, kurias Rusija oficialiai pripažįsta atitinkamai Moldovos ir Ukrainos teritorijomis, nors fiziškai jas kontroliuoja RF kariuomenė) yra išimtinai techninės detalės, susijusios su pasiektomis skirtingomis stadijomis įgyvendinant galutinį tikslą – visos posovietinės erdvės visišką integraciją į RF.

Kitas „rusų pasaulio matrioškos“ žiedas yra daugelis Centrinės ir Rytų Europos šalių – daugiausia buvusių Varšuvos sutarties narių („Vyšegrado grupės“ ir Balkanų regiono šalys, įskaitant Graikiją) ir dalis trečiojo pasaulio valstybių (pirmiausia Sirija ir daugelis kitų arabų šalių, Turkija, Iranas, Indija, Brazilija, Izraelis). Pripažįstama, kad Maskva negali visiškai kontroliuoti šių šalių, tačiau numatoma nustatyti tokius santykius, kad šios šalys užtikrintai būtų Rusijos sąjungininkės visais užsienio politikos klausimais ir jose Rusija turėtų mažų mažiausiai „veto teisę“ priimant visus svarbius užsienio politikos sprendimus. „Maksimalioje programoje“ numatyta parama šių šalių politiniam režimui, kuris yra stabiliai draugiškas RF ir priešiškas JAV. Šiose šalyse galimas Rusijos stambiojo korporacijų verslo preferencijų, maksimalios paramos RF piliečiams (net jiems ignoruojant vietos įstatymus ir taisykles) režimo palaikymas ir maksimali vietos politikų priklausomybė nuo Maskvos finansinių „įplaukų“, įskaitant ir vietos politikų įtraukimą į korupcines schemas, kurių dalyviai faktiškai tampa jų įkaitais ir RF specialiųjų tarnybų „įtakos agentais“. Trečiojo pasaulio šalims tinkamesniu laikomas diktatoriškas režimas, glaudžiai susijęs su Maskva. Pripažįstama, kad Europos šalims ir Izraeliui šį modelį pritaikyti nerealu, ir pasikliaujama lygiagrečiai vykdomu tiek vietos valdžios elito, tiek vietos opozicijos lyderių „papildomu maitinimu“ ir įtraukimu į korupcines schemas, taip užtikrinant stabilų promaskvietišką kursą ir išsaugant Rusijos įtaką esant demokratinėms valstybėms būdingai reguliariai valdžios kaitai. Viena iš plano dalių – neoficialios „švelniosios“ vietos žiniasklaidos kontrolės įvedimas, kad ji transliuotų daugiausia Rusijos propagandos žinutes, tačiau savo vardu ir išsaugodama tariamą „nepriklausomybę“.

Kitame „rusų matrioškos“ žiede yra žemyninės Vakarų Europos valstybės nuo Vokietijos ir Austrijos iki Ispanijos, Portugalijos ir Skandinavijos, kurioms „rusų pasaulio“ projekte skirtas „neutralaus buferio“ tarp Rusijos ir anglosaksų šalių („rusų pasaulio“ koncepcijoje laikomų „amžiniais priešais“ ir vienintelėmis Rusijos imperijos vertomis varžovėmis) ir „naudingų idiotų“, tarptautinėje arenoje atstovaujančių prorusiškam tarptautiniam lobizmui padidėjus Rusijos ir JAV priešpriešai, vaidmuo. Šioms šalims numatyta „ypač švelni kontrolė“, taikant tris pagrindinius mechanizmus: tiesioginė slapta politinio elito kontrolė (ir valdančiųjų, ir opozicijos), įtraukiant jį į korupcines schemas (tai, kas vokiečių žinias-

klaidoje buvo pavadinta „šrėderizacijos efektu“ prisimenant koncerno „Gazprom“ „nupirktą“ buvusį Vokietijos kanclerį Gerhardą Schröderį¹², vietos žiniasklaidos pranešimų kontrolė, sudarant finansinius susitarimus su jų savininkais ir kartu nuolat „papildomai pamaitinant“ vietos žurnalistus ir intelektualus, ir preferencijų ekonominiuose projektuose su Rusija teikimas stambioms vietos korporacijoms mainais už jų lobistinių galimybių panaudojimą Rusijos naudai savo šalyse.

„Rusų pasaulio“ projekto „minimalioje programoje“ numatyta sudaryti galimybes šio „žiedo“ šalių prorusiškiems lobistams bet kuriuo metu vetuoti bet kokius Rusijai nenaudingus politinius šių šalių sprendimus, „maksimalioje programoje“ – suformuoti stabilią prorusišką viešąją nuomonę ir sudaryti sąlygas visiems svarbiausiems politikos ir ekonomikos lyderiams dalyvauti bendroje (daugiausia korupcinėje) veikloje su Rusija, tokiu būdu garantuojant rusams žemyninių Europos valstybių preferenciją Vakarų Europos šalyse ir paramą Kremliaus iniciatyvoms, kurioms prieštarauja anglosaksiškos šalys.

Būtina sąlyga, kad aprašytas projektas būtų visiškai įgyvendintas, – išardyti NATO bloką ir Europos Sąjungą. Šiuo metu RF daug deda pastangų ir naudoja išteklių, remdama vadinamuosius „euroskeptikus“ politiniuose Europos Sąjungos sluoksniuose ir skatindama antiamerikietiškus ir atitinkamai priešiškus NATO judėjimus Europos šalyse. Pagal išbaigtą „rusų pasaulio“ koncepciją Vakarai turėtų labai susilpnėti ir suskilti į tris tarpusavyje kovojančias dalis: JAV ir anglosaksiškasis pasaulis (pagal Kremliaus planą netekę sąjunginių santykių su žemynine Europa), žemyninės „senosios Europos“ šalys (pagal Kremliaus planą aktyviai kovojančios dėl įtakos su anglosaksiškuoju pasauliu ir dabartinės Rusijos sąjungininkėmis) ir Centrinės ir Rytų Europos šalys (pagal Kremliaus planą visiškai išėjusios iš užsienio politinių ir karinių sąjungų su JAV ir Vakarų Europa, konkuruojančios su „senosios Europos“ šalimis ir visiškai Rusijos „švelniai“ kontroliuojamos). Tokia „geopolitinė dëlionė“ pagal Kremliaus planą turi užtikrinti Rusijai „globalaus žaidėjo“, kuris lygiomis konkuruoja ir dalijasi „įtakos sferas“ su JAV, vaidmenį¹³.

Apskritai „rusų pasaulio“ geopolitinio projekto šiuolaikinis pavidalas yra itin archajiškas, dėl to neretai Vakarų šalims jį yra sunkiau teisingai suvokti. Norint suprasti šį projektą, nereikia remtis šiuolaikinėmis politologijos koncepcijomis, parengtomis išsivysčiusiose Vakarų bendruomenėse globalizacijos epochoje, atvirkščiai, reikia tiesiog atsiminti jau seniai europiečių išgyventą, kritiškai apmąstytą ir atmestą kaip nepasiteisusią geopolitinės minties „klasiką“. „Rusų pasaulio“ projektas turi daug bruožų, tiesiogiai paveldėtų iš XIX amžiaus kolonijinių užkariavimų epochos, tiksliau, „didžiosios geopolitikos“ kaip konkurencijos proceso tarp kelių didžiųjų valstybių dėl tiesioginės kolonijinės visų mažųjų valstybių kontrolės („di-

12 <http://www.svoboda.org/content/transcript/2279758.html>; http://old.khodorkovsky.ru/media/Hansard_Official_Report_-_Wednesday_14th_October_-_ru.pdf; <http://www.lithuaniatribune.com/1122/edward-lucas-lithuanias-foreign-policy-is-getting-schreoderised-20101122>

13 Дугин А. Г. Война континентов. Современный мир в геополитической системе координат. – Изд. „Академический проект“, 2014 г.

dysis žaidimas“) suvokimą ir „pasaulio padalijimo“ (pasaulį suprantant kaip pasyvių ir neefektyvių „pseudovalstybių“ visumą) tarp kelių aktyvių „globalių žaidėjų“ koncepciją. Apie pačią projektuojamo pasaulio erdvę, Maskvos kontroliuojamą pagal jos pačios nustatytas „natūralios įtakos zonos“ ribas, reikia pasakyti, kad ji sudaryta pagal buvusios SSRS ir jos įtakos sferos pavyzdį – Varšuvos sutarties ir ESPT (Ekonominės savitarpio pagalbos taryba – ats. red. past.) – su pseudorinkos (turinčios savo bazes valstybinėse monopolijose ir susiliejusios su valstybe stambiose korporacijose, tačiau su privačia, pirmiausia oligarchine, nuosavybe) ekonomikos pataisa. „Rusų pasaulio“ projektas toks archajiškas, kad daugeliu atvejų neprilygsta „naujosios Europos“ projektui, kurį sukūrė Vokietijos nacistai 1943–1944 m., ir yra artimas Hitlerio geopolitinėms „vokiečių kontrolės Europoje“ ir 1939–1940 m. pavyzdžio „pasaulinio viešpatavimo“ koncepcijoms¹⁴.

Panašus planas XXI amžiuje iš karto gali pasirodyti neįgyvendinamas ir nerealistiškas. Mano nuomone, ilgalaikėje perspektyvoje toks planas iš tikrųjų neįmanomas, nes daugeliu atvejų prieštarauja pagrindinėms šiuolaikinio globalizuoto pasaulio plėtros tendencijoms, o šiuolaikinė Rusija neturi pakankamai išteklių jam įgyvendinti. Tačiau jeigu mes atidžiai išanalizuosime paskutinio dešimtmečio Vakarų bei Centrinės ir Rytų Europos žiniasklaidos ir viešosios politikos tendencijas, pamatysime, kad dalis aprašomo Kremliaus plano nuostatų jau sėkmingai įgyvendintos. Visoje Europoje atvirai prorusiškos ir tiesiogiai Kremliaus finansuojamos politinės partijos išėjo iš marginalinės politikos zonos į „didžiąją politiką“, kai kuriose šalyse (Vengrijoje, Čekijoje, Graikijoje, Izraelyje, Turkijoje) tokios partijos jau atėjo į valdžią¹⁵, kitose (Prancūzijoje, Italijoje, Vokietijoje, Lenkijoje) mažų mažiausiai jos yra įtakinga opozicija, kovojanti dėl valdžios ir turinti galimybę vetuoti jos sprendimus¹⁶. Europos žiniasklaidoje ir Europos „intelektualų“ aplinkoje aktyviai ir nekritiškai skelbiamos daugelis valstybinės Kremliaus propagandos tezių (ispanų ir italų žiniasklaidoje Rusijos ir Ukrainos karas nušviečiamas išimtinai transliuojant rusiškus šaltinius), įgauti pagreitį antiamerikietiška, priešiška NATO ir „euroskeptiška“ vieša retorika. Tai, kad „rusų pasaulio“ plano neįmanoma įgyvendinti viso ir ilgam laikui, nereiškia, kad artimiausioje perspektyvoje nebus labai daug rimtų bandymų įgyvendinti jo atskirus elementus skirtingose Europos šalyse, ypač artimose RF geografiškai arba laikinai nusilpusiose dėl vidaus problemų ir krizių. Atvirkščiai, artimiausiais metais ypač suintensyvės bandymai įgyvendinti „rusų pasaulio“ projektą, nes tai daryti Kremlių verčia pačios Rusijos vidaus politikos problemos.

14 Дугин А. Г. Геополитика России. – Изд. „Академический проект“, 2012 г.

15 <http://carnegie.ru/publications/?fa=59106>; <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-02-17/hungary-s-orban-seals-russia-gas-deal-as-putin-nexus-pays-off>; <http://www.economist.com/news/europe/21601004-why-europes-populists-and-radicals-admire-vladimir-putin-russias-friends-black>; <http://www.heraldsotland.com/news/world-news/hungary-s-far-right-backed-by-rolling-moscow-roubles-1.1034539>

16 <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/40m-of-russian-cash-will-allow-marine-le-pens-front-national-to-take-advantage-of-rivals-woes-in-upcoming-regional-and-presidential-elections-9888509.html>; <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11515835/Russia-bought-Marine-Le-Pens-support-over-Crimea.html>; <http://www.france24.com/en/20141123-france-far-right-turns-russian-lender-national-front-marine-le-pen>

Baltijos šalims reikia suvokti savo vietą „rusų pasaulio“ projekte ir pernelyg nesidžiaugti naryste ES ir NATO kaip saugumo garantija. „Rusų pasaulio“ koncepcijoje Baltijos šalių priklausymas Vakarams traktuojamas trejopai: kaip trumpalaikė problema, kaip istorinis atsitiktinumas ir kaip Vakarų bandymas „įsibrauti į nuo seno rusų įtakos sferą“, „atplėšti tai, kas priklauso Rusijai“. Toks požiūris skatina manyti, kad Baltijos šalių grįžimas iš Vakarų įtakos sferos į „rusų pasaulio“ įtakos sferą yra vienas pirmiausia siektinų įgyvendinti ir labai svarbių šio geopolitinio projekto psichologinių tikslų. Beje, į Baltijos šalis žiūrима ne tame kontekste, kokiame matoma Čekija, Vengrija ir kitos buvusios SSRS palydovės („švelniosios kontrolės“ įvedimas per marionetinį režimą, žiniasklaidą ir „elito“ papirkimą), o kaip į kitas buvusios SSRS respublikas, tai yra kaip į šalis, kurioms numatyta visiška tiesioginė RF kontrolė.

Apibendrinami galime pasakyti, kad trumpalaikėje ir vidutinės trukmės perspektyvoje Rusijos tikslai ir uždaviniai yra šie:

- priešinant JAV, D. Britanijos ir žemyninės Europos interesus NATO suskaldymas iš vidaus net iki Aljanso paleidimo;

- Europos Sąjungos suskaldymas iš vidaus remiant „euroskeptikus“ ir išpučiant Didžiosios Britanijos, „senosios Europos“ ir Centrinės Europos valstybių – naujųjų ES narių susipriešinimą, net iki euro zonos išardymo ir ES formato pakeitimo, paverčiant ją tokio tipo patariamąja institucija, kokios yra nelabai efektyvios Europos Taryba ir ESBO (OSCE);

- „rusų pasaulio“, kuri sudaro trijų lygių „įtakos zonos“, kūrimas: visiškos tiesioginės RF kontrolės zonos, apimančios visas be išimties posovietines šalis; „švelniosios kontrolės“ zonos, apimančios Centrinės Europos ir trečiojo pasaulio šalis, ir „naudingų prorusiškų idiotų“ zonos, į kurias patenka žemyninės Vakarų Europos šalys; Baltijos šalių vieta šioje schemoje numatyta RF absoliučios kontrolės zonoje¹⁷.

Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą 2014–2015 m. reiškė naujos „rusų pasaulio“ kūrimo fazės pradžią, RF perėjimą į tiesioginės karinės ir politinės kontrolės posovietinėse valstybėse įvedimo fazę.

Pagrindinių hibridinio karo fazių seka

Kaip buvo minėta pirmame skyriuje, iki 2014 m. Kremliaus politologai ir Rusijos kariškiai išbandė visą hibridinio karo priemonių ir metodų arsenalą. Dauguma šių priemonių ir metodų perėjo išankstinę patikrą įvairiuose lokaliuose konfliktuose

17 Дугин А. Г. Евразийский реванш России. – Изд. „Алгоритм“, 2014 г.

posovietinėje erdvėje, ir tai leido RF prieš prasidedant karui su Ukraina sujungti juos į bendrą įsiveržimo planą, žinomą pavadinimu „projektas „Rusų pavasaris““. Kadangi planas „Rusų pavasaris“ buvo įgyvendinamas tuo pačiu metu skirtinguose Ukrainos regionuose, mes turėjome retą galimybę vieno karinio konflikto metu atlikti kelių hibridinio karo pradinių fazių invariantų lyginamąją analizę ir apibendrinti gautus rezultatus, atskleidę bendriausią hibridinio karo planą, kokį dabar mato RF vadovybė ir koks bus taikomas kitoms valstybėms, būsimoms Rusijos agresijos aukoms, tai yra vietos sąlygoms pritaikytas jo variantas (panašus į lokalius skirtingų „Rusų pavasario Ukrainoje 2014“ operacijų variantus, kurių kai kurie elementai buvo anksčiau RF ištobulinti agresijos prieš Moldovą ir Gruziją metu).

Patį bendriausią Rusijos kaimynių užkariavimo planą sudaro šios nuoseklios fazės:

„Nulinė“, arba „latentinė“, fazė – psichologinio ir propagandinio karo fazė. Jos metu RF keliami šie tikslai:

- Rusijos visuomenės psichologinis parengimas, kad agresijai pasirinktoje šalyje „būtinai“ RF ginkluotas įsikišimas;

- psichologinis šalies agresijos aukos visuomenės parengimas, kuris turi susilpninti pasipriešinimą įsiveržimui;

- prorusiškų įtakos grupių šalyje, kuri yra agresijos auka, parengimas: jos tiesiogiai bus panaudotos vėlesnėse įsiveržimo fazėse;

- viešosios nuomonės ir politinės pozicijos formavimas Vakarų šalyse, kurios pasaulio bendruomenės akyse turi legitimuoti agresyvius RF veiksmus šalies agresijos aukos atžvilgiu ir neutralizuoti tarptautinius kolektyvinio saugumo mechanizmus.

Konkreiti „nulinės“ fazės trukmė nenumatyta, tad ji gali trukti neapibrėžtai ilgai, iki susiklostys palankios sąlygos pereiti į kitą hibridinio karo fazę. Skirtingai negu kitose konflikto fazėse, šioje fazėje nereikia sutelkti didelių materialinių ir žmogiškųjų išteklių, todėl RF savo tikslų gali siekti vienu metu keliose ir net daugelyje šalių – potencialių agresijos aukų, kad užsitikrintų galimybę vėliau smogti bet kuriai iš jų, kai tik susiklostys palankios sąlygos pereiti į kitą konflikto fazę (arba kuriai smogti reikės dėl pačios RF vidaus ir užsienio politikos aplinkybių).

Tiesioginio įsiveržimo pradžios fazė gali būti apibūdinta kaip „**destabilizacijos fazė**“ ir kartu kaip „**TV vaizdelių karas**“.

Šioje fazėje RF pasitelks radikaliausius savo įtakos grupių šalyje, kuri yra agresijos auka, elementus ir ribotą skaičių RF specialiųjų tarnybų ir kariuomenės profesionalų padėčiai šioje šalyje destabilizuoti, chaoso ir anarchijos atmosferai sukurti, „pilietiniam konfliktui“ imituoti. Kartu išnaudojamos visos RF propagandinio aparato galimybės, kad Rusijos ir Vakarų žiniasklaidoje būtų sukurtas tam

tikras „vaizdelis“, kuris Rusijos ir tarptautinės visuomenės akyse pateisintų tolesnius RF veiksmus.

Išsamiai ši fazė bus nagrinėjama toliau, tačiau pagrindiniai RF tikslai šiuo etapu yra šie:

- „pilietinio konflikto“ imitavimas šalyje, kuri yra agresijos auka;
- neigiamo potencialių rusų įsiveržimo priešininkų įvaizdžio formavimas;
- legitimios šalies valdžios „silpnumo“ ir teisėtos šalies valdžios „kontrolės nebuvimo“ teritorijoje (visoje arba jos dalyje), valdžios nesugebėjimo suvaldyti įvairių „ginkluotų darinių“ (realių ir išgalvotų) iliuzijos sukūrimas;
- Rusijos šalininkų šalyje, kuri yra agresijos auka, kaip „prievartos aukos įvaizdžio“ formavimas, šalies valdžios arba „valdžios nekontroliuojamų radikalių elementų“ vykdomų „taikių gyventojų represijų“ imitavimas.

Logiškas aprašytos fazės tęsinys yra kita fazė – „pilietinio pasipriešinimo imitavimas“. Imitavus „žiaurias represijas“, prorusiškos įtakos grupės, jau tiesiogiai vadovaujamos RF FSB ir GRU karininkų ir tiesiogiai dalyvaujant specialiesiems Rusijos kariuomenės daliniams, imituoja „pilietinę savigyną“, kuri neva skirta tik „taikiems gyventojams nuo represijų apginti“.

Po formalaus pranešimo apie pasipriešinimą iš karto prasideda **prievartos ir provokacijų eskalavimo fazė – „pirmojo kraujo fazė“**. Šiame konflikto etape tiesioginis RF tikslas – išprovokuoti šalies valdžią pralieti kraujo ir tai iš karto tendencingai nušviesti Rusijos žiniasklaidoje. Tai sukompromituos teisėtą šalies valdžią pasaulio bendruomenės akyse ir legitimuos RF perėjimą prie kitos fazės aktyvių veiksmų. Antrinis šios fazės tikslas – daryti viską, kad šalies įsiveržimo aukos prorusiškos grupės pasiektų „negrižtamą tašką“, tai yra turi būti pasiektas toks tarpusavio neapykantos laipsnis ir tokia kritinė aukų masė, kad be Rusijos „tarpininkavimo“ ir „taikdariškų pastangų“ taptų neįmanoma sudaryti tiesioginių į operaciją įtrauktų veikiančių vietos prorusiškų jėgų ir teisėtos šalies agresijos aukos valdžios susitarimų.

Kaip bus išsamiau aptarta vėliau, net tai, kad šalies agresijos aukos valdžia venčia parengtų provokacijų ir nesileidžia apkaltinama „represijomis“, nesustabdo tokios operacijos eigos, o tik priverčia RF šiek tiek ją pakeisti – „represijos“ vis tiek imituojamos, tik priskiriamos ne šalies agresijos aukos valdžiai, bet realioms arba išgalvotoms „radikalioms grupuotėms“, o valdžia apkaltinama „nenoru“ arba „nesugebėjimu“ apsaugoti taikių gyventojų nuo šių „radikalių jėgų represijų“. Bet kuriuo atveju yra pereinama į kitą hibridinio karo fazę.

Kitas etapas gali būti apibūdintas kaip „**subjektyvumo imitavimo fazė**“. RF tikslas šioje fazėje – „savivaldos“ arba „alternatyvios“ valdžios iš prorusiškų įta-

kos grupių, aktyviai dalyvavusių ankstesnėse konflikto fazėse, sukūrimo imitavimas, tai yra imituoti perėjimą nuo „stichiškai kilusių savigynos grupių“ prie „legitimų vietos gyventojų valios atstovų“. Svarbiausias šios fazės momentas – prorusiškų grupių kontrolės atitinkamose teritorijose, nacionalinės valdžios kontrolės šiose teritorijose nebuvimo ir, kaip padarinys, „šalių lygybės“ šių grupių ir nacionalinės valdžios konflikte imitavimas („maksimalus planas“ – kontrolės perleidimo šioms „savivaldos institucijoms“ visoje šalies teritorijoje arba svarbiausiose gyvenvietėse imitavimas). Šioje konflikto fazėje prireikus gali būti pasitelkta daugiau RF kariuomenės reguliariųjų dalinių, formaliai vadinamų „sukarintais dariniais“, pavaldžių minėtoms „vietos savivaldos institucijoms“.

„Subjektyvumo imitavimo fazė“ logiškai baigiasi kita faze, kuri gali būti apibūdinta kaip „**įsiveržimo legitimavimo fazė**“ arba „**referendumų fazė**“. Šioje fazėje RF tikslas yra tarptautinė visos šalies arba jos dalies okupacijos legitimacija imituojant „žmonių valios pareiškimą“ („referendumus“, „rinkimus“ ir t. t.).

Tokie renginiai leidžia RF toliau reikalauti, kad nacionalinė valdžia (jeigu ji ne-nuversta ankstesnėje konflikto fazėje ir išsaugojo kontrolę dalyje šalies teritorijos) ir tarptautinės bendruomenės pripažintų okupacines „šalies institucijas“ kaip lygia-teisius derybų su nacionaline valdžia proceso subjektus, ir legitimuoti tolesnį dar didesnio masto RF karinį įsiveržimą, toms „visų žmonių išrinktoms vietos valdžios institucijoms kreipiantis karinės pagalbos, siekiant apsaugoti taikius gyventojus“.

Jeigu prieš tai buvusios konflikto fazės nesibaigė visišku nacionalinės valdžios nuvertimu ir pakeitimu marionetiniu režimu, kita konflikto fazė – RF ginkluotųjų pajėgų **didelio masto karinis įsiveržimas**, imituojantis „nacionalinės valdžios ir savivaldos institucijų karą savo nekontroliuojamose teritorijose“. Tačiau, nors tai yra itin plataus masto konfliktas ir jame masiškai dalyvauja RF kariuomenės reguliarieji daliniai, visi jie formaliai pristatomi kaip „sukarinti dariniai“, pavaldūs RF okupuotų teritorijų „vietos savivaldos institucijoms“.

Geidžiamiausia RF šios konflikto fazės baigtis – karinis nacionalinės valdžios pralaimėjimas ir valdžios „perleidimas“ prorusiškam marionetiniam režimui visoje šalies teritorijoje. „Minimalus planas“ – sukurti „patinę“ situaciją, kai nepavyksta nuversti nacionalinės valdžios, tačiau ji praranda kontrolę dalyje šalies teritorijos ir yra priversta legitimuoti šios teritorijos okupaciją, pripažindama ten esančių marionetinių „savivaldos institucijų“ „autonomiją“ ir legalizuodama jų ginkluotus darinius, taip pat legitimuodama Rusijos karių, kaip „taikdarių kontingento“, buvimą šalyje.

Galiausiai, ilgiau negalint nusišalinti tiesioginio RF ginkluotųjų pajėgų dalyvavimo konflikte, prasideda kita fazė, kol kas nepasiekta Rusijos ir Ukrainos karo metu (tiesa, daugumos analitikų numatoma), tačiau anksčiau įgyvendinta Moldovoje ir

Gruzijoje, – **RF įsiveržimo viešo pripažinimo** – vienašališkai „įvedant taikdarius kontingentą“ ir įvykdant „priverstinio taikos užtikrinimo operaciją“.

Tolesniuose skyriuose išsamiai nagrinėsime RF veiksmus kiekviename aprašytoje konflikto fazėje ir kiekvienu etapu galimas nacionalinės valdžios, kariuomenės ir šalies agresijos aukos pilietinės visuomenės pasipriešinimo agresijai priemonės.

„Nulinė“ hibridinio karo fazė: propagandinis pasirengimas įsiveržimui

Analizuojant Rusijos propagandos srautus, rengiančius ginkluotai agresijai, reikia tiksliai atskirti propagandinius pranešimus, adresuotus skirtingoms auditorijoms. Rusijos propagandos ypatumas, neįprastas Vakarų visuomenėms ir dėl to dažnai nepakankamai įvertinamas, – tai, kad ji iš pat pradžių yra valstybės politikos (o atsižvelgiant į šiuolaikinės Rusijos valstybės pobūdį – specialiųjų tarnybų ir kariuomenės) įrankis ir siekia visiškai pragmatinių tikslų – informacinio pritarimo būsimai karinei ir politinei Rusijos ekspansijai. Vakarų bendruomenėse vadinamieji PSYOPS (*Psychological Operations* – psichologinės operacijos) ir MISO (*Military Information Support Operations* – karinės informacinės paramos operacijos) yra nedaugelio karo specialistų sritis, o visuomeninė žiniasklaida siekia objektyvesnio informavimo ir laisvos diskusijos apie visas visuomenės problemas, bet šiuolaikinėje Rusijoje visa žiniasklaida faktiškai yra „globalių MISO“ įrankis ir turi būti nagrinėjama būtent iš šių pozicijų. Propagandai taikomas bendras Rusijos užsienio politikos principas – „laimėtojų neteisla“, arba „viskas, kas padeda siekti Rusijos tikslų, – gerai ir iš anksto pateisinama“. Dėl to Rusijos žiniasklaida neįaučia apribojimų, kurie Vakarų žiniasklaidai yra norma. Tai pasakytina tiek apie žurnalistikos etiką, kurios principai nėra privalomi Rusijos spaudai, tiek apie bendresnius visuomenės informavimo principus: būtinybę teikti patikrintus faktus ir toliau leisti išsakyti įvairias nuomones ir traktuotes, remiantis tais faktais. Rusijos propaganda nesuvaržyta būtinybės tikrinti faktus ir savo pranešimuose kaip nors remtis realiais įvykiais, kas dažniausiai yra nesuprantama Vakarų analitikams. Norint suprasti Rusijos žiniasklaidą, būtina lyginti ją ne su šiuolaikine Vakarų žiniasklaida, o su SSRS, nacistinės Vokietijos ir Šiaurės Korėjos totalitarinių režimų žiniasklaida arba su Džordžo Orvelo aprašyta „Tiesos ministerija“. Normalus reiškinys Rusijos žiniasklaidai – aprašyti visiškai išgalvotus įvykius. Jų pagrindu toliau kuriama visa „traktuočių“ sistema ir formuojama „viešoji nuomonė“. Šis faktas, šiandien akivaizdus daugumai ukrainiečių, dar neseniai buvo nevisiškai suvokiamas net Ukrainoje, – taip greitai mes spėjome priprasti prie laisvos Vakarų pasaulio žiniasklaidos standartų ir principų – tuo sunkiau suvokti šią padėtį Baltijos šalių piliečiams. Tačiau nesuprantant, kad Rusijos žiniasklaidos pranešimai yra visiškai nesusiję su realiu gyvenimu ir kad ši žiniasklaida visiškai priklauso nuo Kremliaus politinės

vadovybės reikalavimų, neišmanoma numatyti informacinių RF atakų pobūdžio ir pasirengti jas atremti. Kaip išėities poziciją reikia suvokti, kad Rusijos žiniasklaida sukūrė savą „pasaulio paveikslą“, turintį mažai ką bendro su realybe, ir kad žmonių, nuolat gaunančių informaciją iš Rusijos žiniasklaidos, juos supančio pasaulio įsivaizdavimas yra visiškai nerealus. Faktiškai „rusų pasaulio“ propagandos aukos gyvena savo išgalvotame pasaulyje, kuris gerokai skiriasi nuo mūsų ir jūsų, ir kritinėse situacijose veiks būtent remdamosi savo „iškreipto“ pasaulio paveikslu. Nesuvokiant šio fakto, jų veiksmai atrodo beprasmiški ir neprognozuojami, todėl mums teks apibrėžti pagrindines jų išgalvoto pasaulio nuostatas ir suprasti pagrindinius „rusų pasaulio žmonių“ elgesio motyvus.

Patys Kremliaus ideologai neslepia būtent tokio požiūrio į žiniasklaidą. Tuo metu, kai Vakarų šalyse žiniasklaida pirmiausia laikoma laisvos visuomenės informavimo institutu, o PSYOPS ir MISO turi labai ribotą naudojimo sritį (tik tuose regionuose, kur jau vyksta aktyvūs kovos veiksmai, daugiausia pafrontės zonoje), pirmajame XXI amžiaus dešimtmetyje Rusijoje buvo parengta ir suformuluota vientisa ir išbaigta vadinamojo „karo dėl sąmoningumo“ (*War on Consciousness*) koncepcija. Šios koncepcijos autorių, žinomų savo palankumu Kremlui (Michailo Kalašnikovo)¹⁸, nuomone, karo „dėl sąmoningumo“ tikslas – „sunaikinti tam tikrus žmogiškojo sąmoningumo tipus ir formas“, beje, optimaliu laikomas Rusijai nenaudingo sąmoningumo tipo naikinimas vykdant propagandinį „smegenų plovimą“ ir fiziškai saugant „sąmoningumo nešėją“. Laimėjus šį karą dėl teritorijos, į kurią pretenduoja Rusija, daugumos gyventojų likę atsparūs propagandai „nepriimtinių sąmoningumo tipų nešėjai“ jau turi būti „tradiciškai“ fiziškai sunaikinti karinėmis ir policinėmis priemonėmis. Taigi Rusija su Vakarų šalimis ir ypač su buvusiomis SSRS respublikomis jau seniai kariauja nepaskelbtą sąmoningumą naikinantį karą, kuriam mes praktiškai nerandame jokios atsvaros, nes nesame pratę priimti to, kas vyksta informacinėje sferoje, kaip dalies karinio konflikto, iki jis pereina į „karštąją“ fazę. Ukrainiečių patirtis akivaizdžiai rodo, kad perėjimas nuo karo „dėl sąmoningumo“, kai plėtojamas ginkluotas hibridinis karas, vyksta labai greitai. Vadinasi, karas „dėl sąmoningumo“ yra visiškai apgalvota pasirengimo tiesioginiam kariniam įsiveržimui fazė.

Kur kas svarbesnis karo „dėl sąmoningumo“ bruožas, kuris Vakarų analitikų nepakankamai vertinamas, yra apeliavimas ne į racionalius argumentus, o į giluminę emocijų, besiformuojančių daugiausia pašamonės lygmeniu, sritį. Svarbiausias Rusijos propagandos uždavinys, kuriam įgyvendinti yra numatyti ilgi laikotarpiai, yra ne tiek nuolat teikti tam tikrus racionalius pranešimus (idėjas), kiek formuoti individo vertybių sistemą, kurioje viskas, kas rusiška, automatiškai priimama kaip „sava“ ir neabejotinai „gera“, o visa kita, nei siūloma Rusijos, – kaip „svetima“, tikrai „priešiška“ ir „abejotina“. Karo „dėl sąmoningumo“ metu rusų propaganda pirmiausia formuoja sistemą ženklinių kultūrinių

18 http://www.e-reading.club/chapter.php/24957/27/Kalashnikov,_Krupnov_3_Gnev_orka.html

kodų, panašių į aviacijos radijo kodus „savas–svetimas“, ir diegia į pasąmonę „filtrus“, per kuriuos propagandos apdorotas individas vėliau priima visą gaudamą informaciją. Ir tik ant šių pasąmonės lygmens „kodų“ ir „filtrų“ užmetama „einamoji propaganda“ – konkretūs „faktai“ (realūs, tendencingai nušviesti arba visiškai išgalvoti) ir argumentai, tai yra konkretūs tiesioginiai pranešimai. To nesuprantant, jums visada liks mįslė, kodėl prorusiškai nusiteikusi auditorija nepriima, atrodytų, akivaizdžių faktų ir racionalių argumentų ir kartu lengvai tiki visiškai absurdiškais ir niekur nepatvirtintais pranešimais (pavyzdžiui, apie ukrainiečių nacionalistų „ritualinį rusų naujagimio nukryžiuvimą“ Slovjanske¹⁹, apie „Odesoje, Mykolajive ir Donecke Ukrainos nacistų statomas koncentracijos stovyklas“ arba apie „Ukrainos valdžios sudaromus sušaudyti numatytų etninių rusų sąrašus“).

Prognozuodami rusų „penktosios kolonos“ veiksmus savo šalyse, turime suprasti, kad viskas, kas kyla iš mūsų informacijos šaltinių (netgi tais atvejais, kai ta informacija jų fiziškai nepasiekia, – didelė dalis Rusijos žiniasklaidos auditorijos nesusipažįsta su alternatyviais šaltiniais tiek dėl kalbos barjero, tiek – dažniausiai – dėl anksčiau aprašytos pasąmoninės nuostatos „nepasitikėti ne rusu“), bus „išfiltruota“ propagandos paveiktos sąmonės kaip „neabejotinai melaginga“, todėl bet koks absurdas, ateinantis iš šaltinio, pasąmonės lygiu suvokiamo kaip „savo“, bus priimamas nekritiškai, taikant „pasitikėjimo prezumpciją“²⁰.

Iš rusų propagandos, kaip karinės ir politinės įtakos įrankio, pobūdžio kyla dar viena svarbi jos savybė, vedanti į aklavietę Vakarų pasaulio žmones. Rusijos žiniasklaidoje vienu metu (ir netgi tose pačiose informacijos priemonėse) gali būti pateikti visiškai vienas kitam prieštaraujantys pranešimai. Vakarų žiniasklaidai panašūs dalykai atrodo absurdiški, tačiau iš tikrųjų jie visiškai logiški propagandos požiūriu, kurią RF supranta tradiciškai, kaip suprato Josifas Stalinas ir Josephas Goebbelsas: vienas kitą paneigiantys ir vienas kitam prieštaraujantys pranešimai tiesiog yra adresuoti skirtingoms auditorijoms, kad kiekviena jų patikėtų tuo, sužinojusi iš reikiamų Maskvai pranešimų, kurie labiausiai imponuoja atitinkamai auditorijai ir kuriuos būtent ji gali lengvai priimti.

Rusijos, besirengiančios įsiveržti į kaimyninę šalį, propagandą reikia aiškiai skirstyti pagal tikslines auditorijas:

- propagandą, adresuotą Rusijos piliečiams;
- propagandą, adresuotą prorusiškoms įtakos grupėms šalyje, kuri yra agresijos auka;
- propagandą, skirtą kitoms šalies agresijos aukos gyventojų grupėms;

19 <http://www.1tv.ru/news/world/262978>; http://slon.ru/russia/krovavyy_navet_v_efire_pervogo_kanala_ivzinitnya_li_konstantin_ernst_pered_zritelyami-1126862.xhtml

20 Кара-Мурза С. Г. Русский путь: программа, вектор, враги. – Изд. „Алгоритм“, 2014 г.

- propagandą, skirtą „senosios“ Europos ir Amerikos šalių bendruomenėms ir politikams.

Šioms skirtingoms tikslinėms auditorijoms pateikiamas visiškai kitas „vaizdelis“ ir transliuojami pranešimai, dažnai nesuderinami vienas su kitu, tačiau apskritai rengiantys kiekvieną iš nurodytų auditorijų būsimam Rusijos įsiveržimui.

PAGRINDINIAI PROPAGANDOS, ADRESUOTOS PATIEMS RUSAMS, YPATUMAI

Valstybė agresijos auka pristatoma kaip „nevisavertė“, atsiradusi „atsitiktinai“, dėl „istorinės klaidos“ arba „dirbtinai Vakarų atplėšta nuo Rusijos“. Labai svarbūs šio propagandinio bloko komponentai – tezės apie SSRS skilimą kaip apie „geopolitinę katastrofą“ ir „istorinį atsitiktinumą“, o Rusijos imperijos ir SSRS egzistavimo faktas pateikiamas kaip istoriškai dėsningas, „natūralus“, buvimo Rusijos (SSRS) sudėtyje laikotarpis piešiamas kaip sėkmingiausias ir geriausias tiek rusams, tiek visoms kitoms tautoms, gyvenusioms imperijoje. Rusai parodomi kaip vienintelė buvusios imperijos tauta, gebanti savarankiškai kurti valstybę, o visos kitos tautos – kaip „nevalstybinės“ ir „nevisavertės“, visada „priklausančios nuo kitų didžiųjų tautų“.

Principinė šio propagandinio bloko nuostata – Rusijos kaimynystėje gyvenančias tautas vaizduoti ne kaip savarankiškus subjektus, o išimtinai tik kaip pavaldžius objektus, kurie gali būti veikiami ir valdomi arba Rusijos (kas pageidautina), arba kitų „didžiųjų“ šalių – Rusijos konkurenčių (kas nepageidautina). Taigi dabartinė Baltijos šalių ir Ukrainos politinė nepriklausomybė pateikiama išimtinai kaip „Vakarų pergalės prieš SSRS Šaltajame kare“ padarinys, tai yra kaip pasyvus šių šalių „atskyrimas“ nuo Rusijos dėl užsienio agresijos, o ne kaip jų tautinių sąjūdžių dėl nepriklausomybės rezultatas. Toks savarankiško subjekto statuso atėmimas rusų akyse yra svarbiausia prielaida pateisinti ginkluotą agresiją prieš šias šalis – kuriant „rusų pasaulio“ paveikslą kalbama ne apie agresiją prieš nepriklausomas šalis, o apie „įtakos sferų perdalijimą tarp Rusijos ir Vakarų“²¹.

Vienas iš aptariamo propagandinio bloko elementų yra buvusios SSRS šalių nacionalinių išsivadavimo sąjūdžių vaizdavimas kaip marginalinių grupių, niekada neturėjusių rimtos karinės jėgos ir nesinaudojusių daugumos gyventojų parama. Šiuolaikinė Rusijos propaganda visiškai atkūrė visus Stalino propagandos sukurtus vaizdinius, susijusius su ukrainiečių ir Baltijos šalių tautų nacionaliniais išsivadavimo sąjūdžiais. Rusams teikiamas „banderininkų“ ir „miško brolių“ išimtinai kaip „išdavikų“, „nacistų“ ir „Hitlerio sąjungininkų“ vaizdinys. Toliau iš šio įvaizdžio įsiveržimo kontekste daromos dvi labai svarbios išvados: pirma – kalbama apie visų antisovietinių išsivadavimo sąjūdžių nesavarankiškumą ir kad jie yra inспируoti iš šalies (iš pradžių – nacistinės Vokietijos, vėliau – JAV CŽV), pabrėžiant jų

21 Кара-Мурза С. Г. Экспорт революции: Ющенко, Саакашвили. – Изд. „Эксмо“, 2005 г.

nacistinį pobūdį; antra – ekstrapolijuojami iškraipyti „miško brolių“ ir OUN (ОУН – Організація українських націоналістів – Ukrainos nacionalistų organizacija – ats. red. past.) vaizdiniai visiems šiuolaikiniams Rusijos įtakos priešininkams posovietinėse šalyse. Vadinasi, rusus rengia kovoti ne su nepriklausomomis demokratinėmis valstybėmis, o su atsitiktinai atėjusiomis į valdžią (dėl JAV, kovojančių su Rusija dėl įtakos, įsikišimo) marginalinėmis nacistinėmis grupėmis, stojančiomis prieš Rusiją, nors dauguma Ukrainos, Baltarusijos, Baltijos ir kitų posovietinių valstybių gyventojų tam prieštarauja. Rusai įsivaizduoja, kad dauguma šių šalių gyventojų kenčia nuo proamerikietiško ir nacistinio režimo ir nori Rusijos užtarimo – kaip norėjo to anksčiau, nepaisant įvairių „banderininkų“ ir kitų „nacistinių banditų“ protestų²².

Šį paveikslą papildo šalies agresijos aukos įsivaizdavimas kaip neabejotinai negebančios rimtai pasipriešinti Rusijos kariuomenei, o jos ginkluotųjų pajėgų – kaip „nevisaverčių“. Rusus ruošia ne rimtam karui, kurio metu patiriama daug nuostolių, o greitai ir pergalingai kampanijai. Jeigu (kaip Rytų Ukrainoje) kampanija užtrunka, o aukų padaugėja, Rusijos propaganda pateikia „atsarginį“ pranešimą – pasakoja rusams, kad su jais ir jų vietiniais sąjungininkais kovoja ne vietos nacionalinė kariuomenė, o „JAV ir NATO kariuomenės“. Tai paaiškina rusų nuostolius ir kartu jų akyse papildomai legitimuoja agresiją (karą su JAV ir NATO svetimoje teritorijoje Rusijos visuomenė priima ne kaip agresiją, o atvirkščiai – kaip šios „nuo seno sąjunginės Rusijos“ teritorijos išlaisvinimą iš užsienio okupacijos).

Šių eilučių autoriui teko asmeniškai apklausti belaisvius Rusijos savanorius, kurie nuoširdžiai galvojo, kad važiuoja į Ukrainą „kovoti su amerikiečiais“, ir buvo labai nustebę, kai, užuot susidūrę su „okupaciniu amerikiečių kontingentu“, stojo prieš Ukrainos kareivius ir karininkus.

Po melagingo pranešimo apie šalies agresijos aukos savarankiško subjekto statuso atėmimą Rusijos auditorijos akyse antras pagal svarbą Rusijos vidaus propagandos pranešimas yra tezė apie „rusų engimą“ šalyje, kuri yra agresijos auka. Rusus įtikina tuo, kad vietos „marionetiniai“, „parsidavėliški“ ir „nesavarankiški“ režimai posovietinėse šalyse vietos etninių rusų atžvilgiu vykdo diskriminacinę politiką, pradedant rinkimų teisės, pilietybės ir politinių laisvių atėmimu ir baigiant draudimu vartoti rusų kalbą, persekiojimu tarnyboje ir net vietos nacistų surengtu „sumušimu gatvėje už rusų kalbą“ valdžiai nuolaidžiaujant.

Reikia suprasti, kad to, kas aprašyta, neatitiktis realiam gyvenimui Rusijos propagandai – ne kliūtis. Rusijos žiniasklaidos sukurtame pasaulio paveiksle Kazachstano, Gruzijos, Ukrainos ir Baltijos šalių rusai yra engiami ir diskriminuojami, ir to pakanka, kad būtų skatinama rusų neapykanta ukrainiečiams ir Baltijos šalių gyventojams ir pateisinama intervencija, siekiant „apginti tėvynainius nuo nacistų represijų“.

22 Калашников М., Бунтовский С. Независимая Украина. Крах проекта. – Изд. „Эксмо“, 2009 г.

Pirmiau aprašytos žinutės dalis yra „rusų“, „rusakalbių“ ir visų etninių mažumų atstovų (Rusijos propagandos terminijoje – „nevietinių gyventojų“) identifikavimas šalyje, kuri yra agresijos auka. Tai leidžia Rusijos žiniasklaidai pateikti potencialias „nacistinių represijų aukas“, kurioms reikia RF užtarimo, kaip reikšmingą šalies agresijos aukos gyventojų dalį (kurios sudaro iki pusės Kazachstano, Latvijos, Estijos ir Ukrainos gyventojų) arba net kaip jų daugumą didelėse teritorijose (Šiaurės Rytų Kazachstane, Kryme, Pietryčių Ukrainoje).

Propaganda, adresuota „tėvynainiams“, gyvenantiems šalyje, kuri yra agresijos auka, iš esmės niekuo nesiskiria nuo propagandos Rusijos vidaus auditorijai, tiesiog joje truputį kitaip sudėlioti akcentai. Ypatingas dėmesys skiriamas rusų vienybės, nepaisant šiuolaikinių (Rusijos propagandos traktuojamų kaip „laikinių“) valstybių sienų, vaizdinio formavimui, kuriamas idealizuotas, pozityvus istorinės ir šiuolaikinės Rusijos, kaip patogios gyventi ir sėkmės lydimos šiuolaikinio pasaulio valstybės, įvaizdis (turbūt tai ir yra svarbiausias skirtumas nuo Rusijos vidaus auditorijai skirtų propagandos žinučių, kuriose šiuolaikinės Rusijos idealizuoti negalima ir prioritetas teikiamas priešo įvaizdžio kūrimui).

Ugdomos visos nostalgijos formos – ir Rusijai, kaip abstrakčiai „istorinei tėvynei“, ir SSRS, kurios gyvavimo laikotarpis dabartinių kartų atmintyje išliko kaip „aukso amžius“. Iš pažiūros nekalta „nostalgija“ iš tikrųjų yra labai svarbus karo „dėl sąmoningumo“ komponentas. Mitas apie „aukso amžių“ bet kurios visuomenės ideologijoje yra vienas pagrindinių nacionalinės savivokos elementų. „Aukso amžiaus“ SSRS paveikslas formuoja visiškai aiškią imperinę savivoką ir yra vienas svarbiausių pirmiau aprašytos „rusų pasaulio“ „pasąmonės filtrų“ ir „ženklinių kodų“ sistemos elementų, kurie lemia, kaip individas priima einamąją informaciją, daro jį imlų bet kokiai Rusijos žiniasklaidos dezinformacijai ir ugdo „rezistencinių“ požiūrį į racionalius „nerusiškų“ šaltinių argumentus²³.

Vienu iš pagrindinių propagandos, nukreiptos pirmiausia į Rusijos vidaus auditoriją ir lygiai taip pat į „tėvynainius“, elementų yra viso mitų komplekso apie Antrąjį pasaulinį karą ir SSRS pergalę jame ugdymas. „Didžiojo Tėvynės karo“ ir „Didžiosios pergalės“ mitui šiuolaikiniame „rusų pasaulio“ mitologijos ir ideologijų komplekse tenka ne mažiau svarbus vaidmuo, negu „sakralinei“ triadai „Православие, Самодержавие, Народность“ carinės Rusijos ideologijoje. Šios mitologijos, dar iš Stalino laikų visiškai perkeltos į šiuolaikinę Rusijos propagandą, antiistorizmas ir neatitiktis, išryškėjanti nerusiškoje auditorijoje, visiems žinomiems faktams kompensuojamas emociniu užtaisu, su kuriuo pateikiama informacija, ir bet kokios šių mitų kritikos ar net atsargios diskusijos, susijusios su jų pagrįstumu, Rusijos žiniasklaidoje draudimu.

Mito apie „Didįjį Tėvynės karą“ vaidmenį šiuolaikinėje Rusijos propagandoje

23 Старииков Н. В., Беляев Д. Крым. Россия. История. – Изд. „Питер“, 2015 г.

sunku pervertinti: šis mitas yra Kremliaus ugdomos principinės svarbos mentalinės konstrukcijos dalis. Tai – visų šiuolaikinių rusų, rusakalbių ir plačiąja prasme „posovietinių“ žmonių tapatinimasis su „Raudonąja armija – fašizmo nugalėtoja“ ir simetriškas visų šiuolaikinio „rusų pasaulio“ priešininkų tapatinimas su „fašistais“. Šios konstrukcijos galia autorius ir kiti ukrainiečiai galėjo įsitikinti 2014 m. pavasarį, kai būtent Georgijaus juostelė, stropiai viešinama kaip „Didžiosios pergalės“ kulto dalis, tapo Rusijos „penktosios kolonos“ atpažinimo ženklu „Rusų pavasario“ pučų metu nuo Krymo ir Donbaso iki Odesos ir Charkovo. Ryšėdami Georgijaus juosteles, rusų „ginkluoti kovotojai“ stodavo į mūšį su Ukrainos kariuomene, būtent jomis žymėdavo ir savo uniformas, ir užimtus pastatus. Savęs, kaip tiesioginių „didžiojo karo su fašistais“ tęsėjų, suvokimas Rusijos ir Ukrainos kare yra rusų smogikų motyvacijos pagrindas ir, ko gero, vienintelė Rusijos propagandos ideologema, kuri savo įtaigos galia atitinka mus motyvuojančias kovos dėl nacionalinės nepriklausomybės ir pilietinių teisių bei laisvių idėjas. Į matomas Baltijos šalių miestų gatvėse Georgijaus juosteles nereikėtų žiūrėti atsainiai – būtent jos žymi kur kas tvirtesnę „rusų pasaulio“ ideologijos ir jos reikėjų dalį, kuri psichologiškai yra labiau parengta ginkluotai kovai.

Suprantama, kad „Didžiosios pergalės“ mito plėtojimas sukelia labai svarbų šalutinį efektą: formuojamas šiuolaikinės Rusijos kaip „pasaulinės antifašistinės kovos forpostas“ įvaizdis. Tokia nekorektiška antifašistinio SSRS vaidmens ekstrapoliacija (taip pat mitinio, o ne realaus istorinio) šiuolaikinei Rusijai leidžia užtušuoti tikrąją padėtį Rusijos visuomenėje, kuri kaip tik ir turi ne vieną tipiško fašizmo bruožą. Autoritarinis rusų režimo pobūdis ir jo diegiama nacionalinė patriotinė ir stačiatikiška valstybinė ideologija daugeliu atvejų yra net artimesnė tiptiškam europiniam 1930 m. nacionalfašizmui, negu formaliai „internacionalinei“ SSRS ideologijai. Tačiau rusų fašizmo atskleidimas ir kova su juo rusų žiniasklaidoje (taip pat ir rusų propagandoje, skirtoje Vakarų auditorijai) „veidrodiškai“ pakeista nuolatine retorika apie „istorinį antifašistinį Rusijos vaidmenį, paveldėtą iš SSRS Didžiosios pergalės Didžiajame kare“.

Ne mažiau svarbus „Didžiosios pergalės“ mito naudojimo šalutinis efektas (taikliai negausiai Rusijoje išlikusių nepriklausomų intelektualų įvardytas kaip „pergalės demonizavimas“ (rus. победобесие) tapo visiška stalininio totalitarinio režimo reabilitacija šiuolaikinėje Rusijos propagandoje. Masinės stalininės represijos, kurias pasmerkė net vėlyvojo sovietmečio propaganda ir žiniasklaida, dabar vėl „reabilituotos“. Nerusiškų SSRS ir Rytų Europos tautų naikinimas aprašomas ir visiškai pateisinamas kaip būtina kovos su „fašizmu“ (kuriam automatiškai priskiriami visi SSRS tautų išsilaisvinimo sąjūdžiai) dalis, o sunaikinti rusai traktuojami kaip nemalonios, bet nereikšmingos „sąnaudos“. Taigi šiuolaikiniams „rusų pasaulio“ adeptams 1940–1950 m. įvykių perkėlimas į šiandienę situaciją ir tapatinimasis su „Raudonosios armijos ir NKVD herojais“, o Putino

Rusijos priešų – su „Banderos (lietuvių, latvių ir t. t.) fašistais“, yra visiškai normali, natūrali psichologinė būseną, parengta ilgametės propagandos.

Svarbus vaidmuo propagandoje, adresuotoje „tėvynainių“ auditorijai, skiriamas realiams ir išgalvotiems rusų (taip pat visų „rusakalbių“ ir „nevietinių“) „diskriminavimo“ jų gyvenamosiose šalyse atvejams išpūsti. Šio propagandos bloko tikslas – formuoti išankstines etninių mažumų nuostatas prieš „titulinę tautą“ (plačiai vartojamas rusų propagandos terminas, skirtas posovietinių valstybių vietos gyventojams „ženklinti“, jau pats savaime turintis esminį ideologinį krūvį – netiesioginę nuorodą, kad šios teritorijos tiesiog formaliai buvo pažymėtos kaip „lietuviškos“, „ukrainietiškos“, „estiškos“, nors iš tikrųjų pavadinime nurodytos tautos neturėjo savo valstybių, nebuvo ten nei dauguma, nei vietos gyventojai; termino „vietos gyventojai“ rusų propaganda ypač uoliai vengia). Galutinis tikslas – nevietiniams gyventojams nuolat diegti baimės ir nepasitikėjimo, „titulinės tautos“ „priespaudos“ laukimo jausmą.

Kita šios ideologemos pusė – Rusijos vaizdavimas kaip didelės šalies, galinčios ir pasirengusios apsaugoti „tėvynainius“ visame pasaulyje. Šis vaizdavimas kartu su nuolatine sąmoninga „priespaudos“ ir „represijų“ baime yra labai svarbi ir būtina sąlyga, ženklinanti būsimą ginkluotą įsiveržimą: šalia visada labai negausios grupės „rusų kovotojų“, pasirengusių su Georgijaus juostele stoti į kovą su vietos „fašistais“, formuojama gerokai gausesnė grupė „nelaimingų aukų“, pasirengusių Rusijos ir pasaulio žiniasklaidai pateikti kitą vaizdelį – „mūsų mažai, mus žudo, Rusija, atėik mūsų apginti!“. Kaip matysime, būtent šie išgąsdinti žmonės, daugiausia moterys ir senoliai, savo viešomis (visiškai taikiomis, todėl formaliai „teisėtomis“) demonstracijomis su lozungu „Putinai, įvesk kariuomenę!“ Rusijos įsiveržimo į Ukrainą metu užtikrino jo legitimaciją. Beje, reikia atsiminti, kad, norint pasiekti tokį efektą, visiškai nebūtina, kad mažumoms realiai grėstų „priespauda“ – būtina ir pakankama sąlyga yra tai, kad tokią grėsmę, sukurtą ir palaikomą propagandos iš šalies, įsivaizduotų esant dalis nevietinių gyventojų.

Kita Rusijos propagandos dalis adresuota šalių, būsimų agresijos aukų, vietos gyventojams. Posovietinių valstybių vietos gyventojų sąmonę nuolat veikia šios trys nuostatos:

Nuolatinė nacionalinės valdžios kritika. Ši propagandos dalis išoriškai gali atrodyti kaip laisvos visuomenės piliečiams įprasta kasdienė savo valdžios kritika, pagrįstai laikoma vienu iš demokratinės santvarkos pagrindų. Tačiau kritika prorusiškuose šaltiniuose skiriasi tuo, kad kiekvienu atveju abejojama ne tik konkretaus pareigūno veiksmais konkrečioje situacijoje, bet ir (tai daroma stropiai ir sąmoningai) visos demokratinio valdymo sistemos efektyvumu, ypač nacionalinių valdžių efektyvumu, kompetencija ir sąžiningumu (visų bendrai, o ne kiekvienos atskirai) visoje posovietinėje erdvėje. Pamažu formuojamas vietos

savivaldos, kaip neefektyvaus reiškinio, paveikslas ir jam nepastebimai priešinamas „daug efektyvesnis“ valdymas Rusijoje – SSRS.

Antivakarietiško diskurso formavimas. Primetamas „kolonijinio“ elgesio su jaunomis nepriklausomomis valstybėmis vaizdinys; toks elgesys priskiriamas abstraktiems „Vakarams“ (jie priešinami buvusiai SSRS, Centrinei ir Rytų Europai) ir ypač Europos Sąjungai, JAV ir NATO. „Euroskeptiškos“ ir antiamerikietiškos nuotaikos, būdingos visų Europos šalių mažesnei visuomenės daliai, pateikiamos kaip dominuojančios ir kaip ypač atitinkančios jaunų nepriklausomų valstybių, „neatsargiai iškeitusių sąjungą su Rusija į kolonijinę priklausomybę nuo JAV ir ES“, interesus.

Neribotos karinės ir ekonominės Rusijos galios vaizdo kūrimas. Teigiama, kad jaunos nepriklausomos valstybės savo jėgomis yra fiziškai nepajėgios savarankiškai veiksmingai pasipriešinti Rusijos įsiveržimui. Be to, skelbiama tezė apie tarptautinės saugumo sistemos neefektyvumą (kaip parodė įsiveržimas į Ukrainą, ši Rusijos propagandos tezė, deja, nėra be pagrindo), ir visa tai posovietinių valstybių visuomenėje ir valdžios sluoksniuose kuria „kapituliacinę“ nuotaiką ir sudaro prielaidas pasikartoti „1938 m. Čekijos scenarijui“ arba „1940 m. Baltijos šalių scenarijui“.

Galiausiai atskiras Rusijos propagandos pranešimų paketas skiriamas Vakarų Europos šalių auditorijai.

Rusijos propagandos „eksportinio varianto“ pagrindinis akcentas – diskredituoti nacionalines posovietinių nepriklausomų valstybių vadovybes ir pasinaudoti tais psichologiniais kompleksais, kurių europiečiai įgijo po Antrojo pasaulinio karo.

Pirmasis žinučių blokas skirtas formuoti Vakarų elito ir visuomenės nuomonei, kad posovietinių šalių nacionalinė valdžia yra visiškai neefektyvi ir korumpuota. Kuriamas „posovietinės Afrikos“ paveikslas, nepriklausomų šalių valdžia rodoma pateikiant tipiškus visuotinio suvokimo, kuris yra susidaręs apie tokias šalis kaip Kongas arba Zimbabvė, arba, geriausiu atveju, kaip „nuolat kariaujantys Balkanai“, stereotipus. Kartu pabrėžiamas šių „nestabilių“ ir „nenuspėjamų“ šalių ir „stabilios“, „patikimos“ Rusijos – „tradicinės Vakarų Europos partnerės“ – kontrastas. Galiausiai Vakarų europiečiai susiformuoja nuostatą, kad posovietinės valstybės yra nesavarankiškos ir visai Europai grėsmę kelia jų nestabilumas. Kaip viso to padarinys sąmonės lygiu kyla melaginga dilema: „arba mes (Vakarų europiečiai) turime prisiimti atsakomybę už tai, kas vyksta šiose „laukinėse“ šalyse, ir dėti pastangas, kad jos stabilizuotųsi ir normaliai vystytųsi, arba šį vaidmenį galima „perduoti“ jų ankstesnei metropolijai – Rusijai, o patiems apskritai atsisakyti kištis į posovietinę erdvę“. Pagunda europiečiams pripažinti visą posovietinę erdvę „Rusijos interesų ir atsakomybės sfera“ yra labai didelė ir uoliai Rusijos propagandos palaikoma.

Antras žinučių blokas apeliuoja į kompleksus, atsiradusius Vakarų Europoje dėl to, kad Vakarų europiečiai turi žinių tik apie vieną XX amžiaus totalitarinio režimo variantą – Vokietijos nacizmą, ir dėl kaltės jausmo, kurį europiečiai jaučia dėl nepakankamo pasipriešinimo nacizmui 1930–1940 m. Bet kokios nacionalizmo apraiškos Vakarų europiečiams (ypač intelektualams, politiniam elitui ir žiniasklaidai) sukelia tiesiog isterišką reakciją – net iki visiško gebėjimo kritiškai tai suvokti praradimo. Rusijos propaganda išmoko sėkmingai naudotis šiuo psichologiniu kompleksu ir vaizduoti visas antirusiškas jėgas ir sąjūdžius posovietinėje erdvėje, taip pat daugumą nacionalinio politinio elito ir valdžios atstovų kaip „neonacistus“, ir dėl to automatiškai jiems kokia nors simpatija ir Vakarų Europos parama pasidaro neįmanoma.

Rusijos ir Ukrainos karo metu autorius ne kartą įsitikino tokios propagandos efektyvumu: pradedant rusų intervencijai teikiama parama Europos kairiųjų, kurie net pasiuntė savanorių būrius kovoti rusų pajėgose Rytų Ukrainoje, nes tai – „kova su fašizmu“, iki neseno didžiausių Italijos leidyklų atsisakymo spausdinti ukrainiečių poezijos rinktinę, nes „ukrainiečiai save laiko OUN šalininkais, o OUN – Hitlerio sąjungininkė“.

Dar viena rusų propagandos Vakaruose nuostata, šįkart skirta ne valdančiajam elitui, o atvirkščiai – Europos marginaliniams sluoksniams, yra europietiškojo anti-amerikanizmo ir euroskepticizmo palaikymas, kartu primetant požiūrį, kad posovietinės šalys yra „didelio Rusijos ir JAV žaidimo teritorijos“. Šiame kontekste posovietinės šalys traktuojamos ir pateikiamos Vakarų Europos auditorijai kaip objektai, o ne savarankiški subjektai, ir keliama melaginga dilema – „šiurkšti JAV hegemonija arba tradicinė šiame regione Rusijos kontrolė“, kurioje susirūpinusių JAV priešprieša Europos izoliacionistų ir antiglobalistų simpatijos natūraliai būna Rusijos pusėje.

Taigi, pagrindinės tikslinės grupės, kurioms skirta Rusijos propaganda už Rusijos (kurioje apdorojama visa visuomenė be išimties) ribų, pirmiausia yra:

Šalyse, kurios yra potencialios agresijos aukos:

- vietos rusai ir kiti slavai, kuriems paruoštas visas mitų rinkinys, įskaitant bendros visų slavų tapatybės kaip „rusų plačiąja prasme“ sampratą, mitą apie SSRS – Rusijos didybę ir tradicinį rusų „pranašumą“ prieš vietos „titulinę tautą“ („čiuchoncus“, „labasus“, „čiurkas“ ir t. t.), taip pat atitinkamai apie „atsitiktinę“, „neteisingą“ nepriklausomų posovietinių valstybių kilmę;

- ne rusų etninės mažumos, kurioms skirti mitai apie „Imperiją“ (Rusijos – SSRS), kaip „bendrus visų tautų namus“ (priešpriešinant nacionalinėms nepriklausomoms valstybėms, neva skirtoms tik „titulinei tautai“), mitų rinkinys apie „vietos nacistų keliamą grėsmę“ ir – kaip rezultatas – apie Rusiją, kaip vienintelę jėgą, gebančią apsaugoti mažumas nuo „vietos nacistų priespaudos“;

- dar vienas mitų rinkinys, specialiai skirtas etninėms mažumoms, kurių istorijoje buvo „imperinės“ valstybės periodas (lenkams, vengrams), – jiems diegiama mintis apie visų imperinių tautų pranašumą prieš neimperines rinkinys ir eksploatuojama laikų, kai buvo kelios didelės imperijos, dabar „atsitiktinai“ ir „neteisingai“ padalytos į daug „smulkių šalių – istorinių nesusipratimų“, nostalgija. Kraštutine tokios propagandos apraiška galima pavadinti lenkams, vengrams ir rumunams neoficialaus Kremliaus atstovo Rusijos Federacijos Valstybės Dūmos vicepirmininko Vladimiro Žirinovskio (žinomo tuo, kad jam pavesta viešai skelbti tezes, kurias dėl diplomatinų sumetimų nepatogu įgarsinti V. Putinui) pateiktą pasiūlymą pasidalyti Ukrainą toms valstybėms ir Rusijai pagal iki 1939 m. egzistavusias sienas. Negalima atmesti panašių žinučių ir Lietuvos lenkų bendruomenei skleidimo galimybės;

- kairieji ir liberalai, kuriems, kaip ir etninėms mažumoms, diegiama „titulinės tautos nacionalfašizmo“ baimė, tik rusakalbei auditorijai kaip „fašistai“ pristatoma beveik visa vietinė tauta ir nacionalinė vadovybė, o geriau informuotai kairiajai liberaliai auditorijai kaip didžiausias „baubas“ – vietos ultradešinėsios grupuotės; valdžia tada vaizduojama kaip „slapta simpatizuojanti ultradešiniams“ arba kaip „negebanti jų pažaboti“.

Vakarų Europos šalyse:

- kairieji ir liberalieji intelektualai, kuriems skirtas mitų rinkinys apie „nacionalfašistų įsigalėjimą naujose nepriklausomose valstybėse“ ir „tradicinių antifašistinių Rusijos vaidmenį“;

- konservatyvūs ir dešinieji politikai, kuriuos pirmiausia pritraukia ekonominio bendradarbiavimo perspektyvomis (įskaitant ir korupcinėmis – pakanka prisiminti „asmeninius V. Putino draugus“ ir „Gazpromo“ partnerius“: Gerhardą Schröderį – Vokietijoje, Nikolą Sarkozy – Prancūzijoje ir Silvio Berlusconi – Italijoje) su didele ir turtinga Rusija ir pagunda, kad Rusija užtikrins „stabilumą“ ir „tvarką“ visoje posovietinėje erdvėje, tai yra siūloma schema – „išteklių srautai iš Rusijos ir problemų nebuvimas prie ES sienų mainais už visos buvusios SSRS pripažinimą Rusijos kontrolės zona;

- ultradešinėsios grupės, kurias dažniausiai pasiekia tiesioginės finansinės įplaukos iš Rusijos mainais į aktyvią anksčiau aprašyto Europos bendradarbiavimo su „stabilia“ ir „patikima“ imperine Rusija, kaip buvusia SSRS, arba net carinės imperijos (ryškus pavyzdys – Marine Le Pen partija „Nacionalinis frontas“ Prancūzijoje, tiesiogiai finansuojama RF) modelio propagandą;

- antiglobalistai, antiamerikanistai ir „euroskeptikai“, kuriuos iš dalies finansuoja RF, iš dalies jie naudojami aklaui kaip „naudingi idiotai“; šiai auditorijai skirtas mitas apie „Rusijos ir JAV priešpriešą“ ir posovietinių valstybių nepriklausomybę kaip „amerikietišką projektą“.

Įsiveržimo metu naudojamos įtakos grupės

Tikslinės grupės (auditorijos), į kurias orientuota Rusijos propaganda, yra gana gausios, bet aktyvioms Rusijos „įtakos grupėms“ priskiriama kur kas mažesnė šalių agresijos aukų gyventojų dalis. Tačiau šių grupių vaidmuo pradinėje hibridinio karo fazėje yra neproporcingai didelis, ir tai verčia nuodugnai jas šiame darbe aprašyti ir rekomenduoti laiku jas pastebėti, įtraukti į specialią įskaitą (jeigu demokratiniai įstatymai neleidžia iš anksto jų neutralizuoti) ir įdėmiai sekti jų veiklą.

Pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į tokią, atrodytų, su Rusija nesusijusią visuomenės dalį, kaip vietos ultradešinėsios grupuotės, radikalios ir nacionalistinės organizacijos. Kadangi šios grupės ir organizacijos dažniausiai deklaruoja aiškią antirusišką retoriką, iš pirmo žvilgsnio nagrinėti jas kaip rusų įsiveržimo plano dalį, atrodytų, nelogiška. Tačiau iš tikrųjų būtent joms skirtas labai svarbus vaidmuo pasirengimo rusų įsiveržimui ir jo legitimavimo plane.

Ultradešinėsios, radikalios ir nacionalistinės grupės šalyje, į kurią įsiveržta, pagal kilmę gali būti dvejopos: vienu atveju kalbama apie realiai egzistuojančias, savarankiškai susikūrusias grupes, kurių nariai yra nuoširdūs savo šalies patriotai, tačiau laikosi itin radikalių pažiūrų; nesant tokių grupių, RF specialiosios tarnybos inicijuoja fiktyvių ultradešiniųjų grupių kūrimą iš užverbuotų agentų (pagal schemą, NKVD parengtą dar kovos su Ukrainos ir Lietuvos partizanais metais, kai „čekistai“ masiškai kūrė fiktyvias sukilėlių grupes, siekdami susekti tikrąjį nacionalinio išsilaisvinimo pagrindį ir imituoti „nacionalistų žiaurumą“).

Nepriklausomai nuo radikalios grupuotės genezės, jos tolesnis vaidmuo rusų įsiveržimo plane yra visiškai vienareikšmis, ir šiam vaidmeniui atlikti vienodai tinka tiek tikrieji radikalūs nacionalistai (naudojami aklai, kaip „naudingi idiotai“), tiek papirktos fiktyvios grupės. Būtent radikalioms grupuotėms rusų įsiveržimo plane yra skirtas „baubo“ vaidmuo, kuriuo propaganda gąsdins vietos etnines mažumas, didindama „kruvinųjų nacistų“ baimę iki tokios ribos, kad bus kreiptasi į RF ginkluotos apsaugos.

Tuo metu būtent radikalios nacionalistinės grupės (realias arba išgalvotas) rusų propaganda rodys Vakarų Europos šalims ir JAV, siekdama sukurti prorusišką „antifašistinę“ viešąją nuomonę ir galų gale neutralizuoti tarptautinio kolektyvinio saugumo sistemą, tai yra parengti ir pagrįsti Vakarų demokratinį valstybių atsisakymą suteikti šaliai agresijos aukai karinę ir politinę pagalbą.

Ukrainos atvejis akivaizdžiai parodo visokeriopą šios politikos sėkmę: Rusijos propagandai pavyko sukurti „šurpų ukrainiečių nacistų – banderininkų“ įvaizdį,

šiuolaikinėje Ukrainoje tapatinamą su organizacija „Pravyj sektor“ (ir mažiau – su istoriškai senesnėmis organizacijomis OUN-UPA ir UNA-UNSO), ir diegti jį į masinę gana reikšmingos dalies Ukrainos rusakalbių gyventojų ir etninių mažumų sąmonę. Daugiau ar mažiau tai pavyko visoje šalies teritorijoje, o Kryme ir Donbase „banderininkų skerdynių“ baimė pasiekė visuotinės isterijos lygį ir paskatino masinius renginius ir prašyti įvesti Rusijos kariuomenę, kad „apgintų nuo banderininkų ir „Pravyj sektor“. Tuo pačiu metu Vakarų Europos žiniasklaidoje transliuojamas dirbtinai sukurtas „ukrainiečių nacistų“ įvaizdis iki šiol yra vienas svarbiausių veiksnių, ribojančių Vakarų šalių pagalbą Ukrainai, net iki neseno JAV Kongreso sprendimo uždrausti amerikiečių instruktoriams mokyti Ukrainos nacionalinės gvardijos „Azovo“ pulko, vadinamo „neonacistine formuote“, karius²⁴.

Reikia suprasti, kad šios įtakos grupės panaudojimo galimybės beveik nepriklauso nuo realaus vietos ultradešiniųjų veiklos masto ir visiškai nepriklauso nuo realaus jų „agresyvumo“ arba, atvirkščiai, „taikingumo“. Pats jų egzistavimo faktas, simbolika, išvaizda ir retorika – viskas tinka propagandiniam „vaizdeliui“, kuriame jų veiklai bus suteiktas baimės atmosferai sukurti ir prorusiškiems gyventojų sluoksniams mobilizuoti reikiamas dydis ir rusų įsiveržimo tikslus atitinkantis politinis atspalvis. Suprantama, kiekviena vieša ultradešiniųjų akcija, ypač kritiniais rusų invazijos pradžios momentais, palengvina Kremliaus propagandos užduotį ir padeda greičiau sukurti karinei intervencijai pateisinti būtiną „baubą“. Kiekvienas vietos radikalas, piešiantis ant sienos svastiką arba pozuojantis nuotraukoje nacistinį sveikinimą primenančiu mostu pakelta ranka, objektyviai, nepriklausomai nuo jo noro, yra sudedamasis „Putino plano“ elementas, parankus užgrobiančiam jo šali, – ir nesvarbu, ar iš tikrųjų jis yra riboto proto sąžiningas patriotas (Kremliaus „naudingas idiotas“), ar sąmoningas, atlygį gaunantis FSB agentas. Tačiau reikia atminti, kad, net nesant realių ultradešiniųjų judėjimų, Rusijos propaganda būtinai juos imituos ir „pieš“. Laiku pastebėti tokias atsiradusias grupes ir jų veiklą (realią ar išgalvotą), mano nuomone, – vienas svarbiausių šalies, potencialios agresijos aukos, specialiųjų tarnybų ir pilietinės visuomenės gynybinių uždavinių.

Kita aktyvios įtakos grupė, kuriai skirtas reikšmingas vaidmuo ankstyvosiose invazijos fazėse, yra vietos stambusis ir vidutinis kapitalas, savo finansine veikla glaudžiai susijęs su Rusija.

Norint suprasti šios įtakos grupės vaidmenį, visada reikia turėti omenyje, kad šiuolaikinėje Rusijoje nėra laisvosios rinkos ir stambiojo verslo, kuris nebūtų glaudžiai ir tiesiogiai susijęs su valstybiniu RF aparatu. Pačioje XXI amžiaus pradžioje kelių vienas po kito vykusių „mafijos karų“, rinkos ir įtakos sferų dalijimosi metu Rusijoje susiformavo bendras valdantysis klanas, kurio pagrindas yra glaudi buvusių specialiųjų tarnybų darbuotojų, dabartinių FSB ir GRU karininkų, generaliteto

24 <http://korrespondent.net/world/3526564-konhress-ssha-zapretyl-voennui-podderzhku-batalona-azov>

ir stambiausių išteklių ir energetikos korporacijų lyderių „simbiozė“. Mažiausiai visą pastarąjį dešimtmetį šis klanas visiškai kontroliuoja visus daugiau ar mažiau esminius RF finansinius srautus ir jos užsienio prekybos veiklą. Taigi reikia suvokti, kad bet kokie finansiniai srautai, siejantys RF ir posovietinių šalių vietinį verslą, būtinai yra kontroliuojami RF specialiųjų tarnybų, o tariamai „privačios“ rusų kompanijos visada, išskyrus tiesioginį „rinkos“ tikslą – gauti pelną, būtinai naudojamos kaip RF valstybinės politikos įrankis (tai – būtina sąlyga, jos nepaisančios Rusijos kompanijos neturi galimybės vykdyti tarptautinės ekonominės veiklos).

Su RF susijusiam nacionaliniam verslui rusų įsiveržimo schemeje numatytas gana svarbus vaidmuo. Vietos verslui skiriama ne tik „įtakos agentų“, tai yra RF interesų lobistų taikiu metu, funkcija (paprastai ši funkcija įgyvendinama finansuojant vietos politikus; finansavimas formaliai vykdomas ne per RF, o per nacionalinį kapitalą, tačiau iš tikrųjų Rusijos reguliuojamas, „lojaliems“ verslininkams suteikiant prekybos sandorių lengvatų), bet ir svarbus vaidmuo neutralizuojant pasipriešinimą atviros agresijos fazės pradžioje. Būtent prorusiškas stambusis verslas panaudos visą savo politinę įtaką, kad kuo vėliau prasidėtų ginkluotas pasipriešinimas agresijai. Būtent taip daugelis stambių prorusiškos orientacijos verslininkų, vadovaujamų oligarcho Rinato Achmetovo, suvaidino tragišką vaidmenį įsiplieskiant karui Donbase – jie ne kartą siūlė savo paslaugas kaip „tarpininkai taikos derybose“, reikalaujami, kad valdžia atidėtų prorusiškų teroristų ir interventų neutralizavimo jėgos operacijas, o per tą laiką Rusijos pajėgos okupavo Donbasą, ir Ukrainai nebeliko kitos išeities, kaip tik pradėti didelio masto karo veiksmus²⁵. Reikia laukti aktyvių prorusiško verslo veiksmų, padėsiančių užmaskuoti tikrąjį agresijos pobūdį (būtent prorusiški verslininkai padės skleisti šių įvykių kaip „vidaus konflikto“ versiją) ir vilkinti laiką „taikiomis derybomis“.

Neišvengiamai, prasidėjus ginkluotam nacionaliniam pasipriešinimui, prorusiškas verslas išnaudos visas turimas lobistines galimybes, kad būtų vilkinama formaliai paskelbti, jog vyksta karas su Rusija (nes tai „trukdo gyvybiškai būtinai prekių apyvartai“). Dėl to atitinkamai kyla teisinių kliūčių šalies agresijos aukos ginkluotosioms pajėgoms kreiptis tarptautinės karinės pagalbos. Ukrainoje ši vaidmenį prorusiškas stambusis verslas suvaidino taip sėkmingai, kad po metus truncančių aktyvių karo veiksmų iki šiol formaliai nepaskelbta, kad vyksta karas su Rusija, ir tai yra ne tik teisinė kliūtis Ukrainos kariuomenei veikti pafrontės zonoje, bet ir gauti karinę ir techninę NATO šalių pagalbą.

Gruzijos įvykiai taip pat rodo, kad tuo atveju, jei šalyje, kuri yra agresijos auka, nepavyksta politinėmis priemonėmis nuslopinti pasipriešinimo, prorusiškas stambusis verslas gali būti panaudotas prorusiškai politinei opozicijai, kuri aktyviai kompromituos nacionalinę valdžią ir, nusilpus jos pozicijoms, ateis į valdžią

25 http://lb.ua/news/2014/04/08/262295_ahmetov_otvez_separatistov.html; <http://ru.tsn.ua/politika/ahmetov-v-besede-s-separatistami-v-donecke-ya-bal-v-rot-vam-nravitsya-359421.html>; <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/07/6/7031142/?attempt=1>

perversmo būdu arba iš pažiūros demokratiškų rinkimų, inspiruotų tam nepalankiu karo laiku, metu, skubiai suformuoti²⁶.

Svarbią funkciją įsiveržimo plane gali atlikti ne tik legalus prorusiškas stambus verslas, bet ir vietos kriminaliniai nusikaltėliai. Reikia atminti, kad nusikalstamo pasaulio sistema, jos vidinė hierarchija ir tvirti ryšiai susiformavo dar SSRS laikais, o imperijos griūtis nelėmė visiškos naujų nepriklausomų valstybių nusikalstamų grupuočių izoliacijos. Atvirkščiai, Rusijos kriminalinių grupių ir buvusių sąjunginių respublikų organizuotų nusikalstamų grupuočių ryšiai tik sutvirtėjo, nes jų verslo sritį papildė toks pelningas „verslas“ kaip prekių ir žmonių kontrabanda per naujųjų valstybių sienas. RF atėjus į valdžią dabartiniam valdančiajam buvusių SSRS specialiųjų tarnybų darbuotojų klanui, Rusijoje organizuotas nusikalstamas visiškai susiliejo su teisėsaugos organais – nelegalaus verslo grupės ir organizuotos nusikalstamos grupuotės tapo pavaldžios korumpuotoms specialiosioms tarnyboms, o specialiųjų tarnybų nekontroliuojami nusikalstamo pasaulio lyderiai buvo fiziškai pašalinti²⁷. Taigi posovietinių valstybių kriminalinių grupuočių bendradarbiavimas su rusų „kolegomis“ faktiškai reiškia jų bendradarbiavimą su RF FSB ir GRU²⁸. Praktiškai bent šiek tiek reikšmingesni posovietinės erdvės kriminaliniai „autoritetai“ vienaip ar kitaip yra rusų specialiųjų tarnybų „įskaitoje“ ir jų kontroliuojami šantažuojant.

Kaip parodė Rusijos įsiveržimo į Krymą ir veiksmų Donbase analizė, pradinėje fazėje, kai tiesiogiai RF ginkluotosios pajėgos dalyvauja minimaliai, organizuotoms nusikalstamoms grupuotėms tenka labai svarbus vaidmuo imituojant „liaudies pasipriešinimą“ ir „liaudies gynėjus“²⁹. Jiems pavedama antraeilių pastatų ir kelių blokpostų kontrolė bei vietos „kvazipolicijos“, turinčios likviduoti potencialius nacionalinio pasipriešinimo aktyvistus užgrobtose teritorijose, funkcija. Pastaroji užduotis itin svarbi, nes Rusijos ginkluotosios pajėgos nepažįsta vietos nacionalinio aktyvo ir pradinėje agresijos fazėje stengiasi išvengti itin „purvino“ darbo, tad patiki jį vietos nusikaltėliams. Mainais už tai kriminaliniams autoritetams garantuojamas nebaudžiamumas, legalizavimas „liaudies policijos“ statusu ir teisė plėsti žmones kontroliuojamose teritorijose.

Vėliau šios grupės vaidmuo keitėsi. Kryme vietos nusikaltėliai pasirodė esą gana protingi, kad laiku pereitų nuo plėšimo prie legalių veiklos formų, ir iki šiol jiems tenka tam tikras vaidmuo vietos rusų okupacinėje administracijoje³⁰. Donbase dauguma kriminalinių nusikaltėlių pasirodė esantys nepatikimi, prasiėdę didelio masto karui, kėlė problemų – nevisiškai pakluso rusų karinei vadovybei – ir šiuo metu dauguma jų yra fiziškai sunaikinti: dalis – kovojant su Ukrai-

26 <http://inosmi.ru/sngbaltia/20140521/220464221.html>

27 <http://kyiv.osp-ua.info/politics/27116-semen-mogilevich-v-proekte-tysjacheletie.html>

28 <http://stringer-news.com/publication.mhtml?Part=48&PubID=18393>

29 <http://uapress.info/ru/news/show/25031/>

30 <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2014/03/15/7018918/?attempt=2;> <https://roadnews.wordpress.com/2014/03/01/братки-из-опг-сейлем-и-башмаки-воз/>

nos kariuomene (ten jie buvo siunčiami į pirmąsias eiles kaip rusų kariuomenės „gyvasis skydas“), dalis – specialiųjų FSB ir GRU operacijų metu likviduojant „atidirbusias medžiagas“ ir „nesitaikstančius“ smogikus³¹. Tačiau ankstyvojoje invazijos fazėje ši grupė, kaip vienas pirmųjų organizuotų ginkluotų okupantų darinių, vaidina itin svarbų vaidmenį. Taigi, užkertant kelią Rusijos invazijai, svarbus tampa kariuomenės žvalgybos, saugumo tarnybų ir nacionalinės kriminalinės policijos, turinčios duomenų apie kriminalines grupuotes ir jų ryšius, bendradarbiavimas.

Ypač svarbi aktyvios įtakos grupė – vietos žiniasklaidos priemonės, tiesiogiai arba per vietos tarpininkus priklausančios Rusijos kapitalui. Kitaip negu pačios Rusijos, Rusijos kapitalo vietos žiniasklaida netransliuos atvirai melagingų Kremliaus propagandinių pranešimų ir akivaizdžiai antivalstybinių šūkių. Jai invazijos plane skirtas kitas vaidmuo. Pirmiausia būtent per ją bus plėtojamas „baisių vietos nacistų“ propagandinis įvaizdis, būtent ji pirmoji praneš apie „vandališkumą“, „mažumos bauginimus“ ir kitą panašią informaciją, tuo pačiu metu siekdama dviejų tikslų: palaikyti mažumų „nacizmo laukimo“ baimę ir neurozę ir duoti Rusijos žiniasklaidai galimybę remtis neva informacijos „pirminiu vietos šaltiniu“; vėliau ši informacija bus gerokai paryškinta, pateikta kur kas radikaliau ir rimčiau, nei pirminiame šaltinyje, ir (remiantis „vietos“ leidiniu) skelbiama tarptautinėje žiniasklaidoje.

Pradiniame ginkluotos invazijos etape Rusijos kapitalui priklausanti „vietos“ žiniasklaida kiek įmanoma ilgiau kurs ir palaikys „pilietinio konflikto“ iliuziją, taip slėpdama užsienio šalies įsiveržimą. Jų funkcija taip pat ir slopinti ryžtingą nacionalinės valdžios ir patriotinės visuomenės reakciją, kviečiant įvairių rūšių „derybų“ ir „taikiai spręsti konfliktą“, kas, kaip žinome, neabejotinai pasmerktą žlugti (nes derėtis iš tikrųjų nėra su kuo – visus sprendimus priima Kremlius, o ne vietos marionetės), tik duoda laiko okupantams užimtose teritorijose įsitvirtinti.

Galiausiai didelio masto kovos veiksmų metu Rusijos kapitalo nupirktos „vietos“ žiniasklaidos vaidmuo yra nuolatinė nekonstruktyvi nacionalinės valdžios kritika (skambant bendrai formaliai patriotiškai retorikai) ir maksimalus nacionalinės kariuomenės nuostolių, problemų ir neišspręstų jos aprūpinimo ir gynybos organizavimo klausimų, atskirų (neišvengiamų bet kokiam kare) kariškių ir specialiųjų tarnybų piktnaudžiavimo atvejų ir nusikaltimų kovos veiksmų zonoje akcentavimas. Apskritai jie kurs nepasitikėjimo nacionaline valdžia, kariuomenės vadovybe, kapituliavimo ir pralaimėjimo atmosferą, bandys įtikinti visuomenę ginkluoto pasipriešinimo Rusijai beviltiškumu dėl nelygių šalių jėgų, blogos nacionalinės kariuomenės būklės ir nacionalinės valdžios negebėjimo atremti agresijos dėl „nekompetencijos“, „korumpuotumo“ ir t. t.

31 <http://www.obzor24.in.ua/?p=861>

Ukrainoje Rusijos ir prorusiško kapitalo žiniasklaida formalia „patriotine“ ir „lojalia“ retorika daugiau negu pusę metų pateikdavo karą Rytų Ukrainoje kaip „pilietinį“. Po priverstinio Rusijos agresijos fakto pripažinimo ji pradėjo informacinę kampaniją dėl mobilizacijos nutraukimo, tuo tikslu naudodama tikrus ir išgalvotus blogo pasirengimo ir nepakankamo mobilizuotų karių aprūpinimo faktus ir skelbdama kuo daugiau įvairaus pobūdžio „karių motinų“ ir kitos isteriškos publikos, įbaugintos giminių mobilizacijos ir nesuprantančios ginkluoto pasipriešinimo agresijai būtinybės, nuomonių.

Panašų vaidmenį gali prisiimti ir Rusijos finansuojamos nevyriausybines organizacijos, pateikiamos kaip pilietinės visuomenės struktūros ir formaliai propaguojančios sveikai laisvai visuomenei visiškai natūralias demokratijos, liberalizmo, žmogaus teisių ir laisvių vertybes.

Aš, šio darbo autorius, daugeliu politikos klausimų laikaisi liberalių pažiūrų ir tikrai nenorėčiau, kad mano įspėjimai būtų priimti kaip „antiliberali“ propaganda arba kvietimas į „raganų medžioklę“ ir apriboti žmogaus teises ir laisves. Atvirkščiai, mano požiūriu, karas dėl Ukrainos nepriklausomybės, kurį mes karijujame nuo 2014 m. pavasario, kartu yra ir karas dėl liberaliųjų vertybių, dėl žmogaus ir piliečio teisių ir laisvių, kurios naikinamos ir „atšaukiamos“ visose Rusijos okupuotose teritorijose, išsaugojimo. Tačiau reikia aiškiai atskirti šias tikrąsias pilietinės visuomenės struktūras, kurios nori ir gali (net privalo – tai viena jų pagrindinių funkcijų sveikoje demokratinėje visuomenėje) kritikuoti, kartais labai griežtai, nacionalinę valdžią, atskleisti visus žmogaus teisių pažeidimo faktus, aštriai į juos reaguoti, ir pseudopilietines organizacijas, kurios iš tikrųjų yra „rusų pasaulio“ įtakos institucijos ir taip autoritarizmui ir diktatūrai sudaro palankias sąlygas laimėti prieš pilietinę visuomenę.

Kitaip negu „sąžiningose“ „trečiojo sektoriaus“ struktūrose, teisių pseudogynėjus lengva atpažinti iš finansavimo šaltinių (tarp jų pasitaiko „naudingų idiotų“, paveiktų propagandos ir dirbančių Kremlui nemokamai, tačiau kur kas dažniau jie yra finansiškai Rusijos aprūpinami) ir iš taikomų „dvejopų standartų“ vertinant vykstančius įvykius: jie aktyviai nustato ir kritikuoja bet kokius trūkumus, vienaip ar kitaip susijusius su nacionaline valdžia ir nacionalinėmis organizacijomis, ir užmerkia akis prieš kur kas ryškesnius žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus (net masines žudynes arba politinės opozicijos represijas), kurie vyksta Rusijoje, Rusijos okupuotose arba jos sąjungininkių teritorijose.

Aprašytų teisių pseudogynėjų ir pseudoliberalių organizacijų vaidmuo labai artimas anksčiau minėtam Rusijos finansuojamos žiniasklaidos vaidmeniui, dar daugiau – dažniausiai jie dirba glaudžiai sąveikaudami³². Pseudoaktyvistų užduo-

32 <http://obozrevatel.com/politics/02786-na-vojne-vse-sredstva-horoshi-kak-finansiruyutsya-prorossijskie-organizatsii-v-ukraine.htm>

tis – pirmiems skelbti provokacinius pareiškimus dėl „nacizmo grėsmės“, „represijų“ arba, atvirkščiai, dėl nacionalinės valdžios „neveiklumo“, rašyti kreipimusis į tarptautines organizacijas, kuriuose būtų pateikiami absurdiški kaltinimai nacionalinei valdžiai arba patriotinėms organizacijoms. Dėl silpnos šių organizacijų įtakos patys savaime jų kreipimaisi neturėtų jokio poveikio įvykių eigai, tačiau jie sukuria būtiną formalų informacinį pretekstą, kurį iš karto naudoja prorusiška vietos ir Rusijos žiniasklaida. Negausių marginalinių organizacijų pareiškimai skelbiami kaip „autoritetingi“ ir „ekspertiniai“, „atstovaujantys viešajai nuomonei“, tokiu būdu ir šalyje, kuri yra agresijos auka, ir tarptautinėje žiniasklaidoje kuriamas Rusijai reikalingas informacinis „fonas“.

Ypatingą dėmesį reikia skirti aktyvios įtakos grupėms, sudarytoms iš rusų (plačiąja prasme – nepamirškime, kad „rusų pasaulio“ koncepcijoje kategorijai „rusas“ priskiriami mažiausiai visi rytų slavai) ir kitų etninių mažumų atstovų.

Apskritai įtakos grupes, kurias sudaro rusakalbiai gyventojai, reikėtų suskirstyti į dvi didesnes grupes: „taikios“ grupės, kurios tiesiogiai nedalyvauja ginkluotame įsiveržime, tačiau yra naudojamos jo politinei legitimacijai, ir grupės, kurios yra pagrindas kuriant okupacinius sukarintus darinius pradinėje agresijos fazėje.

„Taikios“ grupės – tai dažniausiai įvairios „rusų kalbos mokymosi“, „rusakalbių teisių gynimo“, „rusų istorijos ir kultūros išsaugojimo“ organizacijos. Paprastai tarp jų ypač aktyvios vietos rinkimuose dalyvaujančios „rusakalbės mažumos“ vardu, stačiatikių bažnytinės ir „Didžiojo Tėvynės karo“ veteranų organizacijos³³.

Šioms grupėms rusų įsiveržimo plane skiriamas „ritualinės nacizmo aukos“ ir „apsaugos prašytojų“ vaidmuo. Būtent šio tipo organizacijos garsiausiai kalba apie tariamai pakibusią virš mažumų „nacistinę grėsmę“ ir reikiamu momentu viešai kreipiasi į Rusiją, prašydamos įvesti kariuomenę ir apginti nuo „naikinančių vietos nacistų“. Šioms organizacijoms numatytas svarbiausias vaidmuo – tapti „gyvuuju skydu“ tarp nacionalinės kariuomenės ir policijos ir ginkluotų Rusijos įsibrovėlių pradinėje RF kariuomenės įsiveržimo fazėje.

Toliau vykstant ginkluotam konfliktui šios grupės atlieka esminę funkciją, savo pareiškimais ir viešomis akcijomis nuolat legitimuodamos rusų karinę okupaciją, kurdamos reikiamas „dekoracijas“ ir „masuotę“ rusų „humanitarinei misijai“ imituoti ir pasirodydamos tarptautinei visuomenei kaip šalies agresijos aukos nacionalinės kariuomenės „aukos“ (pavyzdžiui, kaip „ukrainiečių artilerijos apšaudymo nekaltos aukos“ Donecke ir Luhanske). Iš aprašytų „taikių“ grupių verbuojama karo lauko agentūra, kuri yra tiesiogiai susijusi su rusų sukarintais dariniais ir kariuomene ir vykdo žvalgybinę veiklą pafrontės linijoje.

Kalbant apie rusų sukarintus darinius reikėtų pasakyti, kad jų griaučiai paren-

33 http://news.liga.net/articles/politics/877712-ravnenie_na_kreml_kto_v_ukraine_rabotaet_v_proros-siyskoy_nishe.htm

giami gerokai anksčiau negu prasideda aktyvūs kovos veiksmai³⁴. Rusijos kovinių būrių „kadru kalve“ Ukrainoje tapo šių tipų organizacijos:

- nelegaliai veikiantys rusų ultradešiniųjų nacionalistinių organizacijų vietos filialai (dalis jų uždraustos pačioje Rusijoje dėl radikalizmo, tačiau RF FSB jas remia kaimyninių valstybių teritorijose);

- legalios prorusiškos jaunimo karinės sporto organizacijos, dažnai maskuojant pateikiamos kaip „patriotinio auklėjimo“ jaunimo organizacijos, kuriose „patriotinis auklėjimas“ suprantamas kaip auklėjimas sovietiniu stiliumi ir tradicijomis;

- jaunimo sporto (daugiausia – kovinio sporto šakų) klubai, susiję su vietos nusikaltėliais³⁵;

- organizacijos, kurios siunčia jaunimą į vasaros treniruočių stovyklas Rusijoje ir tai pateikia kaip „kultūros ir švietimo mainus“³⁶;

- rusų „kazokų“ organizacijos (formaliai etnokultūrinės ir lavinamosios, tačiau iš tikrųjų sukarintos ir besilaikančios karinės disciplinos struktūros)³⁷;

- Afganistano ir kitų lokalių konfliktų veteranų (vadinamųjų „karių internacionalistų“) organizacijos³⁸;

- vadinamųjų „istorijos atkūrėjų“ organizacijos, atliekančios istorines karų ir kovos veiksmų rekonstrukcijas; iš „atkūrėjų“ kilo dalis rusų sukarintų struktūrų Rytų Ukrainoje karo lauko vadų, tarp jų tokia odiozinė figūra kaip „DLR gynybos ministras“ Igoris Girkinas – „Strelkovas“³⁹. Įdomu, nors iš esmės logiška, kad dažniausiai rusų sukarintų darinių aktyvistais tampa žmonės, kurie „istorijos rekonstrukcijų“ metu vaidino raudonarmiečių, NKVD kariuomenės arba baltagvardiečių vaidmenis. Į panašias „karines rekonstrukcines“ bendrijas reikia iš anksto atkreipti dėmesį kaip į vieną iš „rizikos grupių“ – galimą Rusijos agentų susitelkimo vietą.

Galiausiai labai svarbų vaidmenį kuriant rusų sukarintus darinius Kryme ir Rytų Ukrainoje suvaidino niekur nelegalizuotos ir anksčiau nepastebėtos neformalios sovietinės kariuomenės, ypač SSRS KGB ir GRU, atsargos karininkų bendrijos. Įvykiai Kryme ir Donbase parodė, kad daug atsargos karininkų, kurie išėję į atsargą gyveno visai taikiai (ir dažniausiai kaip „legendą“ ir „priedangą“ turėjo

34 http://www1.kasparov.org/material.php?id=53D607F597C40&section_id=43452FA6D4743&subject_id=183

35 <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2014/02/6/7012996/>; <http://argumentua.com/stati/konets-oplota-evgenii-zhilin-otvetit-za-banditizm>

36 <http://obozrevatel.com/politics/25467-litva-podozrevaet-rossiyu-v-verbovke-detej-dlya-podgotovki-gosudarstvennyih-izmennikov.htm>

37 <http://www.unian.net/politics/911220-sbu-zaderjala-atamana-obyedineniya-kazakov-kryima.html>

38 <http://www.interfax.ru/world/362151>

39 <https://cgrozev.files.wordpress.com/2014/06/igor-vsevolodovich-girkin.pdf>; <http://ru.reuters.com/aticle/topNews/idRUKBN0DV10120140515?sp=true>; <http://www.mk.ru/social/2014/05/28/igor-strelkov-kak-knizhnyiy-malchik-stal-komanduyuschim-opolcheniem-donbassa.html>

nedidelį legalų verslą), tapo iš anksto parengto ir dar gerokai prieš aktyvų įsiveržimą „užkonservuoto“ rusų specialiųjų tarnybų agentūrų tinklo nariais. Jie įsiveržimo pradžioje gavo įsakymą išeiti iš pogrindžio ir pradėjo aktyvią veiklą. Būtent tokie išėjusieji į atsargą (kartu su prorusiškų karinių sporto organizacijų lyderiais) ir tapo pirmaisiais rusų sukarintų darinių „karo lauko vadais“, taip pat užimtų miestų okupaciniais „merais“ ir „komendantais“. Jų, gerai pažįstančių vietos sąlygas ir gyventojus ir turinčių per daugelį metų išplėtotą kontaktų tinklą, veikla yra gerokai efektyvesnė, palyginti su „šviežiais“, tiesiai iš Rusijos atvykusiais interventais. Ryškus svarbaus tokių „išėjusiųjų į atsargą“ vaidmens pavyzdys gali būti RF GRU pulkininkas Igoris Bezleris („Bes“). Jis ilgus metus gyveno po priedanga – kaip smulkus verslininkas (laidojimo biuro savininkas), o prasidėjus „rusų pavasariui“, ėmėsi vadovauti Horlivkos miesto užėmimui ir tapo vienu iš „DLR kariuomenės“ karo lauko vadų⁴⁰.

Be tipiškų visuomeninių organizacijų, turinčių akivaizdžius lyderius, tikrus dalyvius ir dažniausiai legalų statusą, hibridinio karo metu Rusija prieš Ukrainą pirmą kartą panaudojo naują masių telkimo formą, kurią anksčiau daugiausia naudojo opoziciniai judėjimai Ukrainos „Savigarbos revoliucijos“ (Maidano) ir Arabų pavasario metu, ir valstybinių specialiųjų tarnybų įrankį verbuojant ir vienijant aktyvistus – socialinius tinklus.

Rusijos šalininkų bendruomenės „Facebook’e“, „Vkontakte“, „Odnoklaski“ ir kituose populiariuose socialiniuose tinkluose atliko svarbų vaidmenį mobilizuodamos pilietinę „masuotę“, kuri sudarė kariniam įsiveržimui legitimuoti reikiamą foną ir „vaizdelį“, taip pat buvo aktyviai naudojamos žvalgybinei informacijai apie nacionalinės valdžios ir Ukrainos kariuomenės veiksmus operatyviai perduoti⁴¹.

Prorusiškų bendruomenių vaidmens socialiniuose tinkluose analizė pirmiausia rodo didelį jų efektyvumą kaip „Rusų pavasario“ mobilizacijos įrankio, leidžiančio sinchronizuoti rusų „penktosios kolonos“ veiksmus skirtinguose regionuose ir išvesti jų šalininkus į gatves, kad būtų sukurtas reikiamas „vaizdelis“, net jeigu būtų neutralizuoti vieši prorusiškų organizacijų lyderiai, – tokiose situacijose eiliniams dalyviams buvo vadovaujama nuotoliniu būdu iš saugios Rusijos teritorijos.

Organizavimo pasitelkus socialinius tinklus galimybės turi keletą rimtų apribojimų – šis būdas neblogai tinka propagandiniam masiniam renginiams ir net gatvės neramumams organizuoti, tačiau kur kas mažiau – gerai suplanuotoms pastatų užėmimo operacijoms ir atakoms, nukreiptoms prieš kariuomenę ir teisėsaugos institucijas, rengti. Tačiau turint galvoje, kad hibridiniame kare labai svarbu laiku

40 <http://blogs.pravda.com.ua/authors/goncharenko/534e20581d582/>; http://www.donbassvdv.org/index.php?content=news&id_news=114; http://uprobrgrl.ucoz.ru/news/voenno_patrioticheskij_festival_my_iz_budushhego/2012-03-23-1720

41 <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3396125-sbu-zanialas-terrorystamy-y-separatystamy-v-sotssetiakh>; <http://korrespondent.net/ukraine/3491856-sbu-zaderzhala-admynstratora-separatystskykh-hrupp-v-sotssetiakh>; <http://hvylyla.net/news/sbu-obnaruzhila-v-sotssetyah-600-antiukrainskih-separatistskih-grupp-iz-rossii-i-kryima.html>

parodyti „vaizdelius“ ir sukurti informacinį foną, per socialinius tinklus gali būti sutelktos gausios „masuotės“ ir negausios, bet pagal planą veikiančios profesionalios diversinės grupės, be to, jie suteikia bendrojo operatyvinio planavimo centro vadovaujamų koordinuotų ir sinchroniškų veiksmų galimybę (ką matėme Kryme ir Donbase), jokių būdu negalima neįvertinti prorusiškų tinklinių bendruomenių vaidmens. Prorusiškų tinklinių grupių atsiradimo internete ir jų skleidžiamų pranešimų stebėseną reikia laikyti ne mažiau svarbia apie hibridinį karą įspėjančių priemonių komplekso dalimi, nei tradicinių visuomeninių organizacijų kontrolę.

Įsiveržimo pradžia: „vaizdelių karas“

Ankstesniuose skyriuose nagrinėjome propagandinio pasiruošimo intervencijai etapą (hibridinio karo „nulinę fazę“), kuris gali prasidėti gerokai prieš karinę operaciją tiesiogine žodžio prasme ir tęstis ilgą laiką. Be to, kalbėjome apie įtakos grupes šalies agresijos aukos viduje, kurias Rusija naudoja intervencijos metu. Dabar laikas aptarti, kaip būtent veikia Rusija ir jos įtakos agentai pirmaisiais itin svarbiais invazijos etapais. Ukrainos, į kurią dėl jos teritorijos dydžio invazija buvo atlikta per kelias karines ir politines operacijas, lygiagrečiai vykusias skirtinguose regionuose, patirtis leidžia nustatyti bendrą interventų veiksmų algoritmą ir toliau prognozuoti bendrą RF veiksmų planą, nepriklausomai nuo vietos ypatumų.

Pirmasis agresijos aktas jokių būdu ne RF reguliariosios kariuomenės ir net ne persirengusių, bet ginkluotų smogikų atsiradimas – tokia įvykių eiga neleistų RF imituoti „visiškai vidinio“ konflikto, atvirkščiai, leistų šaliai agresijos aukai nedelsiant gauti tarptautinę karinę pagalbą. Todėl pirmieji agresijos aktai yra „taikių protesto akcijų“ imitacija, kurią organizuoja ir kuriai vadovauja iš dalies tiesiogiai RF nuotoliniu būdu, iš dalies – atvykėliai Rusijos specialiųjų tarnybų karininkai, bet kuri iš esmės remiasi vietos prorusiška „masuote“.

Reikia suprasti, kad tokios akcijos – aukščiausios RF valdžios parengto ir pavirtinto scenarijaus dalis, jos turi įvykti nepriklausomai nuo to, kiek žmonių šalyje, kuri yra įsiveržimo auka, iš tikrųjų palaiko Rusiją. Žinoma, didelė ir gerai propagandos parengta „penktoji kolona“ gerokai palengvina įsiveržimą. Tačiau net jeigu „penktąją koloną“ sudaro tik negausios, neturinčios didelio palaikymo marginalinės grupės, to pakanka, kad būtų sukurtas ir parodytas visuotinių neramumų „vaizdelis“ – reikia tik, kad šios grupės būtų pakankamai aktyvios⁴².

Be to, reikia turėti omenyje, kad masiniams neramumams imituoti naudojama ir kita taktika: neramumų dalyvių organizuotos grupės atvežamos iš Rusijos pa-

42 <http://obozrevatel.com/crime/32047-blondinka-gastroler-s-aktsij-protesta-v-ukraine-priehala-v-moskvu-spat-odessitov.htm>; <http://podrobnosti.ua/964905-na-juge-i-vostoke-ukrainy-dejstvujut-professionalnye-gastro-ler-ry-provokatory-avakov.html>; <http://www.segodnya.ua/regions/odessa/v-odesse-gastrolery-ustroili-postanovoch-nyy-miting-601824.html>

sienio sričių į šalį agresijos auką (prisidengus „turstų grupėmis“ arba naudojant artimojo pasienio susisiekiimo mechanizmus) ir iš skirtingų šalies agresijos aukos gyvenviečių permetamos į akcijų vietas. Ši taktika leidžia gerai organizuoti aktyvistus, netgi kai jų yra nedaug, ir paeiliui imituoti „masinius neramumus“ skirtingose šalies agresijos aukos gyvenvietėse, taip sukuriant „chaoso visoje šalyje“ iliuziją.

Šiomis akcijomis siekiama trijų pagrindinių tikslų:

- „chaoso“ ir „nekontroliuojamos situacijos“ šalyje, kuri yra agresijos auka, ir imituoti „masinius mažumų protestus prieš valdančiojo režimo politiką“;
- didinti vietinių ir nevietinių gyventojų priešpriešą;
- provokuoti šalies valdžios „represijas“ prieš „taikių“ protesto akcijų dalyvius.

Pretekstas imtis šių veiksmų gali būti bet kas, nes akcijos pradžios laiką iš tikrųjų lemia ne kokie nors šalies agresijos aukos vidaus procesai, o išimtinai Rusijos pasirengimo pradėti agresiją laipsnis. Kai tik Kremliuje bus nuspręsta, kad intervencijai pasirengta, pretekstas pradėti „visuotinius protestus“ bus lengvai rastas. Pavyzdžiui, prisiminkime visuotinius neramumus Estijoje, kurių formalia priežastimi tapo paminklo sovietų kariams perkėlimas į kitą vietą⁴³. Reikia suprasti, kad atvira „gerinimosi“ prorusiškoms grupėms ir bandymų su jomis susitarti politika nebus sėkminga, nes sprendimus priima ne šios grupės – jos yra tik paklusnios Kremliaus plano vykdytojos.

Kitas dalykas – nuolatinis aiškinamasis darbas su didele dalimi tautinėms mažumoms priklausančių piliečių: stebint, kad būtų paisoma jų teisių ir jie nebūtų diskriminuojami. Dėl pirmiau nurodytų priežasčių tai nepadės užkirsti kelio Kremliaus inspiruojamų prorusiškų grupių kalboms, tačiau gali gerokai sumažinti šių grupių dalyvių ir šalininkų skaičių ir net paskatinti kurtis Kremliui priešiškas patriotines nevietinių gyventojų organizacijas, kurių lojali pozicija prasidėjus neramumams bus vieša priešprieša antivalstybinių prokremliškų grupuočių veiksmams.

Reikia suprasti, kad pirmų, pabrėžtinai „taikių“, renginių, kuriuose reikšmingą vaidmenį vaidins senoliai, moterys ir vaikai, pagrindinis tikslas – išprovokuoti valdžios „represijas“. Toliau pagal įsiveržimo scenarijų šias „represijas“ Rusijos propaganda išpūs iki „visuotinių, kruvinių“ ir net pateiks kaip „slavų genocidą“, o tai sukels tarp nevietinių gyventojų dirbtinai išpūstos „nacistinių pogromų“ baimės bangą. Tokių paniškų nuotaikų sklaida tuo pačiu metu išplės socialinės paramos, palankios Rusijos įsiveržimui, bazę, mobilizuos Rusijos visuomenę visuotinai palaikyti būsimą agresiją ir savanorių verbavimą ir, transliuojant „pogromų aukų pagalbos šauksmą“, komplikuos tarptautinę šalies agresijos aukos padėtį prorusiškoje užsienio žiniasklaidoje.

---

43 <http://www.gazeta.ru/news/seealso/1061991.shtml>

Dar svarbiau suprasti – jeigu šalies valdžia neparodys reikiamo ryžto, kad užkirstų kelią neramumams pačioje pirmoje fazėje, išvengti kaltinimų „represijomis“ vis tiek nepavyks, nes „represijos“ yra būtinas okupacinio plano komponentas. Jeigu iš tikrųjų nė vienas taikaus protesto akcijos dalyvis nebus nė pirštu paliestas, protestas akimirksniu bus radikalizuotas pagal Kremliaus komandą: dalis protesto akcijos dalyvių – organizuotų prorusiškų grupuočių karių – pradės gatvėse atakuoti policininkus ir policijos nuovadas, daužyti vitrinas, plėšti parduotuves, padeginėti automobilius ir t. t. Jėgos panaudojimas prieš juos, nepaisant aiškiai nusikalstamo jų veiksmų pobūdžio, bus pateiktas (taip iš anksto Kremliaus buvo ir planuota) kaip „neteisėtoms represijoms“, o visi riaušinininkai ir smogikai žiniasklaidoje – kaip „taikūs protestuotojai“.

Taigi, kad ir kokia būtų valdžia ir teisėsauga, šalyje, kuri yra agresijos auka, esantys Rusijos agentai ir Rusijos žiniasklaida vis tiek oficialiai paskelbs, kad vyksta „represijos“. Tai reikia atminti priimant sprendimus pačioje neramumų pradžioje: kadangi išvengti kaltinimų „represijomis“ vis tiek nepavyks, kur kas geriau, suteikiant šiems kaltinimams šio tokio realaus pagrindo, neutralizuoti pirmosiomis neramumų valandomis jų lyderius ir aktyvius dalyvius, išsaugoti situacijos kontrolę ir pašalinti iš gatvių mitinguojančiuosius, negu vis tiek būti nepagrįstai apkaltintiems, prarasti laiko ir leisti, kad neramumai taptų visuotiniai ir gerai organizuoti.

Maža to, net jeigu kokiu nors stebuklingu būdu valdžiai pavyktų išvengti jėgos panaudojimo ir kartu išsaugoti tvarką gatvėse, Rusija turi atsarginį planą – „taikių mitingo“ dalyvių „neonacių įvykdyto užpuolimo“ imitaciją. Reikia atminti, kad hibridinio karo atveju mes susiduriame su politiniu režimu ir profesionaliomis specialiosiomis tarnybomis, kurios savo šalyje, kad ateitų į valdžią ir sustiprintų režimą, ne kartą ėmėsi ne tik opozicijos atstovų (Vladislavo Listjevo, Anos Politkovskajos, Boriso Nemcovo) politinių žmogžudysčių, bet ir dešimčių savo taikių piliečių žudynių provokaciniais tikslais (RF FSB organizuoti gyvenamųjų namų sprogimai Volgograde ir Riazanėje užtikrino V. Putino pergalę RF prezidento rinkimuose 1999 m.). Buvusio FSB majoro Aleksandro Litvinenkos nužudymas Londone, daugybė įvykusių ir neįvykusių, laiku užkirtus kelią, teroro aktų Ukrainos teritorijoje (Kijeve, Charkove, Odesoje, Dniepropetrovske, Chersone, Zaporožėje, Lvove, Užkarpatėje) rodo Rusijos specialiųjų tarnybų pasirengimą taikyti teroristinius metodus gerokai už RF ribų, pirmiausia šalyse, kurios yra Rusijos agresijos aukos.

Taigi už šalies agresijos aukos valdžios neveiklumą arba taikingumą bus „atlyginta“: labiausiai tikėtina, kad RF agentai nužudys ką nors iš prorusiškų aktyvistų (ne vertingą lyderį, o eilinį dalyvį, greičiausiai senolį, „Didžiojo Tėvynės karo“ veteraną, moterį arba vaiką) arba padegs ar apipaišys svastikomomis, aprašinės užrašais vietinės tautos kalba stačiatikių cerkvę arba rusakalbių mokyklą, sugriaus paminklą ant sovietinių karių kapų ir t. t. – „rusų Gleivico“⁴⁴ variantų gali būti be galo daug.

44 1939 m. rugpjūčio 31 d. pasienio mieste Gleivice vokiečiai inscenizavo savo radijo stoties užpuolimą, esą įvykdytą lenkų karių, ir panaudojo šį „pasienio incidentą“ kaip pretekstą karui su Lenkija pradėti (ats. red. past.).

Išvengti tokių provokacijų praktiškai neįmanoma, nes jas rengia profesionalūs agentai ir jos tiesiogiai nepriklauso nuo įvykių eigos šalyje, kuri yra agresijos auka, vidinės logikos. Galima tik iš anksto joms politiškai pasirengti ir akimirksniu duoti atkirtį pasmerkiant teroristus, paaiškinti provokacinę šios akcijos pobūdį ir tai, kad šalies valdžia ir vietos patriotinės organizacijos prie jos neprisiėdė. Vis dėlto tokius paaiškinimus priims tik adekvačiai mąstanti visuomenės dalis, „rusų pasaulio“ šalininkai vis tiek tikės oficialia Rusijos šių įvykių versija ir pasibaisės „nacistiniu teroru“. Svarbu, kad pranešimas apie provokacinę šios akcijos pobūdį tarptautinėje anglakalbėje žiniasklaidoje atsirastų anksčiau negu Rusijos versija – tai turi didelę reikšmę šalies agresijos aukos diplomatinei padėčiai.

Tuo atveju, jei bus taikomas pirmiau aprašytas atsarginis planas, Rusijos žiniasklaidos transliuojamas „vaizdelis“ truputį transformuojasi. Vietoj „represinio režimo“ akcentavimo svarbiausias tampa pranešimas, kad „vietos nacistai triuškina slavus, o valdžia nenori arba negali to sutrukdyti“. Baltijos šalyse, kurios yra pripažintos pasaulinės demokratinių valstybių bendrijos narės, tokie veiksmai kaip nacionalinių valdžių kaltinimas ne represijomis, o „nuolaidžiuviu ultradesiniesiems ekstremistams“, „bejėgiškumu prieš nacistinių grupuočių siautėjimą“ ir „situacijos kontrolės šalyje praradimu“ netgi labiau tikėtini nei tiesioginis kaltinimas „nacizmu“ ir „susidorojimu su nevietiniais gyventojais“.

Nepriklausomai nuo to, kaip būtent sudėti akcentai – imituojamos „masinės režimo represijos“ ar „nekontroliuojamų nacistinių gaujų siautėjimas“ (arba, kaip Ukrainos atveju, abi šios žinutės skelbiamos lygiagrečiai, tik skirtingomis kombinacijomis), šios įsiveržimo fazės rezultatas – paskleista baimė ir panika tarp rusakalbių gyventojų ir kartu sukurtas chaoso ir masinių neramumų šalyje, kuri yra agresijos auka, „vaizdelis“. Tai ir yra perėjimo prie kitos invazijos plano fazės – „liaudies pasipriešinimo nacizmui“ imitavimo – sąlyga.

Nuo „vaizdelių karo“ prie „rusų savigynos“: pagrindiniai pavojai pirmaisiais ginkluoto įsiveržimo etapais

Šiame etape, kuris prasideda labai greitai, kai tik oficialiai pranešama apie „represijas“ ir „chaosą“, pirmą kartą pasirodo RF reguliariųjų ginkluotųjų pajėgų ir specialiųjų tarnybų kovotojų grupės – tariami „vietos rusakalbių gyventojų savigynos“ būriai.

Vietos prorusiški aktyvistai šioje fazėje formaliai pareiškia, kad yra lojalūs Konstitucijai ir gerbia šalies agresijos aukos įstatymus, tačiau yra „priversti“ burti vietos savigynos būrius, nes valdžia nenori arba negali apsaugoti vietos mažumų nuo „nacistinio teroro“.

Šioje fazėje vietos aktyvistai tikrai formuoja savigynos būrius iš kriminalinių elementų, anksčiau egzistavusio prorusiško nacionalistinio pagrindžio dalyvių, karinių sporto ir „patriotinio auklėjimo“ klubų auklėtinių, tiesiog iš išgąsdintų „nacizmo grėsmės“ vietos rusakalbių. Tačiau agresijos plane šiems būriams šioje fazėje skiriamas tik pagalbinis vaidmuo, nes RF valdžia neturi iliuzijų dėl jų patikimumo ir kovinės parengties kokybės. Iš vietos „penktosios kolonos“ sukurti „savigynos“ būriai daugiausia atlieka „masuotės“ ir „vaizdelio“ žiniasklaidai vaidmenį, taip pat vietovę pažįstančių vedlių funkciją. Visas rimtas kovos užduotis šioje fazėje vykdo RF GRU ir FSB reguliarūs specialieji daliniai, po Krymo okupacijos žiniasklaidoje vadinami „žaliaisiais žmogeliukais“, o „rusų pasaulio“ mitologijoje heroizuojami kaip MGŽ – „mandagūs ginkluoti žmonės“. Todėl nereikia manyti, kad vietos rusų „liaudies gynėjų“ kariuomenė yra „nepajėgi“ – iš tikrųjų šioje fazėje nacionalinė kariuomenė ir policija tiesiogiai susiduria su RF, kuriai atstovauja kuo profesionalesni daliniai, parengti kur kas geriau, negu apskritai Rusijos ginkluotosios pajėgos.

Teisiškai daugumoje demokratinių valstybių kariuomenę naudoti vidaus konflikto metu uždrausta, o veikla, kuria siekiama nuslopinti ginkluotus ekstremistus ir teroristus, priskiriama policijos kompetencijai. Kadangi minėtoje fazėje prorusiškų jėgų sukarinti būriai maskuojami „vietos savigyna“, natūrali nacionalinės valdžios reakcija – policijos naudojimas prieš jas. Toks sprendimas, atitinkantis teisinės Europos valstybės logiką, pasirodo, yra klaidingas, nes kyla iš melagingos prielaidos: neįvertinama, kad neva „vietos“ sukarinti būriai yra profesionalūs RF FSB ir GRU daliniai, ten esantys nuo tada, kai tik buvo sukurti. Ukraina padarė lemtingą klaidą, ilgą laiką stengdamasi prieš užgrobėjus naudoti tik policiją. Kaip ir reikėjo tikėtis, profesionalių Rusijos ginkluotųjų pajėgų dalinių ir policijos ginkluotos priešpriešos atveju pastaroji pasirodė esanti nepakankamai pasirengusi ir netinkamai ginkluota. Galiausiai Ukrainai teko pripažinti, kad tai – ne vidaus karas, ir panaudoti prieš agresorių kariuomenę, tačiau nemažai laiko jau buvo prarasta, ir konfliktas peraugo į didelio masto kovos veiksmus.

Atsižvelgiant į tai, kad neva „sukarintuose būriuose“ yra užmaskuotų Rusijos specialiosios paskirties dalinių, būtina, vos atsiradus požymių, kad bandoma organizuoti „savigyną“, „liaudies draugoves“, „liaudies gynėjų pulkus“ ir kt., veikti pagal užsienio karinės agresijos atrėmimo planą: šiuos sukarintus būrius nuginkluoti ir neutralizuoti, iš karto tam naudojant kariuomenę, o ne tik policiją.

Suprantama, šioje situacijoje kariuomenė ir policija turi veikti išvien: kariuomenei tenka užimtų pastatų šturmuojimo, ginkluoto priešininko malšinimo ugnimi ir jo nuginklavimo funkcija, o policija turi parengti kariuomenei prieigas prie užimtų pastatų per civilių gyventojų „gyvąjį skydą“, užkirsti kelią neginkluotiems neramumams gatvėse, sulaikyti gatvės neramumų dalyvius, įtartinus asmenis ir oficialiai areštuoti asmenis, kariuomenės sulaikytus malšinant ginkluotą pasi-priešinimą.

Sukarintų būrių sudarymo momentas yra vienas iš lemiamų lūžio taškų. Jo-kiu būdu negalima leisti, kad būtų organizuota „savigny“ arba „liaudies gynėjų pulkai“, – kaip parodė Ukrainos patirtis, jeigu tokie sukarinti dariniai, dengiantys RF reguliariąsias pajėgas, gyvuos nors kelias paras, tolesnis konflikto eskalavimas ir jo perėjimas į didelio masto karo stadiją taps praktiškai neišvengiamas. Esmė ta, kad viešas net itin negausių, bet galinčių sukurti „vaizdelių“ žiniasklaidai vietos rusakalbių sukarintų darinių legitimavimas labai sustiprina RF poziciją, jai vykdant pagrindinę užduotį – imituojant „pilietinį“ konfliktą „šalies viduje“, tai silpnina tarptautinę paramą šaliai agresijos aukai ir, prisidengiant viešu šių negausių sukarintų būrių aktyvumu, leidžia iš Rusijos į šalį, kuri yra agresijos auka, permesti neribotą skaičių savanorių ir reguliariųjų karinių dalinių. Bet jeigu šiems prorusiškiems sukarintiems dariniams ir šioje fazėje negausiems GRU ir FSB specialiosios paskirties būriams bus smogta iš karto, vos pradėjus jiems rodyti savo aktyvumą, ir nacionalinė kariuomenė juos fiziškai neutralizuos pirmomis jų aktyvumo valandomis, bus nutrauktas hibridinio karo scenarijus ir RF teks pasirinkti: arba atsisakyti tiesioginio karinio įsiveržimo ir apsiriboti diplomatinio ir ekonominiu spaudimu, arba vis dėlto pradėti ginkluotą įsiveržimą nesidangstant „pilietiniu karu“, o tai leis šaliai agresijos aukai iš karto sulaukti tarptautinės karinės pagalbos.

Tuo atveju, jeigu „savigny“ būrių formavimas nebūtų griežčiausiu būdu nutrauktas jau pirmoje fazėje, tolesnio hibridinio karo scenarijuje numatyti du vienu metu vykdytini interventų veiksmai:

- **vietos „penktosios kolonos“ kaip „vietos savivaldos“ organo legitimavimas**, kurio esmė – įvairaus pobūdžio nelegitimų „valdžios“ institucijų – vietos „liaudies merų“, „autonominių respublikų“ ir t. t. – paskelbimas;

- **valdžios pasirengimo negailestingai nuslopinti taikias protesto akcijas ir susidoroti su „savigny“ struktūromis imitavimas**; tai suteiks pretekstą vietos „penktosios kolonos“ lyderiams (jau kaip „vietos savivaldos“ atstovams) viešai kreiptis į Rusiją karinės pagalbos, kad „apgintų nuo kariuomenės, naudojamos prieš taikius gyventojus“.

Neteisėtų „valdžios institucijų“ legitimacija paprastai vyksta masiniuose viešuose renginiuose (aikštėse arba viešuose pastatuose, užimtuose prorusiškų aktyvistų), jas paskelbus „laikinomis“ ir žadant, kad artimiausiu metu įvyks „rinkimai“ ir bus išrinkti nuolatiniai jų nariai.

Reikia atminti, kad egzistuoja du vienodai tikėtini aprašomos vadinamojo hibridinio karo fazės scenarijai – arba, kaip buvo rašyta anksčiau, iš pradžių organizuojami „savigny“ būriai, o po to, jiems saugant, skelbiamos „savivaldos institucijos“, arba, atvirkščiai, „savivaldos institucijos“ skelbiamos dar „taikių“ akcijų metu, o jau jų vardu renkami savanoriai į „savigny“ būrius.

Įsidėmėtina, kad abu šie veiksmai – ir „savigynos“ formavimas, ir „savivaldos“ skelbimas – neatsiejamos vieno plano dalys, glaudžiai koreliuojančios laiko požiūriu, o jų seka viena kitos atžvilgiu yra tik techninis kausimas. Taigi „taikios savivaldos institucijų“ atsiradimas neturi būti suprantamas kaip priešininko atsisakymas vykdyti ginkluotą invaziją – tai tiesiog vienas iš scenarijaus variantų, kuriuo stengiamasi suklaidinti šalies agresijos aukos valdžią, kad būtų laimėta laiko specialiesiems daliniams permesti, be to, ji stumiama į nepatogią diplomatinę padėtį, provokuojant išvaikyti arba areštuoti „taikios savivaldos“ atstovus. Tokia „taiki savivalda“ turi būti neutralizuota – šios „institucijos“ nariai areštuoti, o sambūris išvaikytas, ir jeigu nacionalinės teisėsaugos institucijos spės tai padaryti iki „savigynos“ struktūrų suformavimo, sumažės bendras agresijos aukų, tarp jų ir rusakalbių, skaičius. Taigi tai reikia padaryti, nepaisant galimų Rusijos užsienio politikos demaršų.

Aprašomu atveju – **skelbiant „savivaldą“** – nacionalinės valdžios situacija jau yra itin grėsminga, tačiau dar ne beviltiška, ir „negrižtamas taškas“ tarp kariuomenės ir policijos vykdomos antiteroristinės operacijos ir didelio masto karo dar nepasiektas.

Pagrindinis etapas ir „negrižtamas taškas“ yra **visuomeninių pastatų užėmimo fazė**. Tai – privaloma hibridinio karo plano dalis, nes, vietos „savivaldos“ atstovams užėmus visuomeninius pastatus ir juos kontroliuojant, prorusiškoms „savivaldos institucijoms“ bus galima pasiekti iš karto daugelio taktinių Rusijos tikslų.

Visų pirma legitimuojamos marionetinės Rusijos „savivaldos“ institucijos, joms *de facto* demonstruojant situacijos kontrolę atitinkamose gyvenvietėse. Vyksta tipiškas sąvokų sukeitimas: kelių pastatų kontrolė sėkmingai pateikiama kaip visos gyvenvietės ir net kaip visos administraciškai šiai gyvenvietei pavaldžios teritorijos kontrolė.

Iš šio sąvokų sukeitimo logiškai kyla dvi kitos klaidingos, tačiau masinės sąmonės lengvai priimamos išvados:

- nacionalinė valdžia yra bejėgė ir nekontroliuoja didelių teritorijų;
- visuotinai palaikomos „vietos savivaldos institucijos“ teritorijose, kuriose yra užimti administraciniai pastatai.

Ypač reikėtų atkreipti dėmesį į antrąją išvadą, nes įsivaizdavimas, kad prorusiškos akcijos būtina yra „visuotinai remiamos“, neretai neakivaizdžiai egzistuoja bet kokiuose samprotavimuose apie hibridinį karą. Be to, iš karto daromos dvi būdingos klaidos: visuotinė parama laikoma būtina „rusų pavasario“ tipo akcijos pradžios sąlyga, o rusų sukarintų darinių sėkmė perimant kokių nors pastatų arba net gyvenviečių kontrolę – visuotinės paramos Rusijai tose gyvenvietėse įrodymu.

Tokia logika pagrįsta, jeigu tai būtų tikras vidaus konfliktas, kilęs dėl vietinių priežasčių ir besiplėtojantis pagal pilietinių konfliktų vyksmo dėsnius. Be to, reikia atminti, kad mes susiduriame su gerai iš šalies suplanuota karine operacija, vykdoma ne „stichiškai“, o pagal scenarijų, dalyvaujant ne tik vietos, bet ir – pirmiausia – invazinėms jėgoms ir jų lėšomis. Anksčiau aprašytiems visuotiniams neramumams organizuoti ir chaosui parodyti nėra būtina visuotinė vietos gyventojų parama. Tuo labiau ji nereikalinga organizuojant pastatų užėmimą ir skelbiant „savivaldą“.

Būtinoms ir pakankamoms sąlygoms Rusijos invazijai užmaskuoti, ją pateikiant kaip vidaus konfliktą:

- negausios, tačiau iškėjusios ir aktyvios vietos prorusiškos grupės, skirtos „vietinei masuotei“ imituoti;

- RF parengtas planas ir scenarijus, kai iš anksto į vietą atvyksta keletas patyrusių ir parengtų panašaus lygio „renginių režisierių“ (dažniausiai FSB arba GRU karininkų, kartais ir profesionalių politinių rusų nacionalistinių organizacijų aktyvistų);

- galimybė greitai atvežti iš RF mobilias „masuotės“ aktyvistų ir užmaskuotas ginkluotųjų pajėgų specialiosios paskirties grupes ir operatyviai permesti vietos ir iš RF atvežtų aktyvistų grupes iš vienos kaimyninės gyvenvietės į kitą;

- daugumos vietos gyventojų pasyvumas arba sumišimas; jie gali visiškai nepalaikyti Rusijos invazijos, tačiau yra neorganizuoti ir jai psichologiškai nepasirengę, todėl tikisi tik nacionalinės valdžios ir policijos veiksmų, bet patys nėra pasiruošę savarankiškai priešintis agresijai.

Esant išvardytoms sąlygoms, šiame skyriuje aprašomą invaziją gali vykdyti visiškai negausios (priklausomai nuo gyvenvietės dydžio – nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų žmonių) Rusijos įsiveržimo pajėgos, remiamos nuo kelių šimtų iki kelių tūkstančių prorusiškai nusiteikusių vietos gyventojų (įskaitant senokus, moteris ir vaikus).

Pirmiausia užimami savivaldybės, policijos nuovadų pastatai, vietos televizijos ir radijo stotys. Šių pastatų kontrolė leidžia atkirsti vietos gyventojus nuo nacionalinių televizijos ir radijo kanalų (rusų invazijos Donbase atveju tai buvo vienas iš pirmųjų okupantų veiksmų ir pasirodė esąs efektyvus), imituoti, kad paskelbtos „savivaldos institucijos“ kontroliuoja teritoriją ir į jų rankas pereina viena pagrindinių politinių funkcijų – teisėtvarkos gyvenvietėje palaikymas.

Užėmus policijos nuovadas dažniausiai galima užgrobti tam tikrą kiekį trofėjinių ginklų, kurie patys savaime nėra tokie svarbūs (specialiosios paskirties grupės iš RF atvyksta jau ginkluotos ir vietos smogikus taip pat paprastai iš anksto apginkluoja nelegaliais ginklais), tačiau leidžia toliau legalizuoti ginklų tiekimą iš RF – kiek jų beatvežtu, visi bus pateikiami kaip „paimti iš vietos policijos“ (kaip

matysime vėliau, taip pat bus elgiamasi ir su ginklais, pagrobtais iš kariuomenės sandėlių).

Jeigu pastatai jau užimti, susidaro nacionalinei valdžiai itin nepatogi situacija. Ji atsiduria pasirinkimo kryžkelėje, kurioje neabejotinai nėra gero varianto ir būtina pasirinkti vieną iš dviejų blogų.

Užimtiems pastatams išlaisvinti, panaudojus jėgą, sukuriamas Rusijos karinei invazijai pateisinti būtinas „vaizdelis“ – „valstybės kariuomenė šturkščiai slopina savivaldą palaikančių taikių gyventojų veiksmus“.

Toks „vaizdelis“ ypač įtikinamas, nes aplink užimtus administracinius pastatus visada sudaromas „gyvasis skydas“ iš prorusiškai nusiteikusių beginklių gyventojų, įskaitant senolius, moteris ir vaikus. Už „taikių“ mitinguotojų nugarų, pastato viduje, televizijos kamerų nematomi yra RF reguliariųjų pajėgų daliniai ir ginkluoti sukarinti rusų būriai⁴⁵, o išorėje prieš kameras pozuoja tik rusakaliai civiliai gyventojai – „nekaltos valdžios baudėjų aukos“.

Būtent šiems „taikiems gyventojams“ Rusijos invazijos plane skirtas valstybės kariuomenės ir policijos „ritualinės aukos“ ir „pagalbos prašytojų“ vaidmuo. Kai Donecke ir Luhanske užimtų Ukrainos policijos ir saugumo tarnybos pastatų viduje buvo RF GRU daliniai ir gerai ginkluoti rusų sukarinto darinio „Oplot“ smogikai, aikštėse šalia šių pastatų mingavo daugiausia senoliai ir senolės – pensininkai, būtent jie laikė plakatus ir skandavo į televizijos kameras: „Putinai, įvesk kariuomenę! Rusija, išgelbėk mus nuo fašistų!“

Nacionalinei valdžiai tokioje situacijoje kyla natūrali pagunda atidėti veiksmus: susilaikyti nuo jėgos naudojimo ir pabandyti išvengti aukų taikiai derantis su užgrobjais. Būtent šią tragišką klaidą padarė Ukrainos valdžia Donbase.

Būtina suprasti, kad derėtis nėra su kuo – pastatų užgrobjai ir mitinguotojai aikštėje neturi įgaliojimų dėl ko nors susitarti ir nepriima savarankiškų sprendimų. Nesvarbu, kad kai kurie iš jų supranta esą pavaldiniai (RF specialiųjų dalinių karininkai ir atvykę iš Rusijos „režisieriai“, gaunantys tiesioginius nurodymus iš Maskvos ir tiksliai juos vykdančios), o kiti iš tikrųjų laiko save savarankiškai veikiančiais asmenimis (dauguma aklausiai naudojami vietos „masuotėse“) – visi jie yra tik surežisuoto Rusijos invazijos spektaklio aktoriai. Visus politinius sprendimus priima Rusija, maža to – tiesiogiai aukščiausia karinė ir politinė RF vadovybė, ir bet kokie susitarimai „žemesniais lygiais“ iš anksto pasmerkti žlugti, nes vykdytojai juos pažeis gavę nurodymą iš Maskvos.

Valdžiai taip pat gali kilti labai pavojinga iliuzija, kad Rusijos invazija tiesiogiai priklauso nuo nacionalinės valdžios elgesio – jeigu „rusams nebus su-

---

45 <http://www.unian.net/politics/905412-u-harkovskih-separatistov-izyyali-6-yaschikov-s-kokteylyami-molotova-i-boevoe-orujie.html>

teiktas pretekstas“, tai yra nebus panaudota jėga prieš užgrobėjus, RF neturės preteksto ir negalės įvesti kariuomenės. Būtina suprasti, kad taikios derybos su pastatų užgrobėjais tikrai nepadės išvengti karinės agresijos, atvirkščiai, ją pagreitins. Esmė ta, kad jeigu valdžia nesiima ryžtingų fizinių priemonių pirmomis valandomis po pastatų užgrobimo, pradedamas įgyvendinti invazijos scenarijuje numatytas „planas B“: vadinamosios „savivaldos“ legitimacija ir paskui Rusijos kariuomenės įvedimas jau lyg „pripažintos vietos savivaldos“ institucijos prašymu.

Kuo labiau nacionalinė valdžia rodo taikingumą, tuo ilgiau teroristai Rusijos vadovybės įsakymu vilkina derybų procesą. Laikas šiuo atveju naudingas Rusijai – ir vietos gyventojams, ir rusų visuomenei, ir tarptautinei bendruomenei pamažu susidaro įspūdis, kad „savivaldos“ ir „savigynos“ institucijos realiai visiškai kontroliuoja teritorijas, apie kurių kontrolę jos viešai kalba (nors iš tikrųjų iš pradžių kontroliuoja daugiausia kelis administracinius pastatus ir aikštes šalia jų), ir atitinkamai imama galvoti, kad ši „savivalda“ realiai palaikoma daugumos vietos gyventojų, kitaip negu „nepopuliari“ ir „kontrolę praradusi“ nacionalinė valdžia.

Reikia suprasti, kad, nepaisant rašytinių tarptautinės teisės normų, iš tikrųjų „legalizavimo per teritorijų kontrolę *de facto*“ ir to, ar teisėta šalies valdžia realiai, o ne „popieriuje“ kontroliuoja atitinkamas teritorijas, suvokimas reikšmingai veikia tarptautinės bendruomenės reakciją ir net šalies vidaus viešąją nuomonę. Todėl kuo ilgiau apsišaukėlės „vietos savivaldos“ atstovai išsaugo užimtų pastatų kontrolę ir kuo ilgiau valdžia stengiasi su jomis derėtis, tuo labiau ši okupacinė „savivalda“ stiprina savo pozicijas ir legitimuojasi, o nacionalinės valdžios pozicijos silpsta.

Tuo metu Rusijos žiniasklaida platina „visos liaudies pasipriešinimo režimui“ ir užimtų pastatų „herojiškos gynybos“, nors iš tikrųjų jiems dar niekas fiziškai negrasino, „vaizdelių“. Taip psichologiškai ji rengia pirmiausia Rusijos visuomenę ir jos „penktąją koloną“ šalyje, kuri yra agresijos auka, kitai okupacijos fazei – didelio masto kariniam RF įsiveržimui.

Taktiniu požiūriu Rusijos interventai, vilkindami laiką, iš anksto pasmerktomis žlugti nevaisingomis derybomis siekia išspręsti keturis svarbius uždavinius:

- verbuoti vietos gyventojus savanorius į sukarintus darinius;
- reorganizuoti sukarintus „padugnių“ ir gaujų būrius į daugiau ar mažiau pasiruošusius kovai dalinius ir, vadovaujant profesionaliems Rusijos kariniams instruktoriams, apmokyti naujokus;
- slapta permesti daugiau RF reguliariosios kariuomenės ir sukarintų organizacijų dalinių ir aprūpinti vietos sukarintus darinius ginklais;
- vietos prorusiškų aktyvistų jėgomis nustatyti ir RF dalinių jėgomis fiziškai

pašalinti vietos patriotiškai nusiteikusius aktyvistus, galinčius pradėti vadovauti nacionaliniam pasipriešinimui regione⁴⁶.

Galiausiai, valdžiai uždelsus panaudoti jėgą nuo dienos iki dviejų trijų savaitių, prasideda galutinis vietos „savivaldos“ įteisinimo etapas – „liaudies valios pareiškimo“ organizavimo fazė, kurios metu inscenizuojamas okupuoto regiono „referendumas dėl autonomijos arba nepriklausomybės“ ir imituojami vietos valdžios „laisvi rinkimai“.

Priminsiu, kad Krymo ir Donbaso patirtis nedviprasmiškai parodė – norint imituoti „liaudies valios pareiškimą“ ir taip galutinai legitimuoti įsiveržimą, visiškai nėra būtina daugumos okupuoto regiono gyventojų parama. Sociologų duomenimis, tik Sevastopolio miesto teritorijoje nežymi (apie 55 %) dauguma palaikė Rusijos įsiveržimą; net visoje likusioje Krymo pusiasalio teritorijoje rusų okupacijos šalininkų buvo ne daugiau kaip 41 %⁴⁷, Donbase dar mažiau – iš pradžių apie 20 % gyventojų⁴⁸. Tačiau to visiškai pakako „referendumams“ ir „rinkimams“ imituoti, nes būtinas ir visiškai pakankamas pagal intervencijos scenarijų yra jau televizijos vaizdelis, kuriame žmonės stovi eilėse prie balsavimo kabinų. Balsavimo rezultatai skelbiami pagal iš anksto Maskvoje parengtas instrukcijas⁴⁹.

Įdomus „mentalinio konflikto“ tarp demokratijos „sugadintų“ nacionalinių nepriklausomų valstybių ir metropolijos rusų pavyzdys yra Ukrainos saugumo tarnybos perimti vadinamosios DLR lyderių telefoniniai pokalbiai su savo kurtoriais Maskvoje „DLR valdžios rinkimų“ imitavimo dieną: įpratę prie ukrainietišku laisvų rinkimų DLR aktyvistai skundėsi šeiminkams Maskvoje, kad jiems nepavyksta gauti pakankamos rinkėjų paramos, o Rusijos kurtoriai nuoširdžiai nustebė dėl paties klausimo ir tiksliai paaiškino nesupratingiems DLR atstovams, kad nieko nedomina tikrieji rezultatai – jie tiesiog turi paskelbti reikiamą skaičių, net neskaičiuodami realių balsų⁵⁰.

Nacionalinės valdžios padėtis tampa labai nepavydėtina, jeigu ji leido legitimuoti „savivaldą“ imituojant „liaudies valios pareiškimą“, o didysis karas tampa praktiškai neišvengiamas. „Referendume“ ir „rinkimuose“ legitimuota vietos okupacinė valdžia derybose užims dar didesnio nesitaikstymo poziciją, reikalaus, kad teisėta šalies valdžia pripažintų okupacinę valdžią „lygiateise“, tai yra

46 <http://www.unian.net/politics/911238-sbu-k-ubiystvu-deputata-ryibaka-prichastna-gruppa-strelka.html>; <http://www.unian.net/society/911793-student-telo-kotorogo-nashli-v-reke-na-donetchine-uchilsya-v-kpi-ректор.html>

47 <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=236&page=1>; + дані опитувань попередніх років: <http://www.iri.org/sites/default/files/2013%20October%207%20Survey%20of%20Crimean%20Public%20Opinion,%20May%2016-30,%202013.pdf>; <http://www.km.ru/world/2012/09/14/polozhenie-russkoyazychnogo-naseleniya-ukrainy/692296-rossiya-teryayet-krym>; <http://nbnews.com.ua/ru/news/115223/>; <http://argumentua.com/novosti/vpervye-bolshinstvo-krymchan-khotyat-videt-krym-v-sostave-ukrainy>

48 <http://www.ostro.org/general/politics/news/442124>

49 Матвейчев О., Беляков А. Крымская весна: 30 дней, которые потрясли мир. – Изд. „Книжный мир“, 2014 г.; Холмогоров Е. С. Карать карателей. Хроники Русской весны. – Изд. „Книжный мир“, 2015 г.

50 <https://www.youtube.com/watch?v=1xeCWGxGVUk>

prilygstančia derybų šalies nacionalinei valdžiai. O tai reiškia, kad faktiškai pripažintų užimtų teritorijų atskyrimą.

Tuo metu okupacinė valdžia kreipsis į tarptautinę bendruomenę, reikalaudama jos diplomatinio pripažinimo, o į Rusiją – taip pat prašydama ją pripažinti ir kartu suteikti karinę pagalbą. Nuo šio momento Rusijos karinis dalyvavimas bet kurią akimirką gali pereiti iš nuo pat pradžių truncančios negausių profesionalių specialiųjų dalinių veiksmų intervencijos fazės į bet kokio reikiamo dydžio padalinių, net didelių kariuomenės kontingentų, įsiveržimo fazę – jie visi pozicuos save kaip naujai susikūrusių „valdžios institucijų“ „kariuomenę“, o prireikus nutraukti konspiraciją, bus pateikiami kaip „taikdarių kontingentas“, atvykęs į šalį „visų žmonių išrinktos“ vietos (okupacinės) valdžios prašymu.

Kaip parodė Moldovos, Gruzijos ir Ukrainos patirtis, po „legitimavimo referendumo ir rinkimuose“ fazės, be to, dar ir dėl dviprasmės situacijos, tarptautinei padėčiai tapus dar sudėtingesnei, vienintelė nacionalinei valdžiai likusi išeitis – didelio masto karas su RF ginkluotosiomis pajėgomis.

Dar vienas neigiamas ėjimo į derybas su pastatų užgrobėjais ir tuo labiau šio derybų proceso vilkinimo iki „liaudies valios pareiškimo“ fazės padarins yra „domino efektas“ – invazijos sklaida į kitus regionus ir potencialiai į visą šalies teritoriją. Užgrobėjų nebaudžiamumas ir valdžios rodomas „silpnumas“ (būtent kaip „silpnumą“, „neryžtingumą“, „kontrolės praradimą“ ir „bejėgiškumą“ Rusijos propaganda pateiks bet kokius taikius šalies teisėtoms valdžios žingsnius) bus moralinė paskata Rusijos agresijos šalininkams įsitvirtinti dar neužimtose gyvenvietėse, suteiks jiems laiko susiorganizuoti pagal iš Rusijos gautas instrukcijas ir kartu demoralizuos patriotus.

Jau nekalbant apie moralinį ir psichologinį efektą, taktiniu požiūriu derybos suteikia galimybę perduoti okupantų jau užimtų pastatų ir miestų kontrolę kuriamiems sukarintiems dariniams ir iš Rusijos atvykstančioms naujoms pajėgoms, taip atlaisvinti profesionalius RF specialiuosius dalinius (kurių yra ne tiek jau daug) ir permesti juos, kad užimtų pastatus pagal planą numatytoje kitoje gyvenvietėje. Taip invazija plis iš miestų, kuriuose iš pat pradžių buvo daugiau prorusiškų piliečių ir aktyvistų ir į kuriuos lengviau buvo atvykti interventams iš RF teritorijos, į vis „tolimesnes“ ir ne tokias „prorusiškas“ gyvenvietes.

Būtent pagal šį scenarijų vyko Rusijos invazija Donbase. Iš pradžių buvo užimti pasienio su RF miestų administraciniai pastatai, iš ten, sustiprinus juose „valdžią“ prorusiškais aktyvistais ir atvežus jiems pastiprinimą iš RF, atsilaisvinę profesionalūs specialieji daliniai ir patyrusių kovotojų sukarinti būriai judėjo užimdami vieną po kito miestus vis toliau į vakarus nuo RF sienų, kol susidūrė su ginkluotu nacionalinės kariuomenės pasipriešinimu. Intervencijos plitimas apsiribojo tik tais rajonais, kuriuose iš pat pradžių nebuvo imtasi griežtų kariinių ir policinių priemonių, ir niekur nepasistūmėjo už Ukrainos karinės operaci-

jos pradžios linijos – interventai iš karto perėjo prie gynybos veiksmų anksčiau užimtose teritorijose.

Ypač reikėtų pažymėti itin neigiamą vaidmenį, kurį suvaidino Ukrainoje ir gali suvaidinti Baltijos šalyse „nuosaikūs“ prorusiški politikai ir verslininkai, siūlantys savo, kaip „neutralių tarpininkų“, pagalbą nacionalinei valdžiai derybose su prorusiškos „savivaldos“ atstovais. Tokie politikai (Ukrainoje, pavyzdžiui, žinomas milijardierius iš Donecko Rinatas Achmetovas, kuris, siekdamas visų pirma išsaugoti savo verslo imperiją, daugiau kaip du mėnesius bandė tarpininkaudamas sureguliuoti „politinį dialogą“ tarp DLR–LLR ir Kijevo. Suprantama, derybos žlugo, nes lemiamu momentu Maskva davė komandą savo DLR–LLR marionetėms jas nutraukti. R. Achmetovas prarado daug gamyklų, o Ukraina – laiko, ir didelio masto karas tapo neišvengiamas) apeliuos į tai, kad jie „geriau žino mažumų ir sukilusių regionų gyventojų poreikius“, „naudojasi sukilusių regionų gyventojų autoritetu“ ir „savo autoritetu išlaikys radikalus, jeigu valdžia susilaikys nuo jėgos naudojimo“.

Tačiau, net jeigu jų pastangos būtų nuoširdžios (o tai ne visada taip yra) ir net jeigu jų autoritetas būtų reikšmingas, jie vis tiek neturi galimybių sulaikyti „radikalų“ nuo prievartos naudojimo, nes vietoj vietos „radikalų“ veikia RF FSB ir GRU daliniai, vykdančys tiesioginius nurodymus iš Maskvos. Dėl tos pačios priežasties jie niekada negalės pasiekti „kompromiso“ tarp valdžios ir „savivaldos“, nes tai – ne vidaus konfliktas ir „savivaldos“ atstovai neturi realaus mandato siekti susitarimų. Tačiau jų „tarpininkavimas“ gali turėti didelę įtaką valdžios ryžtui iš karto panaudoti jėgą prieš agresorius ir padidina grėsmę, kad valdžia bus įtraukta į užtrukusių derybų imitavimą, o agresoriams duota būtino laiko savo politinėms pozicijoms sustiprinti, okupuotoms teritorijoms išplėsti ir kariniams rezervams permesti – vadinasi, didelio masto karas tikrai tampa neišvengiamas.

Taigi, nors dėl daugybės grėsmių griežtų jėgos priemonių naudoti, atrodo, nereikėtų ir būtų nepopuliarus, būtent tai pačiose ankstyviausiose invazijos fazėse galiausiai leis sumažinti aukų skaičių ir išvengti didelio masto karo, o delsimas naudoti tokias priemones galiausiai priveda prie didelio karinio konflikto. Vėliau aš pailiustruosiu šį, galbūt iš pirmo žvilgsnio neakivaizdų, teiginį aptardamas skirtingus Ukrainos regionus, kuriuose Rusija taikė vieną ir tą patį hibridinio karo scenarijų, tačiau dėl skirtingų aplinkybių ukrainiečių veiksmai iš esmės skyrėsi.

„Case study“: kaip Putinas laimėjo Kryme, iš dalies – Donbase, o pralaimėjo Odesoje ir Charkove?

KRYMAS

Ukrainos valdžia neturėjo drąsos panaudoti jėgą ir apsiribojo tik tarptautinės diplomatinės pagalbos prašymu; Ukrainos kariuomenė pusiasalio teritorijoje taip ir negavo įsakymo panaudoti ginklus.

Rezultatas – visiška pusiasalio okupacija, „referendumo dėl nepriklausomybės ir įtraukimo į Rusijos sudėtį“ imitavimas, Krymo įtraukimas į RF sudėtį. Be to, Rusija užgrobė daug ginklų ir šaudmenų, kurie vėliau buvo perduoti prorusiškiems kovotojams Donbase kovos veiksmams vykdyti.

DONBASAS (DONECKO PRAMONINĖ AGLOMERACIJA)

Prarasta itin gera proga ir daug brangaus laiko, bandant taikiai derėtis su prorusiškais teroristais, užėmusiais administracinius pastatus Donecke ir Luhanske.

Rezultatai: sustiprėjo DLR ir LLR, „šliaužiant“ vis toliau vakarų kryptimi gilyn į Ukrainos teritoriją užimami miestai, legitimuota DLR ir LLR imituojant „referendumą“ ir „rinkimus“, galiausiai daugiau negu metus tęsiasi didelio masto karas, kuriame dalyvauja Ukrainos kariuomenė, RF reguliarioji kariuomenė ir daugybė sukarintų grupuočių; kai kuriais duomenimis, žuvo daugiau kaip 50 tūkst. žmonių abiejose pusėse, o konflikto pabaigos artimiausiu metu nematyti.

MARIUPOLIS (DONECKO SRITIS)

Ukrainos patriotinių sukarintų darinių savanoriai (batalionas „Azov“, šiuo metu Ukrainos nacionalinės gvardijos dalis, aprašomų įvykių metu dar nebuvo legalizuotas), taip pat dalyvaujant Ukrainos saugumo tarnybos karininkams, 2014 m. birželio 13 d. mūšyje atkovojo teroristų užimtą meriją, ėmė ją ir policijos nuovadas kontroliuoti, išvarė teroristus iš miesto ir pradėjo patruliuoti gatvėse.

Rezultatai: 2 žuvusieji⁵¹, Mariupolis liko Ukrainos kontroliuojamas ir iki rusų reaktyvinės artilerijos apšaudymų pradžios 2015 m. sausį jame vyko taikus „užnugario“ pafrontės miesto gyvenimas. Nuotaikos šiuo metu ten daugiausia proukrainietiškos, tą liudija ir civilių gyventojų teikiama aktyvi parama kariams organizuojant miesto gynybą nuo Rusijos kariuomenės puolimo.

---

51 <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/06/ukrainian-troops-regain-port-city-mariupol-201461393754228959.html>; <http://obozrevatel.com/politics/87423-poyavilis-pervyie-foto-mariupolya-posle-ato.htm>

ODESA

Kelių vietas prorusiškų aktyvistų ir permestų iš Padniestrės Rusijos kovinių dalinių bandymui surengti ginkluotą pučą ir užimti srities administracijos pastatą užkirto patriotiškai nusiteikę vietos civiliai gyventojai per gatvių barikadų kovas 2014 m. gegužės 2 d.

Rezultatai: 48 žuvusieji (dauguma prorusiškai teroristai – daugiausia žuvo gaisro jų užimtame pastate metu)⁵²; nuo to laiko sieną su Padniestre kontroliuoja Ukrainos kariuomenė, o Odesa lieka taikus Ukrainos miestas, rusų pogrindžio ir permestos diversinės grupės aktyviai organizuoja sprogimus, bet jiems paprasčiau kelią užkerta kovos su terorizmu policijos ir saugumo tarnybų daliniai.

CHARKOVAS

Rusijos sukarintos organizacijos „Oplot“ smogikų ir iš pasienyje esančios RF Belgorodo srities atvežtos „masuotės“ (vietiniais protestuotojais apsimitančių atvykėlių – ats. red. past.) bandymas surengti pučą ir užimti meriją ir srities administracijos pastatą 2014 m. balandžio 8 d. buvo sužlugdytas ryžtingų vidaus reikalų institucijų – panaudojant specialiąsias priemones buvo šturmuotas užimtas pastatas.

Rezultatai: apie 10 žuvusiųjų (beveik visi civiliai Ukrainos aktyvistai, kurie bandė sutrukdyti įvykdyti pučą, kol atvyks policijos padaliniai, buvo nužudyti rusų smogikų; tiesioginio šturmo metu žuvusiųjų nėra, tik sužeistų), daugiau kaip 60 smogikų areštuota; sulaikytų smogikų – RF piliečių – paviešinimas padėjo mobilizuoti gyventojus, kad jie paremtų nacionalinę valdžią. Iki šiol Charkovą kontroliuoja teisėta šalies valdžia. Rusų teroristų pogrindis ir diversinės grupės aktyvios, reguliariai rengia sprogdinimus, bet dėl šiame regione Ukrainos vykdomos sienos su RF kontrolės negali savarankiškai mieste organizuoti prorusiškų masinių renginių. Maskvoje suformuota „Charkovo Liaudies Respublikos valdžia“ iš tikrųjų nekontroliuoja teritorijos ir jos „liaudies valios reiškiniai“ nelegitimuoti, todėl ji neaktyvi ir toli gražu nevaidina vaidmens, bent šiek tiek panašaus į DLR ir LLR vadovybių⁵³.

DNIETROPETROVSKAS, MYKOLAJIVAS, CHERSONAS, ZAPOROŽĖ

Žinodami apie pastatų užėmimą Donbase ir bandymą organizuoti pučą Odesoje, patriotiškai nusiteikę vietos gyventojai susibūrė į savigynos būrius ir patys užkirto kelią prorusiškai veiklai dar ankstyvojoje „taikių“ protesto akcijų, pereinančių į gatvių neramumus“, fazėje. Ukrainos aktyvistai gatvių mūšių metu nenaudodami šaunamųjų ginklų išvaikė prorusiškus mitingus, nugriovė palapinių miestelius, kurie buvo prorusiško aktyvumo centrai, ir kritiniu momentu „gyvuoju skydu“ apjuosė vietos administracinius pastatus.

52 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/06/21/7029726/>; <http://korrespondent.net/ukraine/politics/335758-kolychestvo-pohybshykh-v-odesse-dostyhlo-42-raneny-125-chelovek-mvd>

53 http://www.bbc.com/russian/international/2015/04/150407_kharkiv_peoples_republic

Rezultatai: aukų nėra, visus išvardytus miestus ir jų administruojamas sritis visiškai kontroliuoja nacionalinė valdžia ir šie miestai yra laikomi pagrindiniais Rusijos karinės agresijos atrėmimo centrais⁵⁴.

ŠIAURINIAI LUHANSKO SRITIES RAJONAI (Starobelskas, Novoaidaras, Svatovė)

2014 m. gegužę ankstyvosiose „didelio karo“ Donbase fazėse šiuose rajonuose buvo suburtos vietos ukrainiečių savigynos grupės. Jos kartu su savanorių batalionu „Aidar“ ėmėsi rinkimų apylinkių apsaugos per 2014 m. gegužės 25 d. vykusius Ukrainos prezidento rinkimus, susikovė su iš Rusijos atvykusiais „Dono kazokais“, juos neutralizavo ir rajonuose vykdė masinius prorusiškų aktyvistų areštus.

Rezultatai: 2 žuvusieji; kitaip negu visa likusi Luhansko srities teritorija, kuri yra viena pagrindinių Ukrainos ir RF karo mūšių arenų, šiauriniai rajonai, kurių gyventojai iki šiol gyvena beveik taikų (išskyrus gyvenančius arčiau fronto linijos) gyvenimą, yra kontroliuojami nacionalinės valdžios⁵⁵.

Ar galima išvengti hibridinio karo?

Jeigu manyčiau, kad atsakymas į antraštėje pateiktą klausimą yra neigiamas, šio darbo tiesiog nebūčiau rašęs. Mano nuomone, tiek teigiama, tiek neigiama Ukrainos patirtis rodo, kad, jeigu pačios RF atakos išvengti neįmanoma, yra galimybė užkirsti kelią hibridiniam karui ankstyviausioje jo stadijoje ir neleisti jam pereiti į didelio masto karinio konflikto fazę. Tam visų pirma būtina, kad iki tiesioginio įsiveržimo pradžios nacionalinė valdžia ir pilietinė visuomenė imtųsi prevencinių priemonių ir griebtųsi ryžtingų veiksmų jau pirmosiomis intervencijos valandomis ir dienomis. Priešas turi daug resursų ir gerai parengtų agresijos metodų, todėl priešintis jam pavieniui negalės nei kariuomenė, nei specialiosios tarnybos, nei politikai, nei žiniasklaida, nei pilietinė visuomenė. Bet veikiant išvien ir glaudžiai bendradarbiaujant šių jėgų visiškai pakanka agresijai atremti.

Pirmiausia reikia skirti ypatingą dėmesį intervenciją pranašaujančiam propagandiniam karui. Negalima nerimtai vertinti iš pirmo žvilgsnio absurdiškų Rusijos ir prorusiškos žiniasklaidos pranešimų (net tokių, kaip „ritualinis kūdikių žudymas“) – visada atsiras tam tikras procentas žmonių, pasirengusių patikėti bet kokia dezinformacija, gaunama iš „savų“ šaltinių, o kaip matėme ankstesniuose skyriuose, kad projektas „Rusų pavasaris“ būtų sėkmingas, visiškai nebūtina visuotinė parama – pakanka aktyvios įsitikinusios mažumos.

54 <http://www.unian.net/politics/905183-v-nikolaeev-maydan-razognal-separatistov-i-razobral-ih-palatochniy-lager.html#ad-image-0> [<http://www.unian.net/politics/905319-v-nikolaeev-zaderjan-23-uchastnika-stolknoventiy-15-chelovek-postradali.html>]; <http://nikvesti.com/news/politics/58206>; <https://www.youtube.com/watch?v=bk8YUxP6qkY>

55 http://joinfo.ua/politic/914897_Situatsiya-Luganske-vlasti-samooborona-Svatovo.html; <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3368553-v-novoaidare-luhanskoi-oblasty-stolknoventiya-est-zhertvy-mvd>

Būtina uoliai stebėti trimis aspektais visą Rusijos ir prorusiškos žiniasklaidos platinamą informaciją apie savo šalį:

- koks šalies įvaizdis kuriamas ir pateikiamas Rusijos visuomenei;
- kokia informacija transliuojama šaliai, potencialiai agresijos aukai;
- kokia informacija apie šalį agresijos auką pateikiama Vakarų šalių žiniasklaidoje (pirmiausia rusų transliuojamose programose anglų, vokiečių ir kitomis užsienio kalbomis).

Nereikėtų palikti nepaneigtų ir nepakomentuotų jokių, net pačių absurdiškiausių, pranešimų – juos reikia nuolat oficialiai valdžios ir (net dar svarbiau) intelektualų bei pilietinės visuomenės autoritetų vardu dezavuoti ir rusakalbei šalies, potencialios agresijos aukos, auditorijai, ir Vakarų visuomenei. Paneigiant kiekvieną dezinformaciją būtina atkreipti auditorijos dėmesį į tai, kad dezinformacija nėra „atsitiktinė žurnalisto klaida“ ir kad tai – dalis putiniškos RF parengto plano, kuris yra galimo įsiveržimo į šalį informacinė „uvertiūra“.

Apskritai reikia pasirūpinti, kad nuolat būtų informacijos apie realią padėtį šalyje, kuri yra potenciali agresijos auka, dviejose informacinėse erdvėse, kurias nacionalinė žiniasklaida dažniausiai pamiršta: rusakalbėje žiniasklaidoje, orientuotoje į vietos rusakalbių mažumą, ir anglakalbėje tarptautinėje informacinėje erdvėje.

Pirmuoju atveju svarbu šalyje, kuri yra potenciali agresijos auka, rusakalbei auditorijai sukurti realią, visavertę alternatyvą, suteikiančią galimybę gauti informacijos rusų kalba, atspindinčios nacionalinės valdžios ir patriotiškai nusiteikusios visuomenės dalies požiūrį. Reikšminga rusakalbių dalis iš principo nepriima tokių informacijos šaltinių kaip aiškiai „svetimų“ (anksčiau mes nagrinėjome šią „rusų pasaulio“ žmonių sąmonės ypatybę), tačiau kita dalis, išsaugojusi kritinį mąstymą, tikrai gali būti ištraukta iš Kremliaus informacijos poveikio lauko pateikiant sveiką informacinę alternatyvą jos gimtąja kalba. Nereikia dėti didelių vilčių į rusakalbę žiniasklaidą, veikiančią mūsų šalyse jau dabar, – dažniausiai dauguma jos yra „vietinė“ tik formaliai, o iš tikrųjų – finansuojama RF Kremliaus propagandos mašinos dalis. Būtina pasirūpinti, kad atsirastų būtent nacionalinės žiniasklaidos, anksčiau veikusios tik valstybine kalba, rusakalbė versija (bent internete).

Ne mažiau svarbu vykdyti nuolatinę pranešimų apie savo šalį stebėseną anglakalbėje žiniasklaidoje ir užtikrinti, kad tarptautinė žiniasklaida reguliariai gautų objektyvią ir pozityvią informaciją apie šalį ir įvairias jos gyvenimo sritis. Reguliarios žinutės apie šalį stabiliai pozityviame kontekste yra būtinas informacinis fonas. Jis užtikrina ir kito pobūdžio žinučių, skelbiamų anglakalbėje žiniasklaidoje, sėkmę – reguliariai bus paneigiama apie šalį skleidžiama dezinformacija, kurią Rusijos propaganda „įmeta“ į tarptautinę žiniasklaidą. Ukrainos atvejis rodo, kad informacinis pralaimėjimas Vakarų žiniasklaidoje kainuoja labai brangiai, nes dėl to šaliai, Rusijos įsiveržimo aukai, gerokai apribojama tarptautinė parama ir pagalba.

Labai svarbus agresijos stabdymo būdas – intervencijos socialinės bazės ardymas nuolat dirbant su etninėmis mažumomis. Būtina atimti iš Kremliaus „ats-tovavimo“ mažumų interesams ir jų „gynimo“ monopoliją, padėti susiformuoti ir pasireikšti žiniasklaidoje mažumų struktūroms ir bendrijoms, kurios yra lojalios nepriklausomoms valstybėms ir neigiamai priima Maskvos imperializmą.

Pirmiausia reikia atsisakyti Rusijos primetamo dirbtinio „titulinės nacijos“ ir „visų mažumų“ supriešinimo ir atimti iš rusų bendruomenės galimybę kalbėti visų nevietinių gyventojų vardu. Būtina palaikyti kitų buvusios SSRS tautų, dėl savo istorinės patirties turinčių antisovietinių ir antiimperinių nuostatų, bendruomenių ir jų junginių viešą veiklą, kad nepavyktų šių mažumų atstovų įtraukti į prorusiškų grupių formuojamas bendrijas, pagrįstas „nostalgija auksiniam SSRS amžiui“.

Ypač svarbu suskaldyti Rusijos propagandos dirbtinai formuojamą „slavų vienybę“, skatinant ukrainiečių ir baltarusių bendruomenių, kaip aiškiai atribotų nuo vadinamųjų „rusakalbių“, plėtrą, tai yra apriboti rusų bendruomenės įtaką tik etniniais rusais, neleidžiant jai atstovauti visiems šalies „rusakalbiams“ (faktiškai – visoms nevietinėms tautoms).

Įvairūs žiniasklaidos renginiai, apskritieji stalai ir pan., kuriuose dalyvauja gausios etninės grupės, skelbiančios priešingą rusiškajai poziciją ir vienareikšmiškai susitapatinančios su nepriklausomomis posovietinėmis valstybėmis, gali labai pasunkinti Rusijos propagandistų darbą ir sumažinti socialinės paramos intervencijai bazę. Taip Ukrainoje reikšmingą pasipriešinimo „rusų pavasariui“ vaidmenį atliko aiški patriotinė žydų bendruomenės (vienas iš Ukrainos žydų lyderių Igoris Kolomoiskis kritinėmis „rusų pavasario“ pradžios dienomis spaudos konferencijoje kalbėjo vilkėdamas specialiai pagamintus marškinėlius su užrašu „Aš – Žydobandera!“⁵⁶) ir musulmonų etninių mažumų, pirmiausia Krymo totorių, azerbaidžaniečių ir Kaukazo tautų, lyderių pozicija.

Ypač svarbu nuolat dirbti su rusų etnine bendruomene, joje rasti ir palaikyti negausias, bet vis dėlto būtina kritiškai mąstančias, demokratiškai nusiteikusias piliečių – „ne Kremliaus rusų“ – grupes. Būtina skirti vietos žiniasklaidoje šių grupių viešiesiems pareiškimams, sudaryti joms palankias sąlygas kurti pilietines visuomenines organizacijas ir žiniasklaidoje nuolat rodyti jų pozicijos ir Kremliaus propagandos priešpriešą. Net jeigu joms nepavyktų palenkti į savo pusę (tai yra į nepriklausomos nacionalinės valstybės pusę) vietos rusų bendruomenės daugumos (kas iš principo įmanoma), tai mažų mažiausia jiems gali tekti svarbiausias vaidmuo dezavuojant Kremliaus propagandą dėl „nacistinio mažumų persekiojimo“, o tai labai svarbu norint gauti tarptautinę paramą.

Politikai, bendraudami su etninėmis mažumomis ir žiniasklaidoje nevietinių tautų kalbomis, ypatingą dėmesį turi skirti nuolatiniam aiškinimui kai kurių pa-

56 <http://www.mk.ru/politics/2014/12/18/otkuda-poshli-zhidobanderovcy.html>

prastų faktų, kurie patriotinių pažiūrų visuomenei atrodo visiškai suprantami ir akivaizdūs, tačiau, pasirodo, yra neakivaizdūs ir nesuprantami žmonėms, paveiktiems valstybinės Rusijos propagandos. Visų pirma kalbame apie būtinybę nuolat pabrėžti, kad RF nėra jokių žmogaus ir piliečio teisių ir laisvių, kuriomis nepriklausomose valstybėse kasdien naudotis įprato visi, nepriklausomai nuo etninės kilmės. Šios teisės ir laisvės (judėjimo laisvė, minčių ir jų viešo reiškimo laisvė, susirinkimų ir visuomeninių organizacijų laisvė, spaudos laisvė ir t. t.) nepriklausomose valstybėse yra tokios įprastos, taip pat ir rusakalbiams, kad jie net neabejoja, jog, perėję į RF „apsaugą“, visas šias laisves išsaugos, nes be to jau nebeįsivaizduoja visuomenės. Būtina aiškiai, remiantis pavyzdžiais, išaiškinti, kad, perėję į „rusų pasaulį“, jie, žinoma, gaus valstybinį rusų kalbos statusą, tačiau mainais praras teisę šia kalba laisvai išsakyti savo poziciją. Būdingu tokio „civilizacijos konflikto“ pavyzdžiu tapo Sevastopolio rusų, kurie aktyviai palaikė okupaciją, tačiau vėliau ėmė protestuoti prieš korupcinius okupacinio mero piktnaudžiavimus, demonstracija; šiai rusų demonstracijai kelią užkirto iš Rusijos atvykusi policija. Jiems buvo šiurkščiai paaiškinta, kad „čia jums ne Ukraina, čia demonstracijos galimos tik leidus valdžiai“, tai sukėlė audringą jų pasipiktinimą: „Mes ne už tokią Rusiją kovojome!“⁵⁷ Tas pats pasakytina ir apie faktą, kad RF nėra renkamų valdžios institucijų ta prasme, kokia rinkimai suprantami naujose nepriklausomose valstybėse, kai yra reali partijų ir kandidatų alternatyva, sąžiningo balsavimo kontrolė ir t. t. (prisiminkime anksčiau aprašytą įpratusių prie ukrainietiškos demokratijos DLR aktyvistų ir jų kuratorių Maskvoje „mentalinį konfliktą“ dėl „DLR valdžios rinkimų“ rezultatų).

Suvokimas, kad šiandienė Rusija – totalitarinė policinė valstybė, kurios režimo liaudis neturi galimybių pasirinkti, ir kad būtent „nepatogios“ nacionalinės „titulinių tautų“ valstybės iš tikrųjų užtikrina net nelajaliems mažumų atstovams pagrindines europines teises ir laisves, ir kad turėdamos mažumų statusą Ukrainoje arba Baltijos šalyse jos turi daugiau teisių, negu būdamos „dauguma“ putiniškoje RF, yra tai, kas sulaiko nuo paramos invazijai tam tikrą (kaip parodė rusakalbių Pietų Ukrainos miestų – Odesos, Chersono, Mykolajivo – patirtis, gana reikšmingą) dalį rusakalbių, visų pirma tokių įtakingų bendruomenėje grupių kaip verslininkai ir intelektualai.

Kadangi tezės apie „nacistinę grėsmę“ paneigimas yra vienas iš svarbiausių intervencijos išvengimo (arba bent jau interventų pozicijos šalyje ir tarptautinėje arenoje susilpninimo) veiksmų, būtina skirti daugiau dėmesio sisteminiam darbui su nacionalinėmis radikaliomis ir ultradešiniomis grupuotėmis. Reikia įdėmiai stebėti jų veiklą ir aiškiai padalyti jas į šias tris kategorijas:

- nacionalinės patriotinės organizacijos, besilaikančios radikalių pažiūrų, tačiau pasirengusios laikinai bendradarbiauti su valstybe, kad laimėtų prieš bendrą priešą;

57 <http://gordonua.com/news/crimea/V-Sevastopole-protestuyushchie-potrebovali-otstavki-gubernatora-74566.html>; <http://www.unian.net/society/1067715-v-sevastopole-razognali-miting-protiv-bezzakoniya-mestnyih-okkupatsionnyih-vlastey-foto-video.html>; http://ipress.ua/ru/video/rossyyskaya_polytzya_ne_smogla_razognat_mytyng_v_sevastopole_61882.html

- radikali grupuotė, kurias sudaro psichiškai neadekvatūs arba nusikalstamo mąstymo žmonės, iš principo nesugebantys pasiekti susitarimų ir jų laikytis;

- neabejotinai provokacinės Rusijos finansuojamos grupuotės.

Su pirmojo tipo organizacijomis reikia užmegzti konstruktyvų bendradarbiavimą, pagrįstą nesikišimu į jų politines pažiūras, – jų neįmanoma „perauklėti“, bet su jais galima susitarti dėl laikinų bendrų veiksmų kovojant su bendru priešu. Būtina susitarti dėl „moratoriumo“ jų viešų akcijų, kurias gali panaudoti Rusijos propaganda arba kurios gali neigiamai nuteikti vietos etnines mažumas vietinės tautos atžvilgiu. Be to, jie gali padėti kontroliuoti dvi kitas anksčiau minėtas radikalų kategorijas – „nepakaltinamuosius“ ir „fiktyvius“, nes, jų požiūriu, šios grupuotės trukdo jiems plėtoti politines pažiūras ir remia Rusiją. Pavyzdžiui, Ukrainoje vienu stipriausių informacinių kontrsmūgių tapo „Pravyj sektor“ aktyvistų akcijos: jie viešai pasmerkė bet kokius antisemitinius veiksmus, savo jėgomis ėmėsi saugoti Odesos sinagogą ir paviešino prorusiškų aktyvistų planus ją padegti, o vėliau tuo apkaltinti „Ukrainos nacistus“.

Reikia turėti galvoje, kad dažniausiai radikali dešiniosios grupuotės būna labai neigiamai nusiteikusių policijos ir specialiųjų tarnybų atžvilgiu, tačiau gali normaliai bendradarbiauti su savo šalies kariškiais.

Kitų dviejų tipų radikaloms grupėms – „nepakaltinamųjų“ ir „fiktyviųjų“ – būtina taikyti policines ir viešąsias politines priemones: įtraukti šias organizacijas ir jų aktyvistus į įskaitą ir griežtai ir greitai reaguoti į jų provokacines akcijas (politikams ir moraliniams vietinės tautos autoritetams viešai aptarti jų veiksmus, parodyti, kad šios grupės yra negausios ir marginalinės, greitai jas nubausti pagal šalies įstatymus).

Galiausiai Rusijos ginkluotos invazijos užkardymo priemonių komplekse vienas iš pagrindinių elementų – ypatingas dėmesys, kurį reikia sutelkti siekiant rasti ir kontroliuoti tiesioginės aktyvios įtakos grupes, apie kurias kalbėjome anksčiau.

Visų pirma, perfrazuojant žinomą prancūzų priežodį „Ieškokite moters!“, visoms nacionalinėms specialiosioms tarnyboms ir patriotinėms organizacijoms reikia pasakyti: „Ieškokite rusų pinigų!“

„Rusų pasaulis“ turi nemažai nesavanaudžių apkvailintų šalininkų, tačiau dažniausiai visos prorusiškos organizacijos tiesiogiai arba per tarpininkus yra finansuojamos RF⁵⁸. Kremliaus „šeimininkų“ požiūriu, tiesioginė priklausomybė nuo valstybinio Rusijos finansavimo užtikrina didesnę lojalumą ir didesnes galimybes nuolat kontroliuoti šių organizacijų veiklą, palyginti su „idėjinėmis“ rusų nacionalistinėmis organizacijomis, tiesiogiai nepriklausančiomis nuo Kremliaus.

---

58 <http://syur.info/o-rossijskoj-lobbistskoj-seti-v-evrope.html>

Vienas pirmųjų pasipriešinimo rusų invazijai organizavimo žingsnių turi būti visų nacionalinių verslo struktūrų, kurių ekonominėje veikloje prekių arba finansų apyvarta su Rusija yra pirmoje vietoje, palyginti su kitomis šalimis, ir ypač tų struktūrų, kuriose yra rusų įstatinio kapitalo dalis arba kurių prekių apyvartos su RF dalis sudaro daugiau kaip trečdalį bendros sumos, nustatymas, įtraukimas į įskaitą ir tolesnė įdėmi stebėseną.

Po to turi būti nustatomos ir į įskaitą įtraukiamos politinės partijos ir politikai, kurie gauna finansavimą iš verslo struktūrų, susijusių su Rusija.

Labai svarbi visų šių nevyriausybinų organizacijų, kurios gauna lėšų iš Rusijos, įskaita. Reikia turėti galvoje, kad finansuojama gali būti ir tiesiogiai Rusijos, ir (kur kas dažniau) per donorines vietas verslo struktūras, susijusias su stambiu rusų verslu. Kalbant apie Baltijos šalis, taip pat reikia atsižvelgti į galimybę gauti finansavimą iš RF per Baltarusijos Respublikos bankus ir visuomenines organizacijas, kurios seniai yra daugelio „pilkųjų“, tai yra neviešų ir abejotinų, finansinių operacijų tarp RF ir ES valstybių „buferis“.

Be to, iš anksto turi būti sutvarkyta visų žiniasklaidos priemonių, kurių įstatiniame kapitale yra rusų kapitalo (nepriklausomai nuo to, kokia kalba jos vykdo savo veiklą), ir visos šalies rusakalbės žiniasklaidos priemonių (nepriklausomai nuo jų formalaus savininko) veiklos stebėseną.

Kritiškoje situacijoje reikia būti pasirengusiems visoms anksčiau nurodytoms organizacijoms taikyti laikinąsias ribojimo priemones, net iki laikino jų veiklos nutraukimo ir visų sąskaitų ir turto blokavimo, kol padėtis šalyje vėl taps normali. Jų veiklos stebėseną gali padėti numatyti kritiškos situacijos pradžią, kad patriotinės jėgos nebūtų užkluptos nepasirengusios.

Galiausiai ypatingą dėmesį reikia skirti organizacijų, keliančių potencialią tiesioginę grėsmę, potencialių karinės intervencijos dalyvių išankstiniam nustatymui ir stebėsenai.

Prie tokių organizacijų pirmiausia priskiriama:

- nelegaliai veikiantys rusų ultradešiniųjų nacionalistinių organizacijų vietos filialai (dalis jų uždrausti pačioje Rusijoje dėl radikalizmo, tačiau remiami RF FSB kaimyninių valstybių teritorijoje);

- legalios prorusiškos jaunimo karinės sporto organizacijos, dažnai pateikiamos kaip „patriotinio auklėjimo“ jaunimo organizacijos, kuriose „patriotinis auklėjimas“ suprantamas ne SSRS tautų nacionalinės išsilaisvinimo iš totalitarinio okupacinio režimo kovos, o sovietinių tradicijų diegimas, akcentuojant „pergalę Didžiajame Tėvynės kare“;

- organizacijos, besipozicionuojančios kaip „antifašistinės“, tačiau ne smer-

kiančios rusų fašizmo apraiškas, o visą dėmesį sutelkiančios išimtinai į „titulinės nacijos nacionalizmo“ apraiškas ir siejančios savo veiklą su „sovietinio antifašizmo“ tradicijomis;

- jaunimo sporto (daugiausia kovos menų) klubai, susiję su vietos nusikaltėliais;
- organizacijos, veikiančios kaip „kultūros ir švietimo mainų“ institucijos, siunčiančios jaunimą į vasaros treniruočių stovyklas Rusijoje;
- Afganistano ir kitų lokalių konfliktų veteranų (vadinamųjų „karių internacionalistų“) organizacijos;
- vadinamųjų „istorijos atkūrėjų“ organizacijos, atliekančios istorinių karų kovos veiksmų rekonstrukcijas, ypač komandos, kurių nariai „istorijos atkūrimo“ metu dažniausiai vaidina raudonarmiečius, NKVD pareigūnus arba baltagvardiečius;
- „naujųjų kairiųjų“ organizacijos, prisistatančios kaip ideologinės komunizmo įpėdinės ir propaguojančios „agresyvų antifašizmą“, pagal kurį „fašistams“ priskiriami visi buvusios SSRS tautų nacionalinio išsilaisvinimo sąjūdžiai.

Būtina sutvarkyti ne tik organizacijų, bet ir asmenų, kurie kelia potencialų pavojų, įskaitą, būtent:

- prorusiškų aktyvistų, net formaliai neva lojalių nacionalinei valdžiai, tačiau viešai skelbiančių tezes, rodančias, kad jie remia V. Putino ir RF veiksmus, jaučia nostalgiją SSRS, priešišumą vietinės tautos nacionalinio išsilaisvinimo sąjūdžiui (tokių aktyvistų žodžiais – „nacionalistams“ ir „hitlerininkų bendrams“), pateisina sovietinės valdžios represinius veiksmus;

- ultrakairiųjų organizacijų aktyvistų;
- visų asmenų, kurie mokėsi pagal „kultūros ir švietimo mainų“ programas Rusijos teritorijoje;
- visų buvusių sovietų kariuomenės, pirmiausia KGB, kitų specialiųjų tarnybų, GRU, SSRS specialiosios paskirties būrių karininkų, gyvenančių šalyje, kuri yra potenciali agresijos auka, nepriklausomai to, kuo jie dabar užsiima.

Ypatingą dėmesį reikia skirti interneto tinklo stebėsenai. Būtina atskirti dvi informacijos kategorijas:

- vesti asmeninę tinklaraštininkų, raginančių palaužti nacionalinį valstybingumą arba mažų mažiausiai viešai skelbiančių tezes, rodančias, kad jie remia Putino ir RF veiksmus, jaučia nostalgiją SSRS, priešišumą vietinės tautos nacionalinio išsilaisvinimo sąjūdžiui (šių aktyvistų žodžiais – „nacionalistams“ ir „hitlerininkų bendrams“), pateisina sovietų valdžios represinius veiksmus, apskaitą;

- vykdyti prorusiškų grupių veiklos socialiniuose tinkluose apskaitą ir kasdienę stebėseną.

Tai aptarsiu truputį išsamiau. Ukrainos patirtis parodė, kad socialiniuose tinkluose esančios prorusiškos grupės, yra patogios, norint greitai mobilizuoti prorusišką „masuotę“, kita vertus, labai nesunkiai pažeidžiamos vykdant stebėseną iš šalies. Nesunku įsitvirtinti šiuose tinkluose prisidengus išgalvotais vardais ir legendomis ir gauti visiškai laisvą prieigą prie jais perduodamos informacijos. Dar geriau, kai nebūtina griebtis legendų, o yra galimybė įtraukti į tinklinę grupę etninės mažumos patriotą, kuris anksčiau neužsiėmė visuomenine veikla, todėl gali lengvai prisistatyti esąs tipišką naujų nepriklausomų valstybių rusakalbių piliečių „rusų pasaulio“ šalininkų atstovas ir imituoti priešišumą „vietos nacionalistams“, nostalgiją SSRS ir putiniškai Rusijai. Kaip parodė mūsų patirtis, laiku įsiliejus į tinklą, galima gauti labai daug asmeninės informacijos apie prorusiškų bendrijų dalyvius, jų planus ir ketinimus, netgi apie visas tuo metu rengiamas akcijas, kuriose dalyvaus „masuotė“. Sužinojus tinklinių grupių dalyvių IP adresus galima sudaryti asmeninius prorusiškų aktyvistų katalogus, nepriklausomai nuo to, ar jie dalyvauja „tradicinėse“, ne interneto, organizacijose.

Visos pirmiau aprašytos asmenų kategorijos Rusijos intervencijos pradžioje (kuria turi būti laikomos pirmos gana agresyvios provokacijos, net jeigu iš karto nėra akivaizdu, kad jose dalyvauja užsienio ginkluotosios pajėgos) pirmosiomis dienomis (esant galimybei – pirmosiomis valandomis) turi būti laikinai internuotos, iki situacija šalyje taps normali. Tokie prevenciniai areštai gali būti laikomi „antidemokratine“ priemone ir sukelti politikų ir dalies visuomenės protestus, įskaitant ir tarptautines protesto notas (iš dalies inspiruotas Rusijos, iš dalies skelbiamas dėl nuoširdaus Rusijos grėsmės pobūdžio ir pavojingumo nesupratimo Vakarų šalyse). Tačiau Ukrainos patirtis rodo, kad laiku izoliavus ir neutralizavus šias „rizikos grupes“ galima išvengti kur kas blogesnės įvykių eigos, didelio masto karo veiksmų ir daugybės aukų, kas galiausiai yra naudinga, norint išsaugoti demokratinę visuomenę.

Vienas svarbiausių elementų, siekiant išvengti hibridinio karo ir greitai užkirsti jam kelią, jeigu jis vis dėlto būtų pradėtas, yra visiškai nacionalinės valdžios, policijos, kariuomenės, patriotinių sukarintų darinių ir pilietinės visuomenės tarpusavio supratimas ir sąveika.

Tokia sąveika turi būti užtikrinta iš anksto, dar taikos metu. Būtina iš anksto pasirūpinti, kad būtų sukurti tiek oficialūs, tiek ir neformalūs ryšiai tarp visų lygių kariuomenės vadovybės, kariuomenės žvalgybos karininkų, vietos policijos valdybų, miestų merijų ir patriotinių pilietinės visuomenės organizacijų, įtraukiant ir sukarintas ginkluotų piliečių organizacijas (pavyzdžiui, šaulių sąjungas), ir visiškai taikias patriotinės krypties bendrijas – istorikų, mokytojų, žurnalistų draugijas. Svarbu dar taikos metu tarp šių grupių ir kariuomenės užmegzti nuolatinius ryšius ir pasirūpinti informacijos keitimusi, kad kritinėje situacijoje būtų

galima jau pirmosiomis invazijos valandomis, dar net negavus aukštesniosios šalies valdžios (kuri gali pernelyg ilgai abejoti priimdama atsakingus politinius sprendimus ir kartu leisti priešui laimėti laiko) nurodymo, gyvenvietėse iš karto sukurti bendrus karinius ir civilinius „križės štabus“, kurie turės palaikyti viešąją tvarką savo gyvenvietėse, mobilizuoti visas patriotines jėgas, kad pasipriešintų agresoriui, ir užtikrinti pilietinio pasipriešinimo, kariuomenės ir policijos dalinių tarpusavio sąveiką.

Pirmoji hibridinio karo valanda – pergalės garantas

Norint laimėti hibridinį karą, be galo svarbios yra pirmosios invazijos dienos ir valandos. Tuo metu būtina išspręsti daug politinių ir karinių uždavinių, kad galima būtų sužlugdyti Rusijos invazijos planą.

Politiniu aspektu būtina:

- kuo greičiau kreiptis į tautą ir tarptautinę bendruomenę ir viešai pareikšti, kad tai, kas vyksta, nėra vidaus konfliktas, ir kad šalis patiria užsienio karinę invaziją;

- parodyti šalies ryžtą (valdžios, kariuomenės ir pilietinės visuomenės) mobilizuotis ir bendromis pastangomis atremti užsienio agresiją;

- demonstruoti visuotinę paramą nacionalinei valstybei ir teisėtai valdžiai ir akivaizdžiai parodyti, kad prorusiškos grupuotės visoje šalies teritorijoje ir kiekvienoje konkrečioje gyvenvietėje ne atstovauja daugumos valiai, o yra marginalinės mažumos ir jų tikslai svetimi daugumos gyventojų valiai;

- organizuoti etninių ir kalbinių mažumų atstovų pareiškimus, kad jie nacionalinėje valstybėje nėra engiami ir neprašo Rusijos pagalbos, atvirkščiai – prašo pasaulio bendruomenės apsaugoti juos ir visus kitus piliečius nuo Rusijos okupacijos;

- parodyti visuotinę visuomenės (aktyviai dalyvaujant moterims ir vaikams) paramą nacionalinės kariuomenės veiksams, kad kariams nekiltų nė menkiausių abejonių dėl to, kad jie gali būti „valdžios įrankis prieš tautos dalį“, o ne savo tautos gynėjai nuo užsienio interventų ir jų marionečių;

- parodyti, kad vyksta visuotinė savanorių mobilizacija į teritorinės gynybos dalinius;

- šalies valdžios ir pilietinės visuomenės vardu viešai pasaulio bendruomenės paprašyti suteikti karinę pagalbą atremiant užsienio intervenciją.

Kariniu ir policiniu požiūriu pirmosiomis agresijos valandomis reikia imtis šių skubių priemonių:

- nedelsiant laikinai nutraukti bet kokį judėjimą per sieną su RF ir šalimis, kuriose dislokuota RF kariuomenė (pavyzdžiui, su Baltarusijos Respublika);

- nedelsiant nutraukti šalyje visų Rusijos televizijos kanalų ir radijo stočių transliacijas, spausdintų rusiškų leidinių leidybą ir platinimą;

- laikinai sulaikyti ir deportuoti iš šalies visus Rusijos korespondentus, nes absoliuti jų dauguma faktiškai yra ne nepriklausomi žurnalistai, o sąmoninga informacinio ir propagandinio karinio įsiveržimo operacijos vykdytojų palyda;

- kariuomenės jėgomis sustiprinti sienos kontrolę, kad diversinės grupės negalėtų prasiveržti per pasienio kontrolės punktus ir jų neužimtum;

- pasienio ruože išdėstyti karinius dalinius ir užtikrinti nuolatinį patruliavimą, ieškant diversinių grupių, kurios pateko į šalį ne per sienos kontrolės punktus; radus tokių grupių, nedelsiant panaudoti visas įmanomas ugnies priemones, iki jos pasiduos į nelaisvę, bus sunaikintos arba pasitrauks už šalies ribų (deja, jų persekiojimas svetimoje teritorijoje gali sukelti labai rimtų karinių ir politinių komplikacijų, todėl prieš prasidedant didelio masto kovos veiksmams būtina uždrausti nacionalinės kariuomenės daliniams pereiti sieną);

- jeigu priešininkai užims sienos kontrolės punktus arba diversinės grupės prasiverš tarp kontrolės punktų, sukurti blokpostų, dubliuojančių sienos kontrolės punktus kelių kilometrų atstumu nuo valstybės sienos linijos, sistema;

- įkurti blokpostus visuose pagrindiniuose šalies transporto mazguose, visuose įvažiavimuose į miestus ir kontroliuoti (nuodugniai apžiūrint ir tikrinant dokumentus) visą transportą, kursuojantį tarp pagrindinių gyvenviečių. Į šią akciją reikia įtraukti daug žmonių, todėl tikslinga, kad ją vykdytų, nors ir vadovaujami policijos, daugiausia vietos teritorinės savigynos grupių savanoriai ir jų savanoriai pagalbininkai, patriotinių pažiūrų civiliai aktyvistai;

- organizuoti visą parą trunkančią svarbių visuomeninių pastatų – vyriausybės, parlamento, miestų merijų, policijos nuovadų, televizijos ir radijo stočių – ginkluotą apsaugą (faktiškai – gynybą). Oro uostus ir geležinkelio stotis geriausia saugoti policijos ir specialiai parengtų kovos su terorizmu dalinių jėgomis, nes labiausiai tikėtina, kad šiuos pastatus šturmuos nedidelės gerai parengtų RF specialiosios paskirties būrių kovotojų grupės. Visuomeniniams administraciniams pastatams saugoti labai pageidautina pasitelkti teritorinės gynybos savanorius ir civilius aktyvistus, kad šių pastatų apsauga atrodytų ne kaip „valdžios apsauga nuo liaudies“, o kaip visos tautos gynyba nuo užsienio agresijos. Taip pat pageidautina, kad administracinius visuomeninius pastatus viduje saugotų ginkluoti policijos ir kariuomenės kovotojai, o iš išorės pastatai būtų apsupti barikadų žiedu, kurį gintų neginkluoti civiliai aktyvistai;

- atlikti planinę šalies ginkluotųjų pajėgų ir teritorinės gynybos rezervo karių mobilizaciją ir kartu organizuoti savanorių, kurie anksčiau nebuvo įtraukti į įskaitą, užrašymą, registraciją ir mobilizaciją (kaip rodo mūsų patirtis, daug sąmoningų patriotiškai nusiteikusių piliečių dėl įvairių priežasčių nemano esant tikslinga būti karinėje įskaitoje taikos metu, tačiau prasidėjus įsiveržimui iš karto prašosi priimami į kariuomenę savanoriais);

- užtikrinti, kad visi kariuomenės daliniai nedelsdami pajudėtų iš savo nuolatinės dislokacijos vietų (karinių bazių ir kareivinių), ypač tie, kurie yra dislokuoti gyvenvietėse, ir kad kariuomenė už gyvenviečių ribų persiorganizuotų į žygio parengtį, nes karines bazines ir karinius dalinius bandys blokuoti neva „beginkliai civiliai“ prorusiški aktyvistai (dažniausiai panaudodami moteris, vaikus ir senolius kaip RF specialiosios paskirties grupių priedangą, „gyvąjį skydą“ tarp interventų ir nacionalinės kariuomenės). Karinių bazių blokavimas kviečiant „nenaudoti kariuomenės prieš taikius žmones“ yra viena iš pagrindinių grėsmių ankstyvojoje įsiveržimo fazėje, nes labai demoralizuoja karius, sukuria jiems abejonių dėl jėgos panaudojimo prieš civilius gyventojus teisėtumo, sukuria itin nenaudingą „vaizdelį“ tarptautinėje žiniasklaidoje ir, svarbiausia, leidžia priešininkui laimėti laiko strateginiams pastatams užimti, interventų rezervui sutelkti ir t. t.;

- užtikrinti, kad nebūtų didelių ginklų sandėlių, juos išskirstyti daugelyje nedidelių saugojimo punktų arba (pageidautina) išdalyti savanoriams ir mobilizuotiems rezervo kariams. Dideli ginklų sandėliai yra vienas iš pagrindinių interventų atakos objektų, be to, puolant taip pat naudojamas ir taikių gyventojų „gyvasis skydas“. Net vieno ginklų sandėlio užėmimas priešininkui ne tik leidžia apginkluoti gana daug vietos prorusiškų smogikų, bet ir – svarbiausia – užmaskuoti ginklų iš RF tiekimą, nes vėliau visi Rusijos interventų naudojami ginklai ir šaudmenys žiniasklaidai bus pateikiami kaip „trofėjiniai“, užgrobti vietos kariuomenės arba policijos sandėlyje;

- įspėti taikius gyventojus apie Rusijos oro atakų galimybę, pranešti, kur yra artimiausių slėptuvių vietos ir kokia turi būti veiksmų seka kilus oro pavojui. Be to, stengtis, kad šis įspėjimas būtų kuo viešesnis, nes tada pasiekiamas ne tik tiesioginis tikslas (išvengiama taikių gyventojų panikos ir išsaugomos piliečių gyvybės bombardavimo atveju), bet ir politinis – dar kartą patvirtinama, kad vyksta užsienio karinė intervencija, o ne „vidaus“ karas;

- nelaukiant, kol įsiverš dideli kariniai RF kontingentai, iš karto prevenciškai organizuoti iš civilių savanorių ir kariuomenės rezervo karių visą teritorinės gynybos sistemą, kurioje būtų du pagrindiniai komponentai (sudaryti atsižvelgiant į rezervo karių ir savanorių amžių, sveikatos būklę ir ankstesnę karinį pasirengimą): civilinės policijos padaliniai, kurių užduotis – į šalies teritoriją patekusių priešo diversinių grupių ir vietos agentų paieška ir neutralizavimas, ir partizanų būriai, kurie turės iš anksto užimti savo pozicijas pasienio ruože ir pagal kariuomenės vado įsakymą savarankiškai vykdyti diversijas, kuriomis siekiama sulaikyti puolančias priešo pajėgas; minuoti, apšaudyti tankus ir rengti pasalas

vykstančioms technikos kolonomis, taip pat vykdyti žvalgybą ir artilerinį koregavimą, padėdami kovoti šiame rajone veikiančioms reguliariosios nacionalinės kariuomenės pajėgoms;

- dėti visas pastangas, kad dalyvaujantys agresijoje RF piliečiai būtų paimti gyvi (arba, kraštutiniu atveju, pasistengti juos sunaikinti ir rasti jų dokumentus, aiškiai patvirtinančius jų pilietybę), ir iš karto nacionalinėje žiniasklaidoje, užsienio žurnalistams ir diplomatiniam korpusui kuo plačiau parodyti juos (arba, blogiausiu atveju, jų dokumentus) kaip gyvą užsienio intervencijos įrodymą. Taip vienu metu pasiekiami du tikslai – tampa lengviau gauti tarptautinę karinę pagalbą ir maksimaliai mobilizuojama šalies agresijos aukos visuomenė priešintis agresijai (abejojantiems piliečiams pateikiamas įrodymas, kad vyksta užsienio konfliktas, o ne „pilietinis“ įsiveržimas).

Ukrainos patirtis rodo, kad tuose regionuose (Odesoje, Charkove, Mykolajive, Chersone, Dniepropetrovske, Zaporožėje, Mariupolyje), kuriuose nacionalinė valdžia ir patriotiškai nusiteikę civiliai aktyvistai laiku ėmėsi bent daugumos aprašytų priemonių, Rusijos įsiveržimą pavyko sustabdyti ankstyvojoje fazėje, išvengta didesnio skaičiaus aukų (Odesoje žuvo 48 žmonės, iš jų dauguma – priešininkų⁵⁹, Charkove – 2⁶⁰, Mariupolyje – 2 žmonės⁶¹, likusiose srityse apskritai pavyko išvengti aukų), o tuose regionuose, kuriuose laiku buvo įgyvendintas visas arba beveik visas priemonių kompleksas (Kijeve, Černigove ir t. t.), visos „rusų pavasario“ akcijos apskritai apsiribojo negausiomis vietos pogrindininkų ir iš užsienio prasiskverbusių profesionalių diversinių grupių teroristinėmis akcijomis. Tos vietovės, kur imtis minėtų priemonių dėl įvairių priežasčių uždelsta, buvo visiškai okupuotos RF kariuomenės (Krymas) arba ten kilo didelio masto karas, abiejų kovojančių pusių aukų skaičius yra kur kas didesnis – nuo 6 tūkst. (minimalūs JTO skaičiai, akivaizdu, sumažinti⁶²) iki 50 tūkst. žmonių (Vokietijos žvalgybos skaičiavimu⁶³). Be to, nematyti, kad jis artimiausiu metu baigtųsi (Donbasas).

Nederėtų pamiršti, kad Ukrainos atveju kalbama tik apie minėtų priemonių poveikį tiesiogiai interventams ir Ukrainos visuomenei, nes užsienio politikų pagalba mūsų šaliai nuo pat pradžių buvo labai siauro pobūdžio: iš dalies tai sėkmingo Rusijos diplomatinio ir informacinio pasirengimo rezultatas, iš dalies – anksčiau Ukrainos valdžios vykdyto „neblokiškumo“ ir „neutralumo“ padarinys. Baltijos šalims gyvybiškai būtina įtikinti NATO bloko sąjungininkus, kad situacija gali būti apibrėžta kaip užsienio jėgų įsiveržimas, kaip tai suprantama Atlanto Chartijos 5-ajame straipsnyje. Tai pasiekus (padeda anksčiau aptartos priemonės), galima kur kas greičiau nei Ukrainoje užkirsti kelią Rusijos agresijai jau ankstyviausioje fazėje.

59 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/06/21/7029726/>

60 <http://www.utro.ru/articles/2014/03/15/1182205.shtml>

61 <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/06/ukrainian-troops-regain-port-city-mariupol-201461393754228959.html>

62 <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/ukraine-sicherheitskreise-bis-zu-50-000-tote-13416132.html>

63 <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/ukraine-sicherheitskreise-bis-zu-50-000-tote-13416132.html>

Baigiamasis žodis

„Įspėtas, vadinasi, ginkluotas.“ Aš, šio teksto autorius, skirtingai nuo daugumos vadovėlių autorių, labiausiai noriu, kad skaitytojams niekada netektų praktiškai panaudoti to, ką aprašiau ir patariau. Nuoširdžiai džiaugčiausi, jeigu „rusų pavasaris Baltijos šalyse“ visiems laikams liktų taip niekada ir neįgyvendinta beprotiška Kremliaus ideologų svajonė. Tačiau kuo rimčiau visuomenė ir kariuomenė įvertins potencialią įsiveržimo grėsmę ir kuo anksčiau bus pasirengta pasipriešinti įsiveržimui – tuo didesnė tikimybė, kad priešas nerizikuos pereiti nuo agresijos teorijos prie praktikos, o praktiniai šio teksto patarimai taip ir liks tiesiog Baltijos šalių karių, politikų ir civilių aktyvistų „apmąstymų medžiaga“.

Jeigu šis tekstas nors šiek tiek padės parengti Baltijos šalių visuomenę Rusijos hibridinei agresijai atremti ir kartu nors vienu procentu sumažins šios agresijos tikimybę, o taip pat padidins Baltijos šalių galimybes atremti agresiją pačioje ankstyviausioje fazėje „praliejus mažai kraujo“, autorius manys, kad savo kovinę užduotį sėkmingai atliko.

Rusijos hibridinio karo su Ukraina kronika: pradinė fazė

Jaroslav Priščepa

Akivaizdu, kad Rusijos valdantysis režimas pajuto Euromaidano grėsmę dar gerokai prieš įvykių kulminaciją Kijeve 2015 m. vasarį.

Jau **2013 m. lapkričio 27 d.** Simferopolyje prorusiškos organizacijos (Ukrainos komunistų partija, partija „Russkij blok“, Krymo rusų judėjimas ir kitos) surengė mitingą, kurio pagrindinis reikalavimas buvo surengti referendumą dėl Ukrainos įstojimo į Rusijos, Baltarusijos ir Kazachstano muitų sąjungą⁶⁴. Atitinkamus pareiškimus, remdama Ukrainos Ministrų Kabineto veiksmus, ne kartą paskelbė ir Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausioji Taryba⁶⁵. Vėliau Krymo Aukščiausiosios Tarybos prezidiumas kreipėsi į pusiasalio gyventojus, kviesdamas „būti pasirengusius stoti ginti autonomijos“ ir kaip dingstį minėdamas būtinybę gintis nuo „spalvotųjų revoliucijų“, kurių neišvengiamas padarinys bus „teisės kalbėti, rašyti, gauti išsilavinimą daugumai Krymo gyventojų gimtąja rusų kalba“ praradimas, grėsmės⁶⁶.

Gruodžio 13 d., tai yra praėjus mažiau negu dviem savaitėms po pirmųjų rimtų protestuotojų ir pareigūnų susidūrimų Maidane ir trims savaitėms nuo protesto akcijų pradžios, Sevastopolyje vyko bažnytinė procesija ir akcija, skirta Ukrainos stojimui į Muitų sąjungą paremti. Šiame mitinge aktyviai dalyvavo ir baikeriai, taip pat odiozinis V. Putino šalininkas Aleksandras Zaldostanovas („Chirurgas“)⁶⁷. Mitinge vietos politiniai aktyvistai, ypač Sevastopolio miesto tarybos deputatas

64 <http://qha.com.ua/v-simferopole-storonniki-ts-mitingovali-za-referendum-131635.html>

65 http://www.analitik.org.ua/current-comment/int/529c9ae888b42/pagedoc1096_4/; <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/11/22/7002781/>; <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/11/27/7003199/?attempt=1>

66 <http://www.unian.net/politics/862503-parlament-kryima-reshil-evromaydan-ugrojaet-avtonomii-poluostrova.html>

67 http://news.sevas.com/politics/sevastopol_miting_za_tamozhenny_soyuz_baykery_13_dekabrya_2013

Jevgenijus Dubovikas, pareiškė, kad ši akcija yra įspėjamoji, tačiau „Sevastopolis gali ir sukilti“. Be reikalavimų išvaikyti Euromaidaną, skambėjo ir raginimai peržiūrėti valstybinę Krymo priklausomybę. Be to, tuometė Ukrainos valdžia lapkričio pabaigoje–gruodžio pradžioje daugelyje miestų (Kijeve, Donecke, Odesoje, Chersone) greitai organizavo eurointegracijos priešininkų, palaikančių valdžią, mitingus, kurie vėliau buvo pradėti vadinti „antimaidanais“⁶⁸.

Tą pačią dieną Odesoje įvyko mitingas už šalies federalizaciją ir Ukrainos stojimą į Muitų sąjungą⁶⁹.

2014 m. sausio 24 d. partija „Russkij blok“ paskelbė, kad renkami savigynos būriai „kovoti su niekšais banderininkais“⁷⁰. Partijos lyderis Genadijus Basovas pranešė, kad tarp į būrius užsirašiusių asmenų yra ne tik Ukrainos, bet ir Rusijos, Baltarusijos, Moldovos, Padniestrės ir kitų šalių piliečių.

Sausio 26 d. Zaporozėje prie srities valstybinės administracijos pastato įvyko Maidano šalininkų susidūrimų su valdžios atstovais ir šalininkais. Pastarieji kaip skiriamąją ženklą naudojo juodų ir oranžinių dryželių Georgijaus juosteles ir vėliavas⁷¹.

Sausio 27 d. Donecke tuometės valdžios šalininkai patruliuoti mieste organizavo „savanorių būrius“. Jie buvo sudaryti iš kazokų judėjime dalyvaujančių Afganistano karo veteranų organizacijų narių⁷². Analogiškus pareiškimus Odesoje paskelbė organizacijos „Molodiožnoje jединство“ lyderis Antonas Davidčenko⁷³. Tuo pat metu Sevastopolyje daugelis prorusiškų organizacijų skelbė separatistinius pareiškimus (kurių nepalaikė tuometė Krymo valdžia) apie ketinimą išeiti iš Ukrainos teisinio lauko ir sudaryti į Rusiją orientuotą „federacinę Mažosios Rusijos (Malorosijos) valstybę“ tuo atveju, jeigu į valdžią Ukrainoje ateitų opozicija⁷⁴. Baikerių klubo „Nočnyje volki“ nariai paskelbė, kad pradeda budėti prie Sevastopolio administracijos pastato ir kad paaštrėjus situacijai yra pasirengę imtis kitų administracinių pastatų apsaugos⁷⁵.

2014 m. vasario 18 d. paaštrėjus priešpriešai Maidane, Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos prezidiumas pranešė, kad Ukrainoje faktiškai – „pilietinio karo pradžia“, ir pareikalavo, kad prezidentas Viktoras Janukovyčius imtųsi nepaprastųjų priemonių situacijai stabilizuoti. Be to, Krymo Auto-

68 http://lb.ua/news/2013/11/24/242529_mihaylovskoy_ploshchadi_kieva.html; <http://www.ostro.org/donetsk/politics/articles/432692/> [<http://112.ua/obshchestvo/v-odesse-proshel-miting-za-vstuplenie-ukrainy-v-tamozhenny-soyuz-3552.html>]; <http://1big.ru/news/society/3166-na-yuge-ukrainy-vystupili-protiv-evromaydana.html>

69 <http://112.ua/obshchestvo/v-odesse-proshel-miting-za-vstuplenie-ukrainy-v-tamozhenny-soyuz-3552.html>

70 <http://topnews.sebastopol.ua/other/2014/01/24/11272.html>

71 <http://www.061.ua/news/462085>

72 <http://newsru.com/arch/world/27jan2014/donetsk.html>

73 http://timer-odessa.net/news/v_odesse_sformirovali_narodnuyu_drujinu_724.html

74 http://www.bbc.com/ukrainian/rolling_news_russian/2014/01/140127_ru_n_crimea_sevastopol_separatism.shtml

75 <http://lenta.ru/news/2014/01/27/wolfs/>

nominės Respublikos Aukščiausioji Taryba pareiškė, kad „pasilieka teisę raginti autonomijos gyventojus stoti ginti taikos ir ramybės pusiasalyje“⁷⁶.

Vasario 19 d. vakare Odesos srities valstybinės administracijos ir jėgos žinybų pastatai buvo užblokuoti betoniniais blokais ir apsupti VRM darbuotojų ir civilių asmenų.

Vasario 20 d. neeiliniame Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sesijos posėdyje nagrinėjant klausimą „dėl visuomeninės ir politinės situacijos Ukrainoje“ buvo pranešta apie pasirengimą atskirti Krymą nuo Ukrainos „pasikeitus teisėtai valdžiai“⁷⁷.

Vasario 21 d. Kryme prorusiškai aktyvistai prie Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pastato surengė protesto akciją reikalaudami, kad Krymas išeitų iš Ukrainos sudėties ir jo teritorijoje būtų įkurta nepriklausoma valstybė. Atsakomajai akcijai, kurią šalia pabandė surengti Euromaidano šalininkai, kelią užkirto „Krymo kazokų“ ir „Liaudies išsilaisvinimo judėjimo“ atstovai⁷⁸.

Mariupolyje kaip paramos Krymo separatistams ir protesto prieš valdžios kaitą ženklas prasidėjo mitingas, jo metu prie miesto administracijos pastato buvo iškelta Rusijos vėliava.

Vasario 22 d. naktį V. Janukovyčius paliko Kijevą ir, turimomis žiniomis, nuvyko į Charkovą dalyvauti Pietryčių Ukrainos deputatų suvažiavime⁷⁹, kurį anksčiau anonsavo Charkovo srities gubernatorius Michailas Dobkinas⁸⁰ ir kuriame galimai galėjo būti paskelbta apie V. Janukovyčiaus nušalinimo nuo valdžios nepripažinimą arba net apie pietryčių regionų išėjimą iš Ukrainos sudėties.

Vasario 22 d. Charkovo srities gubernatoriaus M. Dobkino iniciatyva surengtame „visų lygių Pietryčių Ukrainos sričių, Krymo Autonominės Respublikos ir Sevastopolio deputatų suvažiavime“ dalyvavo ir Ukrainos, ir Rusijos valstybės ir politikos veikėjai (iš viso 3777 žmonės⁸¹), tarp jų RF Valstybės Dūmos komiteto vadovas Aleksejus Puškovas ir daugelio Ukrainos pasienyje esančių Rusijos sričių gubernatoriai⁸². Jau tada suvažiavime aktyviai buvo naudojama dryžuota Georgijaus simbolika. Pats V. Janukovyčius „dėl įvairių priežasčių“ suvažiavime nepasirodė.

Prie Charkovo sporto rūmų, kur vyko renginys, buvo atvežta biudžetinių įstaigų darbuotojų ir jiems išdalyti transparantai ir plakatai su buvusį prezidentą

76 <http://interfax.com.ua/news/political/190767.html>

77 <http://vesti-ukr.com/krym/38496-krym-gotovitsja-podnjat-vopros-ob-otdelenii-ot-ukrainy>

78 <http://www.3652.ru/news/480571>

79 <http://interfax.com.ua/news/political/191813.html>

80 <http://vesti-ukr.com/harkov/38693-v-harkove-projdet-sezd-deputatov-vseh-urovnej-jugo-vostoka-i-kryma>

81 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/02/22/7015689/>

82 <http://www.mk.ru/politics/sng/article/2014/02/22/988928-separatistskiy-shabash-v-harkove-na-dele-okazalsya-obyichnyim-sobranie-deputatov.html>

remiančiais užrašais. Nepaisant lūkesčių⁸³, mitingo organizatoriai neskelbė tiesioginių separatistų pareiškimų (ko gero, dėl to, kad nebuvo V. Janukovyčiaus), apsiribojo tik raginimais rytinių Ukrainos regionų gyventojams kariniuose komisariatuose užsirašyti į savigynos būrius ir pažadais užtikrinti konstitucinę tvarką savo teritorijose. Tuo metu renginyje skambėjo tezės, kad įvykusi valdžios kaita yra suplanuotas ginkluotas perversmas, įvykdytas remiant užsienio valstybėms.

Jevgenijus Žilinas, prorusiškos organizacijos „Oplot“ vadovas, ragino deputatus padėti formuoti ir skubiai ginkluoti būrius⁸⁴. Charkovo srities gubernatorius Michailas Dobkinas ir Charkovo meras Genadijus Kernesas iš karto po suvažiavimo paliko šalies teritoriją⁸⁵.

Kryme prie Sevastopolio miesto ribos vasario 22 d., dalyvaujant vietos milicijai, valstybinei automobilių inspekcijai ir prorusiškiems aktyvistams, buvo įrengti blokpostai⁸⁶.

Formalus pretekstas, leidęs RF legitimuoti savo veiksmus Ukrainos pietryčių teritorijoje, tapo vasario 23 d. Ukrainos parlamente pateiktas balsuoti klausimas dėl prieš keletą metų priimto, padarius daug pažeidimų, Regioninių kalbų įstatymo atšaukimo. Tai buvo pavadinta savotišku „Ukrainos rusakalbių gyventojų teisių pamynimu“. Sprendimą dėl įstatymo atšaukimo parlamento pirmininkas Aleksandras Turčinovas atsisakė pasirašyti, kol nėra parengtas naujas įstatymas⁸⁷. Vėliau šio įstatymo panaikinimą klaida pavadino Lenkijos užsienio reikalų ministras Radoslavas Sikorskis ir naujasis Ukrainos prezidentas Petro Porošenka⁸⁸.

Tą pačią dieną Sevastopolyje buvo surengtas separatistinis mitingas. Jo metu faktiškai buvo nuversta vietos valdžia, paskelbta, kad Sevastopolis nepripažįsta paskutinių Ukrainos parlamento sprendimų, o RF pilietis Aleksejus Čalas tampa „liaudies meru“. Partijos „Russkij blok“ lyderis Genadijus Basovas paskelbė, kad pradėdami kurti savigynos būriai⁸⁹.

Vasario 24 d. Odesoje visuomeninė organizacija „Odesskaja alternativa“ kreipėsi į „tėvynainius“ Rusijoje, Baltarusijoje ir Padniestrėje, kviesdama ginti miestą ir palaikyti Odesos gyventojų pasipriešinimą⁹⁰.

83 http://lb.ua/news/2014/02/22/256611_segodnya_harkove_proydet_sezd.html

84 <http://www.1tv.ru/news/world/252776>

85 <http://www.interfax.ru/world/360418>

86 <http://www.segodnya.ua/regions/krym/na-vezdah-v-sevastopol-ustanovili-blokposty-iz-betonnyh-blokov-498865.html>

87 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1018787>

88 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1007101>; <http://www.lefigaro.fr/international/2014/06/27/01003-20140627ARTFIG00363-le-president-ukrainien-explique-son-plan-de-paix-au-figaro.php>

89 http://new-sebastopol.com/news/novosti_sevastopolya/Russkiy_blok_Mi_nachinaem_segodnya_sozdavat_v_Sevastopole_silovie_strukturi_samooboroni

90 http://timer-odessa.net/news/odessiti_prosyat_pomoschi_u_rossii_belorussii_i_pridnestrov_ya_940.html

Vasario 25 d. prorusiškai aktyvistai parašė ir prie Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pastato miesto gyventojams perskaitė „Penkiolikos laišką“ apie būtinybę kuo greičiau surengti referendumą dėl Krymo statuso⁹¹.

Vasario 26 d. Krymo totorių medžliso surengtame mitinge buvo raginama užkirsti kelią bandymams atskirti Krymą ir užblokuoti Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pastatą. Mitingo metu 2 žmonės žuvo ir dešimtys buvo sužeisti⁹². Prorusiškai aktyvistai buvo išvyti iš įstaigos teritorijos. Vėliau Krymo totoriai atšaukė Aukščiausiosios Tarybos pastato blokadą ir paskelbė ketinantys kurti savo savignynos būrius⁹³.

Vasario 27 d. ginkluoti uniformuoti žmonės be skiriamųjų ženklų, vėliau identifiukuoti kaip Rusijos kariai, užėmė Krymo Autonominės Respublikos Ministrų Tarybos ir Aukščiausiosios Tarybos pastatus, virš jų buvo iškeltos Rusijos vėliavos, prie įėjimų pastatytos barikados⁹⁴. Aukščiausiosios Tarybos pastate susirinę deputatai paskelbė nepripažįstantys naujosios Ukrainos valdžios legitimumo, atstatydino autonomijos Ministrų Tarybą, o naujuoju vadovu paskyrė Sergejų Aksionovą, prorusišką aktyvistą, anksčiau labiau žinomą kaip vieną iš Krymo organizuotos nusikalstamos grupuotės „Salem“ narių⁹⁵. Būtent šios grupuotės nariai kartu su sukarintos Rusijos (*de facto* – tarptautinės) organizacijos „Bojevoje bratstvo“, kurią sudaro įvairių karinių konfliktų Rusijos veteranai, Krymo skyriumi, turimais duomenimis, buvo prorusiško protesto, įskaitant vyriausybinių pastatų užėmimą ir pagalbą Rusijos kariuomenei nekludomai skverbtis gilyn į Krymo teritoriją, pajėgų sparnas⁹⁶. Buvo paskelbta, kad gegužės 25 d. vyks referendumas dėl Krymo statuso, vėliau – nustatyta ankstesnė data⁹⁷.

Tą pačią dieną Krymo „Berkut“⁹⁸ blokavo kelius Perekopos sąsmaukoje ir Čongaro pusiasalyje, kuriais Krymo pusiasalis sausuma jungiasi su žemynine Ukrainos dalimi⁹⁹.

Naktį iš vasario 27 į 28 d. Rusijos kariai užėmė Sevastopolio ir Simferopolio oro uostus, kad neleistų į autonomijos teritoriją patekti Ukrainos jėgoms struktūroms.

Vasario 28 d. Rusijos kariai užėmė Krymo autonomijos oro erdvę kontroliavusios bendrovės „Ukraeroruch“ pastatą. Pasitelkus Rusijos raketinį katerį, buvo užblokuotas išėjimas iš Balaklavos įlankos, kad neišplauktų Ukrainos laivai. Tuo

91 <http://c-pravda.ru/newspapers/2014/03/04/volna-osvobozhdeniya>

92 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/02/26/7016376/>; <http://snob.ru/selected/entry/72653>

93 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/02/26/7016376/>

94 <http://www.interfax.ru/world/361409>

95 <http://uainfo.org/blognews/380669-kto-zhe-otdal-krym-putinu.html>; <http://vlasti.net/news/49221>

96 <http://uainfo.org/blognews/380669-kto-zhe-otdal-krym-putinu.html>

97 http://www.gazeta.ru/politics/2014/02/27_a_5929021.shtml

98 Milicijos specialiosios paskirties dalinys (ats. red. past.)

99 http://vizit.ks.ua/news/post_chongar_kontroliruet_krymskij_berkut_podchinennyj_janukovichu/2014-02-27-3148

pačiu metu RF Juodosios jūros laivyno 810-osios jūrų pėstininkų brigados pajėgos blokavo valstybės jūrų sienos apsaugos Sevastopolio dalinį Balaklavoje, kaip dingsį nurodęs siekį sutrukdyti ekstremistams užgrobti ginklus¹⁰⁰. Be to, buvo užimtas karinis aerodromas Novofiodorovkoje. Į Sevastopolio apylinkes iš RF teritorijos buvo permesta dešimtys sraigtasparnių, miesto gatvėmis šarvuotaisiais automobiliais ėmė važinėti Rusijos kariai be skiriamųjų ženklų. Rusijos kariuomenė perėmė Krymo televizijos kanalų, telefono ryšio, Kerčės perkėlos ir kitų pagrindinių infrastruktūros objektų kontrolę.

Naktį į kovo 1 d. Kryme „savigynos“ nariai ir Rusijos kariai be skiriamųjų ženklų pradėjo blokuoti Ukrainos karinius dalinius. Buvo okupuotas Simferopolio centras, prie Aukščiausiosios Tarybos pastato įrengti kulkosvaidžių lizdai.

Daugelyje Pietryčių Ukrainos miestų (Charkove, Luhanske, Donecke, Dniepropetrovske, Mykolajive, Odesoje, Chersone, Kramatorske, Jenakijevėje, Šachtiorske, Artiomovske, Kostiantynivkoje, Severodonecke ir kituose) vyko mitingai prieš naują šalies valdžią. Po mitingų kilo visuotiniai neramumai ir muštynės, dešimtys žmonių buvo sužeisti.

Charkove prorusiško mitingo „Už Charkovą“ dalyviai, padedami RF piliečių, šturmoavo Euromaidano šalininkų blokuotą srities valstybinės administracijos pastatą ir ant jo stogo iškėlė Rusijos vėliavą¹⁰¹.

Donecke vykusiame antivalstybiniame mitinge pirmą kartą kaip „liaudies gubernatorius“ buvo pristatytas „Donbaso liaudies gynėjų“ vadas Pavelas Gubarevas¹⁰², be to, skambėjo kiti separatistinio pobūdžio pareiškimai¹⁰³. Donecko valdžia pranešė steigianti miesto teritorijoje municipalinę miliciją¹⁰⁴, o Luhansko srities valdžia paskelbė naująją valdžią, jų manymu, esant neteisėtą. Be to, abiem atvejais buvo kalbama apie Donecko ir Luhansko sričių ypatingų santykių su Rusijos Federacija vaidmenį ir teisę kreiptis į ją pagalbos.

Odesoje prorusiško protesto lyderis Antonas Davidčenko pateikė reikalavimus, taip pat dėl federalizacijos ir valstybinės kalbos statuso suteikimo rusų kalbai, centrinei ir miesto valdžiai. Prie Profesinių sąjungų rūmų buvo iškeltos Odosos, Ukrainos ir Rusijos vėliavos¹⁰⁵.

Kovo 1 d. vakare, po atitinkamo Sergejaus Aksionovo ir V. Janukovyčiaus kreipimosi, Rusijos Federacijos Taryba prezidentui V. Putinui suteikė teisę naudoti Rusijos kariuomenę Ukrainos teritorijoje¹⁰⁶.

100 <http://interfax.com.ua/news/general/193415.html>

101 <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/flag-rossii-na-zdanie-harkovskoy-oga-podnyal-moskvich-499886.html>

102 <http://www.rbc.ru/rbcfreenews/20140306193140.shtml>

103 <http://www.kommersant.ru/doc/2421338>

104 <http://korrespondent.net/world/worldabus/3313979-vostochnuui-ukraynu-okhvatyla-voina-flahov-kommersant>

105 <http://kp.ua/odessa/441472-pod-lykovanye-mytynhuuischykh-v-odesse-podniaty-flah-rossiy>

106 <http://council.gov.ru/press-center/news/39851>

Kovo 2 d. buvo užblokuotas ir atjungtas nuo energijos tiekimo Ukrainos karinių jūrų pajėgų štabo pastatas. Tos pačios dienos pavakare buvo užblokuotos arba užimtos dauguma svarbiausių Ukrainos gynybos struktūrų bazių. Naktį iš kovo 2 į kovo 3 d., kai dalis sulaužiusių priesaiką Ukrainos jėgos struktūrų vadovų perėjo į apsišaukėlės Krymo valdžios pusę, buvo paskelbta, kad Kryme suformuotos savos jėgos struktūros¹⁰⁷.

Kovo 3 d. protesto mitinge prieš Sergejaus Tarutos skyrimą Donecko srities gubernatoriumi buvo pradėti rinkti parašai dėl referendumo dėl Donbaso statuso surengimo¹⁰⁸. Antroje dienos pusėje srities valstybinės administracijos pastatas buvo užimtas šturmu¹⁰⁹.

Odesoje prie srities valstybinės administracijos pastato įvyko Euromaidano šalininkų ir prorusiškų aktyvistų susidūrimas: prorusiški aktyvistai reikalavo, kad į neeilinę sesiją susirinkę deputatai apsvarstytų kovo 1 d. mitinge vietos valdžiai išskeltus reikalavimus. Galiausiai administracijos pastatas buvo paimtas šturmu, Ukrainos vėliava nuleista ir jos vietoje suplevėsavo Rusijos vėliava. Antonas Davidčenko, protesto lyderis ir organizacijų „Narodnaja alternativa“ ir „Molodiožnoje jedinstvo“ vadovas, paskelbė, kad srities valdžia sutiko su daugeliu reikalavimų.

Kovo 4 d. prezidentas V. Putinas spaudos konferencijoje paskelbė, kad Krymo įvykiuose dalyvauja ne Rusijos kariuomenė, o tik „Krymo savigynos“ būriai¹¹⁰. Tą pačią dieną buvo bandoma užgrobti Ukrainos laivus.

Kovo 5 d. rytą buvo gauta informacijos, kad į Odesą masiškai vyksta prorusiški smogikai, kurie turi užgrobti valdžią, ir Rusijos žurnalistai, kurie privalo sukurti atitinkamą informacinį foną. Reaguodami į tai, Euromaidano šalininkai kartu su milicijos darbuotojais sustiprino Odesos srities valstybinės administracijos pastato apsaugą¹¹¹.

Donecke milicija kuriam laikui išlaisvino užimtą Donecko srities valstybinės administracijos pastatą pranešusi, kad jis užminuotas, tačiau tą pačią dieną separatistai jį užėmė vėl¹¹².

Mitinge Luhanske „Luhansko srities liaudies gubernatoriumi“ buvo paskelbtas Aleksandras Charitonovas ir pranešta, kad kovo 30 d. vyks referendumas dėl federalizacijos.

Kryme Sergejus Aksionovas ragino Ukrainos karius pereiti į jo pusę ir garantavo, kad išspręs jų socialines ir finansines problemas¹¹³.

107 <http://www.kianews.com.ua/news/glavy-pyati-silovyh-struktur-kryma-prinesli-prisyagu-narodu>

108 <http://vz.ru/news/2014/3/3/675276.html>

109 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/3/7017289>

110 <http://www.kremlin.ru/events/president/news/20366>

111 http://timer-odessa.net/news/v_odesskoy_oga_gotovyatsya_k_shturmu_473.html

112 <http://www.unian.net/politics/893471-v-donetske-vzjali-shturmom-oga-s-krikami-berkut-i-rossiya.html>

113 <http://15minut.org/article/aksenov-priglasiaet-v-krymskuju-armiju-zapugivaja-banderovcami-2014-03-05-08-54-2014-03-05-09-18-04>

Kovo 6 d. milicija vėl išlaisvino Donecko srities valstybinės administracijos pastatą, o vakare Ukrainos saugumo tarnybos darbuotojai sulaikė Pavelą Gubarevą.

Apsišaukėlė Krymo valdžia paskelbė, jog sieks, kad Krymas taptų Rusijos dalimi ir kad kovo 16 d. dėl to vyks referendumas.

Mitinge prie Odesos srities valstybinės administracijos pastato vienas iš prorusiško protesto lyderių Igoris Markovas ragino decentralizuoti valdžią Ukrainoje¹¹⁴. Be to, tą dieną vieno Odesos prorusiškų kazokų judėjimų vadovų Nikolajaus Stadniko patalpose vykusią kratą metu VRM darbuotojai konfiskavo ginklų ir kaukių su akių įpjovomis¹¹⁵.

Kovo 9 d. buvo užimtas Luhansko srities valstybinės administracijos pastatas, ant jo aktyvistai iškėlė Rusijos vėliavą.

Odesoje, Kulikovo lauke, vykusiame prorusiškame mitinge Krymo atstovas ragino Odesos gyventojus burti savigynos būrius ir pažadėjo pagalbą siekiant politinio prieglobsčio, jeigu kiltų problemų dėl Ukrainos valdžios požiūrio. Analogiškų pasiūlymų pateikė ir Krymo separatistų lyderis Sergejus Aksionovas¹¹⁶.

Kovo 11 d. Krymo Autonominės Respublikos Aukščiausioji Taryba ir Sevastopolio miesto taryba priėmė deklaraciją dėl Krymo Autonominės Respublikos ir Sevastopolio nepriklausomybės.

Kovo 13 d. Donecke vyko prorusiškų separatistų ir Ukrainos aktyvistų susidūrimai, jų metu žuvo 1–3 žmonės ir buvo sužeista apie 50 žmonių¹¹⁷.

Ukrainos saugumo tarnyba Luhanske sulaikė „Luhanso srities liaudies gubernatorių“ Charitonovą¹¹⁸.

Kovo 14 d. Charkove, Rymarskoje gatvėje, vyko prorusiškų ir Ukrainos aktyvistų susidūrimai, jų metu buvo nukauti 2 separatistinio „liaudies gynėjų“ būrio nariai, dar keli žmonės sužeisti¹¹⁹.

Dėl išvakarėse Donecke vykusių įvykių RF užsienio reikalų ministerija paskelbė, kad Ukrainos valdžia nepajėgi kontroliuoti situacijos šalyje ir kad Maskva turi teisę imtis ginti tėvyninius Ukrainoje¹²⁰.

114 http://timer-odessa.net/news/igor_markov_dlya_sohraneniya_strani_nujno_rasshirit_polnomochiya_regionov_496.html

115 http://timer-odessa.net/news/mvd_nachinaet_zachistku_neugodnih_organizatsiy_v_odesse_265.html

116 http://timer-odessa.net/news/prem_er_krima_obratilsya_k_odessitam_video_134.html

117 <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/14/7018716/>; <http://www.donzdrav.gov.ua/index.php/reforma/zahodi/povidomlennya-departamentu-ohoroni-zdorovya-doneckoyi-oblder/>; <http://novosti.dn.ua/details/220135>

118 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1045437>

119 <http://vesti.ua/harkov/42604-v-harkove-ubit-zhitel-dnepropetrovska-i-ranen-odessit>

120 <http://www.interfax.ru/russia/364661>; http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6F745B0774C71C9644257C9B00362EB6

Kovo 15 d. Donecke Krymo referendumą palaikančios akcijos metu separatistai blokavo Ukrainos saugumo tarnybos pastatą, reikalaudami paleisti kovų dėl srities valstybinės administracijos pastato metu sulaikytus aktyvistus, įskaitant Pavelą Gubarevą; Ukrainos saugumo tarnybos vadovas pažadėjo tai padaryti.

Kovo 16 d. Kryme vyko referendumas, jį neteisėtu pripažino dauguma pasaulio valstybių.

Ties Volnovachos miestu vietos gyventojai bandė blokuoti Ukrainos šarvuotosios technikos judėjimą.

Kovo 17 d. apsišaukėlė valdžia Krymą paskelbė nepriklausoma valstybe ir netrukus po to suskubo kreiptis į Rusijos Federaciją su prašymu priimti pusiasalį į RF sudėtį naujo subjekto teisėmis¹²¹.

Donecko srityje prorusiški aktyvistai Rusijos ir Ukrainos pasienyje blokavo Ukrainos šarvuotosios technikos ir karinių dalinių judėjimą, taip pat tiltus, infrastruktūros objektus.

2014 m. kovo 18 d. Krymas ir Sevastopolis buvo įtraukti į RF sudėtį kaip respublika ir federalinės reikšmės miestas, po to pusiasalio teritorijoje prasidėjo represijos prieš Krymo totorius ir proukrainietiška nusiteikusius piliečius.

Kovo 19 d. Ukrainos saugumo tarnyba sulaikė vieną iš organizacijos „Donckaja respublika“ lyderių Andrejų Purginą.

Kovo 22 d. Kryme Rusijos kariuomenė šturmu užėmė Ukrainos karinių oro pajėgų bazę Belbeke, dėl kurios kovos vyko nuo vasario 28 d.

Kovo 30 d. Odesoje mitinge prorusiški aktyvistai paskelbė įkuriantys savivaldos sistemą, kuri visiškai kontroliuos vietos valdžios institucijas, be to, reikalavo nutraukti politinių aktyvistų persekiojimą. Vyko susirėmimai su Euromaidano šalininkais, kurių mitingas vyko šalia.

Balandžio 5 d. Mariupolyje po mitingų, palaikančių referendumą dėl Donbaso statuso ir reikalaujančių išlaisvinti „liaudies merą“ Dmitrijų Kuzmenką, buvo užimti miesto tarybos ir prokuratūros pastatai¹²².

Balandžio 6 d. prorusiški separatistai užėmė administracinius pastatus Luhansko, Donecko ir Charkovo srityse¹²³. Luhanske šturmu buvo užimtas ir Ukrainos saugumo tarnybos pastatas¹²⁴.

Balandžio 7 d. Donecke buvo paskelbta, kad įkurta „Donecko liaudies respublika“ (DLR) ir gegužės 11 d. vyks referendumas¹²⁵.

121 <http://tass.ru/ekonomika/1053263>

122 <http://ria.ru/world/20140405/1002672815.html>

123 <http://www.bbc.com/news/world-europe-27008054>

124 <http://vesti-ukr.com/donbass/46096-v-luganske-prorossijskie-aktivisty-vybili-okna-i-dveri-v-zdanii-sbu>

125 <http://itar-tass.com/mezhdunarodnaya-panorama/1102559>

Charkove paskelbta, kad įkurta „Charkovo liaudies respublika“, užimtas srities valstybinės administracijos pastatas.

Mykolajive prorusiški aktyvistai nesėkmingai bandė šturmuoti srities valstybinės administracijos pastatą.

Balandžio 8 d. VRM surengė antiteroristinę operaciją. Jos metu buvo išlaisvintas Charkovo srities valstybinės administracijos pastatas ir sulaukyta dešimtytys prorusiškų separatistų¹²⁶.

Vienas iš prorusiško protesto Odesoje lyderių Artiomus Davidčenka pareiškė, kad bandant išvaikyti antimaidano palapinių stovyklą Kulikovo lauke bus pasipriešinta jėga¹²⁷.

Balandžio 9 d. Zaporozėje, siekdami apginti miestą nuo separatistų, Euromaidano atstovai, Ukrainos kazokai, milicijos darbuotojai pradėjo statyti blokpostus¹²⁸.

Balandžio 10 d. pasiskelbusios DLR lyderis Denisas Pušilinas pranešė, kad kuriama sava kariuomenė.

Balandžio 12 d. grupė ginkluotų žmonių, vilkinčių uniformas ir prisitvirtinusių dryžuotas Georgijaus juosteles, pasivadusių „Donbaso liaudies gynėjais“, užėmė Slovjansko miesto administracijos pastatą ir rajono milicijos skyrių, iškėlė virš šių pastatų Rusijos vėliavas. Tarp užgrobtųjų buvo ir RF piliečių, vėliau identifiкуotų „Strelkovo grupės“ narių; jiems vadovavo RF pilietis, atsargos karininkas Igoris Girkinas, kurio šaukinys buvo „Strelkovas“¹²⁹. Ginklai iš užimto milicijos skyriaus buvo išdalyti vietos separatistų šalininkams, iš kurių grobikai ėmė formuoti smogikų būrius, aktyviai juos ginkluoti ir prieštankinėmis priemonėmis, tikėtina, pačių atsivežtomis¹³⁰. Aktyviai grobikus rėmė Slovjansko merė Nelia Štepa, ji ragino prie miesto administracijos pastato susirinkusius žmones palaikyti smogikus: „Visas miestas tapo skydu, ginančiu vaikus, užėmusius pastatą.“¹³¹ Vėlesnėmis pasipriešinimo savaitėmis „gyvojo skydo“ praktika, anksčiau naudota Kryme, buvo taikoma vis dažniau, siekiant sutrukdyti Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms išlaisvinti užimtas teritorijas ir pastatus.

Per kitas tris dienas Rusijos ir DLR vėliavas iškilo ir virš užgrobtų Artiomovsko, Kramatorsko, Jenakijevės, Krasnyj Lymano, Družkivkos, Makijivkos, Mariu-

126 <http://ria.ru/world/20140411/1003533739.html>

127 http://timer-odessa.net/news/narodnaya_drujina_prigrozila_odesskomu_gubernatoru_i_pravomu_sektoru_680.html

128 <http://www.day.kiev.ua/ru/news/090414-na-vezdah-v-zaporozhe-sozdajutsya-blokposty-protiv-proplachennyh-separatistov>

129 <https://www.youtube.com/watch?v=mG8VLYgEa5c>[<http://podrobnosti.ua/973431-kto-takoj-lider-samooborony-v-slavjanske-polkovnik-iz-rossii-i-ljubitel-voennoj-rekonstruktsii-foto.html>

130 <http://www.unian.net/politics/908179-boeviki-v-slavjanske-razdali-avtomaty-i-granatometry-otobrali-orujje-u-militsii-mer.html>

131 <http://vesti-ukr.com/donbass/47110-mjer-slavjanska-podderzhala-zahvatchikov-rajotdela-i-goradminis-tracii>

polio, Horlivkos, Charczyzsko ir kitų miestų administracinių pastatų. Beje, separatistai tuo metu iš tikrųjų kontroliavo tik Slovjansko teritoriją, turėjo įrengę ten blokpostus, iš dalies – Kramatorską ir Družkivką. Kituose miestuose jie apsiriboję kelių pastatų kontrole¹³².

Balandžio 13 d., reaguodamas į įvykius Slovjanske, Ukrainos Dniepropetrovsko srities Nacionalinės gynybos štabas paskelbė, kad pradėdamas formuoti batalionas „Dniepr“.

Zaporožėje bendromis milicijos ir Maidano savigynos jėgomis po susirėmimų per mitingą buvo likviduotas vietos antimaidanas¹³³.

Balandžio 14 d. valstybės vadovo pareigas einantis Aleksandras Turčinovas paskelbė antiteroristinės operacijos Donbaso teritorijoje pradžią.

Balandžio 15 d. Ukrainos kariuomenė susigrąžino oro uosto Slovjansko apylinkėse kontrolę.

Balandžio 16 d. spaudžiami vietos gyventojų, sustabdžiusių Ukrainos šarvuotosios technikos koloną Kramatorske, 6 desanto kovos mašinų (BMD) ekipažai pasidavė prorusiškiems smogikams¹³⁴.

Mariupolyje buvo atremtas bandymas šturmuoti vidaus kariuomenės dalinį, jo metu buvo nukauti 3 separatistų šalininkai, kelios dešimtys smogikų buvo paimita į nelaisvę¹³⁵.

Balandžio 17 d. smogikai užėmė televizijos bokštą, įrengtą ant Karačiuno kalno netoli Slovjansko; vėliau bokštas dar keletą kartų ėjo iš rankų į rankas.

Balandžio 20 d. naktį blokposte prie vakarinio įvažiavimo į Slovjanską įvyko mūšis. Abi kovojančios pusės patyrė nuostolių. Prorusiški smogikai ir RF URM dėl atakos apkaltino „Pravyj sektor“ narius¹³⁶. Vėliau Slovjansko rajone buvo rasti anksčiau smogikų pagrobtų Horlivkos deputato Vladimiro Rybako ir 19-mečio Kijevo studento Jurijaus Popravkos lavonai prapjautais pilvais.

Odesoje tą pačią dieną vykusiame prorusiškame mitinge buvo pranešta apie „Odesos liaudies respublikos“ įkūrimą.

132 <http://ru.tsn.ua/politika/karta-zahvachennogo-donbassa-boevaya-tehnika-pod-trikolorami-i-mnogochislennye-blokposty-361176.html>

133 <http://www.unian.net/politics/907278-narodnaya-samooborona-zaporojya-obyavila-mobilizatsiyu-iz-za-vozmojnyih-provokatsiy.html>; <http://ru.tsn.ua/ukrayina/poyavilos-video-kak-tysyachi-zaporozhcev-provodyat-separatistov-koridorom-pozora-v-ubop-360459.html>

134 <http://vesti-ukr.com/donbass/47860-pod-rossijskie-flagi-v-kramatorske-pereshli-ot-7-do-12-boevyh-mashin>

135 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/04/17/7022736>

136 http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/0DE97F7486FE0B1C44257CC0002F4C26

Balandžio 24 d. Ukrainos kariuomenė ėmėsi aktyvių veiksmų ir iš karto sunaikino 3 smogikų blokpostus. Į šiuos įvykius iš karto reagavo Rusijos valdžia. RF prezidentas V. Putinas pareiškė, kad kariuomenę panaudojusi Ukrainos valdžia sulauks padarinių, o Rusijos kariuomenė pradėjo mokymus šalia Ukrainos sienos. Dėl to Ukrainos valdžia buvo priversta pristabdyti puolamuosius veiksmus ir pereiti prie miesto blokados.

Balandžio 29 d. šturmu buvo užimtas Luhansko srities valstybinės administracijos pastatas. Pastatą saugoję milicijos darbuotojai, kurių buvo apie 150, perėjo į smogikų pusę¹³⁷.

Balandžio 30 d. buvo užimta Luhansko srities Alčevsko miesto taryba.

Gegužės 2 d. Odesoje Euromaidano šalininkai, futbolo klubų „Černomorec“ ir „Metalist“ aistruoliai, taip pat Maidano savigynos atstovai surengė bendrą demonstraciją „Už Ukrainos vienybę“. Koloną kelyje pasitiko antimaidano šalininkų grupė, ginkluota skydais, apsaugos priemonėmis, beisbolo lazdomis, šaunamaisiais ir kitais ginklais. Kaip skiriamąjį ženklą jie ant rankovių buvo užsirišę raudonos izoliacinės juostos raiščius ir Georgijaus juosteles. Vėliau raudonos spalvos raiščiai buvo pastebėti ant antimaidano šalininkus lydėjusių VRM kai kurių ekipuotų kolonų pareigūnų uniformų rankovių¹³⁸.

Apie 16 val. Graikų aikštės priegose įvyko pirmieji Euromaidano šalininkų ir antimaidano aktyvistų susirėmimai, jie vėliau išplito į gretimas miesto gatves. Milicijos darbuotojai su raudonais raiščiais ant rankovių faktiškai gynė antimaidano šalininkus nuo jų priešininkų, vėliau bendrininkavimu su ekstremistais buvo kaltinama ir vietos milicijos vadovybė¹³⁹. Be to, iš už jų nugarų prorusiški kovotojai nekliudomi mėtė akmenis ir iš šaunamųjų ir traumuojamųjų ginklų šaudė į futbolo aistruolius ir aktyvistus¹⁴⁰. Buvo mirtinai į plautį sužeistas vienas futbolo aistruolis, Euromaidano šalininkas¹⁴¹.

Apie 18.30 val. Euromaidano šalininkai likvidavo separatistų palapinių stovyklą Kulikovo lauke¹⁴². Palikę Kulikovo lauką, daugelis prorusiškų aktyvistų pasislėpė ir užsibarikadavo šalia esančiuose Profesinių sąjungų namuose. Juos apsupto Ukrai-

137 <http://ru.euronews.com/2014/04/29/ukraine-government-buildings-seized-in-luhansk>

138 <http://www.segodnya.ua/regions/odessa/detalnaya-hronologiya-sobytyi-2-maya-v-odesse-videomaterialy-rasskazy-ocheidcev-609722.html>; <http://podrobnosti.ua/974217-militsija-odessy-nosila-2-maja-krasnye-povjazki-storonnikov-rossii-foto.html>

139 https://news.pn/ru/criminal/103212?fb_action_ids=1410734025870947&fb_action_types=og.likes&fb_source=aggregation&fb_aggregation_id=288381481237582; <https://news.pn/ru/incidents/103162>

140 <https://www.youtube.com/watch?v=eBofgPq1EU8>; <http://news.bigmir.net/ukraine/813952-Pojavilis--no-vye-foto-i-video-strelkov-v-Odesse-2-maja>; [http://www.unian.net/politics/913998-v-odesse-proizoshlo-stolknovenie-mejdu-storonnikami-rf-i-edinoy-ukrainyi-est-jertvyi-obno\[vlyaetsya.html#ad-image-0](http://www.unian.net/politics/913998-v-odesse-proizoshlo-stolknovenie-mejdu-storonnikami-rf-i-edinoy-ukrainyi-est-jertvyi-obno[vlyaetsya.html#ad-image-0); <http://podrobnosti.ua/974256-odessit-o-bojne-2-maja-ja-videl-kak-torchit-avtomat-kalashnikova-i-streljaet-v-tolpu-ocheredjami.html>; <http://fakty.ua/181146-ocheidcy-odesskogo-poboicsha-eti-negodyai-palili-po-lyudyam-iz-avtomatov-priamo-iz-za-spin-milicionerov>

141 <http://glavcom.ua/news/203180.html>

142 http://society.lb.ua/accidents/2014/05/02/265108_odesse_marshall_proukrainskih.html

nos aktyvistai. Čia įsiplieskė mūšis. Jo metu buvo naudojami akmenys, šaunamieji ginklai, Molotovo kokteiliai. Po kurio laiko pastate kilo gaisras, jo metu žuvo daug prorusiškų aktyvistų. Iš viso per susidūrimą gegužės 2 d. žuvo apie 50 žmonių. Po gegužės 2 d. įvykių, tapusių Odesos kovų kulminacija, prorusiškų jėgų veiksmams apsiribojo daugiausia nedideliais susidūrimais ir diversijomis.

Gegužės 7 d. Nacionalinės gvardijos jėgomis buvo išlaisvintas Mariupolio miesto tarybos pastatas, bet jis vis dėlto greitai vėl perėjo į prorusiškų smogikų rankas.

Gegužės 9 d. Mariupolyje įvyko mūšis tarp Ukrainos dalinių ir prorusiškų smogikų, kurie, nors ir patyrę daug nuostolių, sugebėjo išlaikyti pozicijas. Ukrainiečių kariuomenė prarado 3 šarvuotosios technikos priemones¹⁴³.

Gegužės 11 d. centrinės valdžios nekontroliuojamose Luhansko ir Donecko sričių teritorijose, padarius daug pažeidimų, buvo surengti neteisėti ir pasaulio bendruomenės nepripažinti referendumai dėl LLR ir DLR valstybinio savarankiškumo. Separatistų lyderiai pareiškė, kad „už“ balsavo 96,2 % Luhansko srities ir 89,07 % Donecko srities, dalyvavo 75 % balsavimo teisę turinčių gyventojų¹⁴⁴.

Gegužės 12 d., remdamasi „referendumo“ rezultatais, apsišaukė DLR ir LLR valdžia paskelbė suverenitetą ir pranešė apie ketinimą susijungti į konfederacinę valstybę „Naujoji Rusija“ („Novorosija“), taip pat įeiti į RF sudėtį.

Gegužės 22 d. rytą Horlivką kontroliavusio GRU atsargos papulkininkio Igorio Bezlerio smogikų grupuotė atakavo Ukrainos ginkluotųjų pajėgų blokpostą netoli Volnovachos miesto, per ataką žuvo 18 Ukrainos karių¹⁴⁵.

Luhansko srities Rubižnės ir Lisičiansko miestų apylinkėse į mūšį stojo Ukrainos nacionalinės gvardijos kariai ir prorusiški smogikai; mūšio metu buvo nužautų ir sužeistų tiek kovotojų, tiek taikių gyventojų. Kai civiliai provokatoriai blokavo Ukrainos ginkluotųjų pajėgų koloną, už provokatorių nugarų slėpėsi ginkluoti smogikai ėmė šaudyti į Ukrainos karius¹⁴⁶. Be to, prorusiškai nusiteikę smogikai atakavo Luhansko srities pasienio tarnybos padalinius¹⁴⁷.

Gegužės 26 d. naktį ginkluoti DLR šalininkai, tarp kurių buvo ir RF piliečių, bandė užimti Donecko oro uostą. Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms pradėjus atsakomuosius veiksmus žuvo ne mažiau kaip 50 smogikų¹⁴⁸.

143 <http://fakty.ua/181359-vo-vremya-ato-v-mariupole-pogibli-3-cheloveka-ecshe-30-raneno>

144 <http://top.rbc.ru/politics/12/05/2014/923136.shtml>

145 <http://podrobnosti.ua/977292-podpolkovnik-gru-igor-bezler-vzjal-otvetstvennost-za-boj-pod-volnovahoj.html>

146 <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/05/22/7026071>

147 <http://vesti-ukr.com/donbass/52928-ukrainskiju-gosudarstvennuju-granicu-atakovali-tri-raza-za-noch>

148 <http://ca.reuters.com/article/topNews/idCAKBN0E70F620140527>; <http://www.pravda.ru/news/world/formerussr/ukraine/31-05-2014/1210348-donetsk-0>

Birželio 13 d., naudodami šarvuotąją techniką ir minosvaidžius, Ukrainos kariuomenės daliniai, nepatyrę nuostolių (tik keli buvo sužeisti), išlaisvino Mariupolį iš prorusiškų smogikų – ne mažiau kaip 5 jų likvidavo ir apie 40 areštavo¹⁴⁹.

Birželio 14 d. Luhanske smogikai iš nešiojamosios priešlėktuvinės sistemos numušė transportinį lėktuvą IL-76, žuvo 49 Ukrainos kariai¹⁵⁰.

Birželio 23 d. Donecke vyko konsultacijos dėl paliaubų paskelbimo ir taikių derybų pradžios, tačiau praktiškai kovos veiksmai tęsėsi.

Birželio 29 d. pasirodė pranešimų, kad smogikai gavo priešlėktuvinį raketų kompleksą „Buk“¹⁵¹.

Naktį į liepos 1 d. Ukrainos prezidentas Petro Porošenka paskelbė, kad paliaubos nutraukiamos. Tą pačią dieną I. Bezlerio būrys užėmė srities vidaus reikalų skyriaus pastatą Donecke, kurį iki tol saugojo priesaikai ištikimi Ukrainos milicininkai.

Liepos 3 d. vyko aktyvūs mūšiai dėl Ukrainos valstybės sienos kontrolės. Ryte smogikai atakavo Luhansko srities sienos perėjimo punktą „Dolžanskij“. Tą pačią dieną Ukrainos kariuomenė pradėjo kontroliuoti sienos perėjimo punktą „Izvarino“.

Liepos 5 d. prorusiški smogikai paliko Slovjanską, Kramatorską, Družkivką ir Kostiantynivką, jie neteko keleto vienetų šarvuotosios technikos. Miestus pradėjo kontroliuoti Ukrainos ginkluotosios pajėgos. Likusios smogikų pajėgos persidislokavo į Horlivką ir Donecką.

Liepos 11 d. Ukrainos kariuomenės atakos Luhansko srities Zelenopoljės apylinkėse metu smogikai pirmą kartą panaudojo reaktyvinės artilerijos sistemą „Grad“, žuvo ne mažiau kaip 19 karių ir buvo sužeisti 93 kariai. Šaudyta iš Rusijos teritorijos¹⁵².

Liepos 13 d. vyko mūšiai ties Aleksandrovsko, Metalisto, Roskošnojės, Jubileinojės gyvenvietėmis netoli Luhansko¹⁵³.

Liepos 16 d., vykdydami puolimą Donecko srities Stepankovos, Marinovkos ir Amvrosijevkos gyvenviečių apylinkėse, smogikai apsupo didelę Ukrainos ginkluotųjų pajėgų grupuotę¹⁵⁴. Daugelio liudytojų tvirtinimu, tą dieną buvo šau-

149 <http://obozrevatel.com/politics/71634-mariupol-ot-terroristov-zachischayut-batalonyi-azov-i-dnepr-1-ranenyi-dvoe-bojtsov-avakov.htm>

150 <http://aviation-safety.net/database/record.php?id=20140614-0>

151 <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1741703&tid=105474>

152 <http://www.bbc.com/news/world-europe-28261737>; <http://www.mil.gov.ua/news/2014/07/11/vikonuyuchi-zavdannya-z-prikrittya-dilyanki-derzhavnogo-kordonu-v-luganskij-oblasti-zaginuli-vijskovosluzhbovczizbrojnih-sil-ukraini/>; <http://podrobnosti.ua/984326-v-boju-pod-zelenopolem-iz-grada-ubity-desjatki-ukrainskih-voennyh-streljali-so-storony-rossii-video-foto.html>

153 <http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/boi-za-metallist-ato-pochti-v-luganske-529510.html>

154 <http://vz.ru/news/2014/7/16/695855.html>

doma iš salvinės raketų sistemos „Grad“ iš Rostovo srities Gukovo miesto¹⁵⁵ į Ukrainos sienos pusę¹⁵⁶. Šaudymas, kuris tęsėsi ir vėlesnėmis dienomis, buvo užfiksuotas palydovo nuotraukose, JAV pateiktose liepos 22 d.¹⁵⁷

Liepos 17 d. netoli Donecko srities Torezo miesto buvo numuštas oro bendrovės „Malaysia Airlines“ lėktuvas „Boeing 777“. Pagrindinė versija – lėktuvas buvo numuštas iš priešlėktuvinio raketų komplekso „Buk-M“, kuris priklausė Rusijos kariams¹⁵⁸. Po to oro erdvė virš Donecko ir Luhansko sričių buvo visiškai uždaryta civilinės aviacijos orlaiviams¹⁵⁹.

Liepos 20 d. žiniasklaidoje pasirodė informacija, kad „Donecko respublikos“ smogikų karinis rengimas vyko (jie buvo rengiami sukilimui) vėliausiai nuo 2009 m.¹⁶⁰

Nuo liepos 21 iki rugpjūčio 2 d. Ukrainos kariuomenė tęsė puolimą ir perėmė daugelio gyvenviečių kontrolę.

Rugpjūčio 3 ir 4 d. Charkove buvo įvykdyti teroro aktai¹⁶¹.

Nuo rugpjūčio 5 d. Ukrainos kariuomenė sustiprino savo pozicijas prie Luhansko ir Donecko, siekdama nutraukti tarp jų ryšį.

Rugpjūčio 6 d. DLR smogikai atsitraukė iš Marjinkos miesto į gretimą Petrovskės rajoną¹⁶².

Rugpjūčio 9 d. smogikai paliko Savur Mohylos aukštumą, dėl kurios ilgai vyko mūšiai. Tą pačią dieną pasirodė pranešimų, kad Doneckas ir Horlivka atsidūrė ant apsiausties slenksčio. Tačiau vėliau smogikai pranešė, kad perėmė 12 gyvenviečių, įskaitant Dolžanskij, kontrolę¹⁶³.

Rugpjūčio 10 d. smogikai pareiškė, kad sustabdė Ukrainos kariuomenės puolimą Ilovaiske, sunaikino daug šarvuotosios technikos ir perėmė didžiosios dalies sienos su RF kontrolę¹⁶⁴.

155 <https://www.youtube.com/watch?v=xENTdTsipys>; <https://www.youtube.com/watch?v=kXpCTUJWGkE>

156 <http://podrobnosti.ua/985079-rossija-nachala-voynu-grady-iz-gukovo-streljajut-po-ukraine-foto-video.html>; <https://www.youtube.com/watch?v=StTcWVSiDTY>

157 <http://atn.ua/politika/rossiya-vvela-regulyarnye-voyska-v-ukraine-nato>; <http://rufabula.com/news/2014/07/27/satellite-proof>

158 <http://glavred.info/politika/rossiya-predostavila-boevikam-donbassa-zenitno-raketnye-kompleksy-razvedka-ssha-285467.html>

159 <http://www.onderzoekeraad.nl/uploads/phase-docs/701/b3923acad0ceprem-rapport-mh-17-en-interactief.pdf>

160 <http://www.charter97.org/ru/news/2014/7/20/107692>

161 <http://vesti-ukr.com/harkov/63837-harkovskij-bronetankovyj-zavod-obstreljali-iz-ognemeta>; <http://vesti-ukr.com/harkov/63964-harkovskij-oblvoenkomat-rasstreljali-iz-ognemeta>

162 <http://ria.ru/world/20140806/1019022147.html>

163 <http://ria.ru/world/20140809/1019415451.html>

164 <http://ria.ru/world/20140810/1019469525.html>

Rugpjūčio 12 d. smogikai pareiškė, kad dar turi 200 vienetų trofėjinės ir suremontuotos šarvuotosios technikos, kurią yra pasirengę panaudoti kontrpuolimams vykdyti¹⁶⁵.

Rugpjūčio 17 d. savanorių bataliono „Donbass“ vadas Semionas Semenčėnka pranešė, kad yra kitaip, negu optimistiškai skelbia Ukrainos žiniasklaida, ir situacija ATO zonoje iš esmės pablogėjo¹⁶⁶.

Rugpjūčio 19 d. Ukrainos kariai pradėjo antrą Ilovaisko šturmą. Jo metu vyko įnirtingi mūšiai.

Rugpjūčio 21 d. žiniasklaidoje pasirodė informacija, kad mūšiuose Donbase dalyvauja Rusijos Pskovo divizijos kariai¹⁶⁷.

Rugpjūčio 23 d. smogikai pranešė, kad gavo reikšmingą pastiprinimą, formuoja 3 pėstininkų brigadas, savanorių pulką, taip pat kad veiksmus pradės visaverčiai stambūs koviniai junginiai¹⁶⁸.

Rugpjūčio 25 d. Ukrainos kariai paėmė į nelaisvę RF ginkluotųjų pajėgų oro desanto kariuomenės 98-osios oro desanto divizijos 331-ojo oro desanto pulko (Kostromos) desantininkus¹⁶⁹.

Rugpjūčio 26 d. po smogikų kontrpuolimo, kurį, turimais duomenimis, parėmė didelis kiekis Rusijos reguliariosios kariuomenės karių¹⁷⁰, Ilovaiske buvo apsuptos didelės Ukrainos ginkluotosios pajėgos¹⁷¹. Ukrainos kariuomenė prarado Savur Mohylos kontrolę. Bendros smogikų ir Rusijos kariuomenės pajėgos perėjo į kontrpuolimą ir kituose fronto ruožuose.

Rugpjūčio pabaigoje Ukrainos kariuomenė prarado galimybę vykdyti bent kiek reikšmingesnes puolimo operacijas.

Rugpjūčio 28 d. prezidentas Petro Porošėnka paskelbė, kad į Ukrainos teritoriją įvesta Rusijos reguliarioji kariuomenė¹⁷².

2014 m. rugsėjo 5 d. Minske Ukrainos, Rusijos ir ESBO atstovai pasirašė Trišalės kontaktinės grupės konsultacijų rezultatų protokolą. Tai leido laikinai sumažinti mūšių intensyvumą ir stabilizuoti priešpriešos liniją.

165 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1374179>

166 <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/1384436>

167 <http://hvylyia.net/news/na-donbasse-voyuyut-voennosluzhashhie-pskovskoy-divizii-istochnik-foto.html>

168 http://www.dialog.ua/news/14625_1408864787

169 http://www.bbc.com/russian/international/2014/08/140827_russian_paratroopers; <http://fakty.ua/186947-popavshie-v-plen-rossijskie-desantniki-priznyat-cto-eto-ne-ih-vojna-foto-video>

170 <http://www.theguardian.com/world/2014/sep/03/ukraine-soldier-youre-better-clueless-because-truth-horrible-moscow-ilovaysk>

171 <http://vesti.ua/donbass/67239-volontery-rasskazali-o-tragedii-51-brigady-pod-ilovajskom>; <http://ria.ru/world/20140827/1021537574.html>

172 <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26554463.html>

KRYMAS

Uniformas be skiriamųjų ženklų dėvintys ginkluoti žmonės (netrukus identifiukuoti kaip Rusijos specialiųjų pajėgų kariai) apsupto ir užblokavo Ukrainos ginkluotųjų pajėgų bazes Kryme

Prorusiški Krymo aktyvistai
iškėlė Rusijos Federacijos vėliavą
Ukrainos ginkluotųjų pajėgų karinio
dalinio teritorijos priegose

Prorusiški aktyvistai Kryme, susibūrę į vadinamųjų „draugovininkų“ (rus. „дружинники“) būrius, dalyvavo užimant administracinius pastatus ir blokuojant Ukrainos ginkluotųjų pajėgų dalinius

Georgijaus juostelės tapo prorusiškų separatistų ženklų Kryme ir Donbase

ОСТОРОЖНО!
МИНА!

DONBASAS

Salvinės ugnies sistemos
BM-21 „Grad“ Luhansko regione.
Luhanskas, Ukraina, rugsėjo 12 d.

Iš rusų reaktivinės salvinės ugnies
sistemos BM-21 „Grad“ apšaudyta
identiška Ukrainos kariuomenės
technika. Dmytrivka, Donecko sritis,
Ukraina. 2014 m. rugsėjo 13 d.

Karinis transportas
Slovjansko priemiestyje

Luhansko šiluminės elektrinės, tiekusios elektros energiją didesnei daliai Luhansko srities, transformatoriai buvo nepataisomai sugadinti, kai elektrinę iš minosvaidžių apšaudė prorusiški separatistai. Ščastia, Luhansko sritis, Ukraina, rugsėjo 18 d.

Batalionas „Aidar“ gina Ščastia ir dengia Luhansko šiluminę elektrinę. Ščastia, Luhansko sritis, Ukraina, rugsėjo 16 d.

Artilerijos ugnies suniokotas miškas netoli Slovjansko. Donecko sritis, Ukraina

Prorusiškų teroristų atakuotas ukrainiečių tankas ant kelio iš Ščastios į Dmytrivkos kaimą. Luhansko sritis, Ukraina, 2014 m. rugsėjo 13 d.

Artilerijos apšaudymo metu sugriautas namas. Pasibaigus prorusiškų separatistų apšaudymams, kurie vyko nuo vidurvasario iki lapkričio, Debalcevės gyventojai stengiasi grįžti į įprastą gyvenimo vėžes. Debalcevė, Donecko sritis, Ukraina. 2014 m. lapkričio 14 d.

Nesprogęs ir grunte įstrigęs
reaktyvinis sviedinys

Ukrainos karių
konfiskuoti daiktai iš
įtariamų separatistų
netoli Slovjangsko

Ukrainos karys prie kulku
suvarpytų garažo durų po
susidūrimo su prorusiškais
teroristais kontrolės poste netoli
Slovjangsko. Donecko sritis, Ukraina

Bataliono „Aidar“ kariai,
ginantys Ščastia ir Luhansko
šiluminę elektrinę, blokavimo
poste. Ščastia, Luhansko sritis,
Ukraina, rugsėjo 16 d.

Užmaskuoti tankai šalia kelio
netoli Ukrainos–Rusijos sienos

Užmaskuota pėstininkų kovos mašina BMP-1

Ukrainos karinėms pajėgoms ir susitelkusiai ukrainiečių tautai pavyko ne tik sustabdyti prorusiškų separatistų, remiamų Rusijos Federacijos, veržimąsi į Ukrainos gilumą, bet ir susigrąžinti dalies Donbaso teritorijos kontrolę

Priešais pėstininkų įtvirtinimus esantis ženklas „Dėmesio! Ukrainos valstybės siena. Kirsti draudžiama“

EVGEN DYKYI

**HIBRIDINIS
RUSIJOS KARAS:**

UKRAINOS PATIRTIS BALTIJOS ŠALIMS

Atsakingasis redaktorius dr. Manvydas Vitkūnas

Kalbos redaktorė Nijolė Andriušienė

Maketavo Laima Adlytė

2016-01-18. Tiražas 350 egz. Užsakymo Nr. GL-38

Išleido

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija,
Šilo g. 5A, LT-10322 Vilnius

Spausdino

Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.

EVGEN DYKYI

Evgen Dykyi (gim. 1973 m.) – biologas, biologijos mokslų kandidatas, Juodosios jūros ekologijos specialistas, žymaus Ukrainos universiteto – Kijevo-Magiliiavo akademijos – dėstytojas, Ukrainos jūrų ekologijos mokslo centro direktoriaus pavaduotojas.

Nuo 15 metų įsitraukė į Ukrainos nacionalinį išsivadavimo iš sovietinės okupacijos judėjimą, būdamas 16-os pirmą kartą buvo suimtas už „nacionalistinio“ mitingo organizavimą. 1990 m.

17-metis Kijevo universiteto pirmo kurso studentas dalyvavo „Granito revoliucijoje“ – masiniame studentų streike ir bado akcijoje, kuri Ukrainai turėjo tokią pat reikšmę kaip Baltijos valstybėms Baltijos kelias.

1991 m. žiemą subūrė studentų savanorių, kurie nuo 1991 m. sausio 17 d. dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo apsaugoje nuo sovietinių okupantų, būrį ir ėmė jam vadovauti. Būrys viešai prisiekė Lietuvai ir tapo vieninteliu užsieniečių daliniu Lietuvos savanorių pajėgose. 2014 m. jis buvo apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu ir Lietuvos Respublikos Seimo atminimo medaliu.

1995 m. kaip karo žurnalistas ir savanoris dalyvavo Čėčenijos Respublikos gynyboje nuo Rusijos agresijos, paskelbė keletą straipsnių tiesiogiai iš fronto. Grįžęs namo pirmą kartą išbandė savo, kaip karo analitiko, jėgas Ukrainos karinės vadovybės prašymu apibendrinęs Čėčenijos patirtį.

Taiki mokslininko karjera dar kartą buvo nutraukta 2004 m., kai teko ginti demokratiją Ukrainoje Oranžinės revoliucijos metu. Buvo pilietinės kampanijos PORA – vienos iš pagrindinių Oranžinės revoliucijos organizacijų – politinės tarybos narys. Pasibaigus revoliucijai, grįžo prie mokslinio ir pedagoginio darbo, o 2005 m. tapo Tarptautinio demokratijos instituto – pilietinio projekto, kurio tikslas – padėti kitoms posovietinėms valstybėms išsivaduoti iš Kremliaus diktatūros ir sukurti demokratiškas europines visuomenes, – nuolatinio ekspertu-analitiku.

2013–2014 m. kaip vienas iš „Savigarbos revoliucijos“, pasaulyje žinomos Maidano pavadinimu, aktyvistų skaitė paskaitas Atvirajame Maidano universitete, statė barikadas, ruošė Molotovo kokteilius (kurių receptą sužinojo barikadose Vilniuje 1991 m.), lemiamomis gatvių kautynių dienomis Kijeve buvo vienos iš ginkluotų Maidano savigynos žvalgybos grupių vadovas, paskutinę revoliucijos dieną kartu su šia grupe miške netoli Kijevo šturmu ėmė buvusio diktatoriaus Viktoro Janukovyčiaus medžioklės rezidenciją.

Prasidėjus Rusijos intervencijai į Ukrainą, kartu su savo studentais papildė pirmąją bangą savanorių, kurie išėjo į frontą ir sulaukė Rusijos agresiją, kol buvo suformuoti Ukrainos kariuomenės reguliariai daliniai. Vadovavo atskirojo savanorių šturmo bataliono „Aidar“ pėstininkų kuopai Luhansko fronte, asmeniškai dalyvavo išvaduojant 12 Luhansko krašto kaimų ir miestų.

Po sužeidimo ir dviejų sunkių operacijų tapo invalidu ir buvo demobilizuotas. Grįžo dirbti pagal taikią profesiją, dalyvavo atkuriant vienintelį Ukrainoje po Krymo okupacijos išlikusį Jūrų institutą. Tačiau toliau kariauja kitais metodais – yra veteranų sąjungos „Antiteroristinė operacija“ (taip iki šiol dar tebevadinamas Rusijos–Ukrainos karas) valdybos narys, skaito paskaitas, taip pat ir Baltijos valstybėse, apie hibridinį karą ir pasipriešinimo agresijai organizavimą.